

## ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28.— Cor.  
Pe jumătate an 14.—  
Pe 3 luni . . . 7.—  
Pe o lună . . . 2.40

## Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 40.— franci

Telefon  
pentru oraș și interurban  
Nr. 750.

# ROMÂNUL

REDACȚIA  
și ADMINISTRAȚIA.  
Strada Zrinyi N-rul 1/a

INSERTIUNILE  
se primesc la adminis-  
trație.

Mulțămite publice și Loc  
deschis costă șirul 20 fl.

Manuscrisurile nu se in-  
napoiază.

## Reflexii actuale.

Arad, 30 Noembrie.

În zilele acestea extrem de critice mentalitatea cercurilor conducătoare din Ungaria ese la iveală în deplină golătate, se arată așa după cum noi am cunoscut-o totdeauna, dar, vestind-o lumii, am fost declarați de agitatori ori chiar trădători de patrie. Concepția lor cu statul „maghiar-național-unitar” ce vreau să-l facă din Ungaria, se vedește a fi așa după cum noi am demascat-o într'atâtea rânduri: nu o Ungarie în care toate popoarele conlocuitoare să se bucure de aceleași drepturi, ci o Ungarie cu un singur neam unitar, o Ungarie a ungarilor și numai a ungarilor. Pe concepția aceasta a lor sunt atât de geloși încât sunt gata să inspire diplomației monarhiei cele mai „binevoitoare” intenții pentru compensațiile ce le-ar cere România dela... Bulgaria, numai ca ochii conducătorilor din țara vecină să nu se aștească nici pe-o clipă asupra noastră, a Românilor din Ardeal și Ungaria. În frunte cu Tisza, sunt gata să bată toba cea mare, să arete că în răsărit avem o aliată puternică, cu o armată strălucită care, pentru serviciile ce le face monarhiei, maghiarilor, e vrednică de tot sprijinul Vienei și al Budapestei. Tisza fulgeră împotriva opoziției maghiare pentru faptul că aceasta n'ar vedea cu bucurie monarhia angajată într'o luptă pentru România. În toată vremea asta când din coloanele presei maghiare laudele ploauă asupra regatului vecin, asupra gloriului său Rege, și a oștirii sale, în aceeaș presă nu se suflă un singur cuvânt asupra îmbunătățirii situației Românilor de sub co-

roana ungară, ca și când noi nici n'am exista, ca și când o alianță cu România s'a făcut în trecut, se poate face acum, se va putea și în viitor, fără ca să fie nici o pomenire de noi. În ochii guvernelor ungurești noi nu suntem nici în aceste zile critice alteceva decât: „Maghiari cu buze valahe”, ceea ce am fost de când a început să-i turbure „ideea”. Sunt pe deplin convinși că aspirațiile noastre culturale nu vor fi nici când sprijinite de regatul vecin. Ei doresc gloria României care închide ochii pentru ceea ce petrece în regatul ungar, calculează avantajile pe cari le va avea România prin regularea graniței dela sud-ost și, în aceeaș vreme, aici acasă, execută odioasa bullă papală „Cristifideles”, pun în picioare episcopia întemeiată pentru desnaționalizarea Românilor.

Intr'adevăr trebuie să ai o mentalitate mai mult decât de turc, ca în ceasurile când în apropierea noastră se prăznuiește libertatea națională a atâtor popoare, tu să-ți urmezi politica de struț ori de săcui, care „nu vede n'ade”, și să faurești mai departe la „idee”.

Iasă la iveală în aceste zile grele, fenomenala laudăroșie ungurească, în urma căreia ei se cred un element așa de indispensabil în politica monarhiei și a triplei alianțe, încât sunt siguri că pot face, chiar acum, presiunile cele mai odioase conștiinții naționale ale altor neamuri, fără ca să-i oprească cineva, ori să-i tragă la răspundere. „Tu, iubite Pișta, poți mânca papricășe câte vei voi, te poți îmbăta, tu îmi ești prieten și ești tare al dracului!”

Robii unei idei utopice, bombaști dela fire, ei nu pot reveni la realitate nici chiar în aceste momente grave. Lăsați de capul lor

zeci de ani, să ne învețe câte jocuri noi vor voi, ei acum, când tunul bate prea aproape, nu aud decât tamburinele ce vestesc că mântuirea e în Hajdudorog.

Ori care reprezentant al „națiunii” cetind aceste ne-ar lua numai decât de piept și ne-ar întreba: „La ce realitate să revenim? La noi nu există o chestie a naționalităților. A! țerile poliglote, acele da, acelea pot să se pună pe gânduri serioase, dar la noi nu există decât o chestie a naționalităților”.

La ce realitate să revenim? Cel puțin la realitatea cuprinsă în legile acestei țări, la executarea și amplificarea cinstită a legii de naționalități. Zicem, cel puțin, pentru că pretențiunile drepte ale unui popor de aproape patru milioane, nu mai pot fi mulțumite decât în parte prin legea aceea. Dar nu despre aceasta e vorba în acest articol. Voim să arătăm cum împrejurările grele prin cari trecem, îi desvăluie pe unguri și înaintea străinătății așa cum noi îi cunoaștem de mult.

Elementul „alcătuitor de stat” se arată mai departe că nu e... sincer. Ca și cei din opoziție, nici Tisza, nici altul dintre matadori nu se bucură sincer de întărirea României. Antagonismul între aceste două neamuri se vede că e cu mult mai puternic, decât ca să poată fi acoperit prin... diplomație. În aceeaș vreme când presa maghiară cere compensații pentru România, se plânge că statul ungar a uitat să întărească granițele dela răsărit și miazăzi. În aceeaș vreme când vede în armata regatului vecin un razim puternic al triplei alianțe într'un război cu Rusia, presa ungurească ține corespondenți noi în Țara cari să-i informeze despre... „discursurile din campania e-

## Cum trebuie să zicem...

Dlui prof. Dr. I. Urban Iarnik.

II.<sup>1)</sup>

Așadar: „trebuie” sau „trebuie”?...

„Dacă — ziceți d-voastră — construcțiunea cea din urmă (de pildă: „vasele trebuie spălate”) ar fi corectă, atunci n'ar fi exact ceea ce se zice cumcă verbul „a trebui” ar fi numai și numai impersonal. În colecțiunea „Doine și strigături din Ardeal” dată la iveală de dl Bărsan și de mine, sunt unele exemple ale unei întrebuintări *personale* de p. „tu mie nu-mi mai trebuiești”.

Și înșirați și alte exemple: „nimănu mi trebuiești”, — „că mie nu-mi trebuiești” — s'asa mai departe.

(Tot acolo, drept exemplu pentru întrebuintarea lui *trebuie* cu supinul sau participiul perfect curat, fără *da*:

Dorul tău e mărădit,  
Trebuie 'n brațe 'nvelit;  
Dorul tău e desmierdat,  
Trebuie 'n brațe culcat...

1) Vezi foia „Românului” Nr. 247 din 8/21 Noembrie. — în care îndreptează: La pag. 2 col. 1 rândul 21 *neamintind* în loc de *reamintind*, și col. 8 rândul 2 „de sigur că cel ce gresala nu va putea zice”...

Așadar, nu „trebuie de 'nvelit” sau „trebuie de culcat).

„Uitându-mă în dicționarul lui Damé — continuați — găsec acolo: „v. imp. devoir, falloir, avoir besoin, être nécessaire” și afară de câteva exemple cari n'au însemnatate aici, este unul: „îmi trebuie bani”, va să zică singularul verbului cu pluralul substantivului. Și ca să fie și mai lămurit, iată în paradigmă la d-sa: „ind. pr. *trebuie* et *trebuesc!*”

„În gramatica dlui Ghiță Pop se spune că e un verb *intransitiv*, care se coniugă după *sgudui* și *voi*; și în dicționarul aceluiaș autor tot așa, numai că în loc de *intransitiv* se zice că-i *neutru*, ceea ce înseamnă tot una. Uitându-mă mai departe în dicționarul dlui, văd acolo: „cum trebuie, îmi trebuie, ich brauche, ich benötige, ich bedarf”, apoi: „îți trebuie bătaie, trebuie să vie...” Va să zică din exemplele aceste par'că reiese că în loc de „*intransitiv*” sau „*neutru*”, are trebui să fie și aci „*impersonal*”. Despre construcțiunea aceasta: „nu trebuie zis, vasul trebuie spălat”, nici pomeneală.

„Din cele spuse până aci, se vede că acela care ar dori să se procorsească cu privire la întrebuintarea acestui verb, se găsește față cu niște indicațiuni cu totul neîndestulătoare și ce e și mai rău, contrare, și aceasta nu numai la mai mulți autori, ci chiar la acelaș autor, după cum se vede la un învățat atât de conștiincios cum ni se pare a fi dl Ghiță Pop. Ar fi materie destulă pentru un articol interesant, de s'ar face

istoricul acestui verb în limba română, — unde s'ar aminti și nostima idee ce au avut-o puriștii, cari neputând să tragă și pe *a trebui* din latinește, cum au încercat cu *a iubi* (din *lubet*), au găsit un mijloc potrivit, înlocuind silaba *tre-* prin *de-* din latinescul *debere*, deci: *debeu*, *debe!*”

Este treaba specialiștilor, — și în ce privește istoria limbii românești avem învățați cu autoritate și reputație universală, — e destul să numim pe dl Ovid Deșușianu, — ca să ne lămurască asupra fazelor prin cari a trecut până acuma în limba noastră verbul *a trebui*. — Eu, ocupându-mă numai de întrebuintarea lui actuală, și punând-o în legătură cu erezia pe care o fac unii apucându-se să declină și *adverbele* („acestea sunt *grele* de priceput”, în loc de „*greu* de priceput”) zicem: „— Tot așa se întâmplă cu vorba *trebuie*, care e invariabilă. Și eu trebuie să știu aceasta, și tu trebuie s'o știi, trebuie s'o știm și noi, și ei trebuie s'o știe. Totuși, de câte ori nu ne este dat să cetim că: aceste lucruri *trebuie* să se facă...” De ce atunci nu s'ar zice și: „acestea *trebuie* să le facem, *trebuie* să le faceți” s. a. m. d.

Trebuie să recunosc că observarea pe care am făcut-o numai în treacă în „Știi românește?” era incompletă. Și exemplele citate mai sus, sunt în această privință doveditoare.

În deosebi citația din versul popular: „Tu

lectorala”. Și e de ajuns ca cutare Morîș să fi auzit că a vorbit d. Iorga, ca numai decât să alarmeze pe cei cari trag carul greu de plumb al „ideii”, iar aceștia să țipe că... Românii transilvăneni se gândesc la Mihai Viteazul. Și nu numai să țipe, ci „să-și însemne bine, pentru toate timpurile”, că noi suntem Dacoromâni dela țafă, și că asta nu va trebui uitat pe viitor. Astfel că, nenorocirii de noi, pentru un discurs al domnului Iorga, ne putem aștepta la cele mai „calde” îmbrățișeri din partea părinților patriei pe zeci de ani înainte. Frumos viitor ne suride!

Elementul acesta care nu e numai „alcătuitor de stat”, ci și singurul „element politic în Ungaria, nu e, într'adevăr ridicol? Nu e oare chiar elementul care poate deveni mortal pentru tripla alianță? Căci poate cineva presupune ca România să se simtă bine vreme îndelungată în alianța triplă, cu artăgoșii ăștia în spinare? Și se mai poate presupune ca regatul român să stee impasibil, să nu-și formuleze nici o pretenție pentru ușurarea sortii noastre, a elementului românesc din Ardeal și Ungaria, când întărirea noastră în monarhia habsburgică n'ar sluji decât spre întărirea statului de care România își leagă și destinele sale? Nu numai interesul României ci a întregii triple alianțe e ca cei cari pușcă 'n lună de atâta vreme, să-și aleagă alte ținte, mai rentabile pentru ei, pentru țară, și pentru întreaga înjghebare politică din care fac și ei o zală.

„Vai, libertatea câștigată cu mari victorii de popoarele balcanice, trezesc în toți asupriții dorinți la fel. Dar alta e strălucirea soarelui și alta a lunei”.

Astfel sunt gata să ne răspundă, cu ironie și cu răutate, stăpânii zilelor noastre, după cum tot cu ironie a scris presa maghiară despre... visul lui Mihai Viteazul, vis care ar trăi în capul unor profesori din București.

Nu mai cât aspirațiile noastre nu-s de acum! S'au avut martirii lor de sute de ani. Aspirațiile acestea credem chiar că s'ar fi putut realiza până acum dacă... dacă România le-ar fi cerut în prețul alipirei ei de tripla alianță. Și ar fi ceasul cel din urmă să le ceară acum, pentru că ar prețui pentru neamul nostru mai mult decât ori ce rectificare de fron-

tieră în Dobrogea. Ce-ar spune presa maghiară dacă România în loc de câteva puncte strategice în Bulgaria ar cere, ca preț al alipirei ei de tripla alianță, acum când Rusia cearcă s'o câștige, ar cere depline libertăți culturale, politice și economice pentru Români din Ardeal și Ungaria? Ar mai vorbi și atunci de un rege înțelept ș'o armată glorioasă?

**In jurul bulei „Christifideles”. Relativ la circulara nuntului apostolic Rafael Scapinelli privitoare la executarea bulei papale „Christifideles”, anunțăm tuturor acelor preoți și credincioși gr. cat. români din noua dieceză din Hajdudorog cari sunt îngrijiți de această circulară, că comitetul de 50, ales în marea adunare dela Alba-Iulia, se va întruni în timpul cel mai apropiat ca să iee o hotărîre în această chestiune. Fiecare preot gr. cat. român din dieceza Hajdudorogului să aștepte în liniște deciziunea comitetului de 50, care va fi comunicată tuturor în timpul cel mai apropiat.**

**Din parlamentul austriac.** În camera deputilor s'a continuat ieri discuția asupra provizoriului de buget. După mai multe discursuri, ia cuvântul ministrul de interne, baronul Heinold, și răspunde la două interpelații ce i s'au adresat în chestiunea disolvării constiliilor municipale din Spalato și Sebenico. Accentuează că aici nu poate fi vorba de opresiune ori de persecuțiune. Câtă vreme manifestațiile locuitorilor din orașele amintite au rămas în cadrele convenite, nimeni n'a avut nici un cuvânt de obiectat. În demonstrațiile de stradă din Spalato și Sebenico, însă, chiar primarii celor două orașe au rostit discursuri potrivnice monarhiei, un lucru ce statul, mai ales între împrejurările de față, nu-l poate admite. — Ieri a ținut ședință și camera magnatilor. Scaunul președințial l'a ocupat principele Windischgraetz. După vorbirea de deschidere a acestuia, referentul Zedlitz face cunoscute proiectele cu privire la pragmatica de serviciu. Dr. Sieghard vorbește despre raportul dintre stat și funcționarii săi. Ministrul Heinold spune că revizuirea și întregirea pragmatice de serviciu nu mai poate suferi amânare. După ministrul de interne mai vorbește baronul Philippovici și apoi ședința ia sfârșit. Cea mai apropiată ședință are loc azi după amiază. Camera deputatilor se va întruni Luni.

mie nu-mi mai *trebuiești*” este cu adevărat de natură a deschide asupra întrebării verbului *a trebui*, o porțiță pe care eu, ocupându-mă numai de regula generală, am neglijat-o.

În adevăr, este evident că nu s'ar putea zice: „Tu mie nu-mi mai *trebuie*”. Deci iată că în cazul acesta *trebuiește* să folosim acest verb astfel.

De aci însă s'a trecut mai departe, și s'a zis și „aceste lucruri imi *trebuiesc*”, deși mai corect ar fi, cred, — „aceste lucruri imi *trebuie*”. Cu alte cuvinte, o excepție tinde a suplanta regula, — și astăzi se zice chiar în mod curent, și nu pare străin, ba e probabil că va intra cu timpul în întrebuintărea obștească: „lucrurile acestea *trebuiesc* văzute”, — „*trebuiesc* bani”, și altele tot așa.

Acolo însă, unde cu adevărat *trebuie* va rămânea întotdeauna impersonal, va fi, după cât pot să-mi dau eu seama despre spiritul limbii, când e în legătură cu alte verbe și nu cu participiul; de pildă în exemplele ce am dat în „Știi românește?” — Eu *trebuie* să știu, tu *trebuie* să știi, noi *trebuie* să știm, ș. a. m. d. Tot așa: *A trebuit* să știi, *a trebuit* să știm, — *va trebui* să știi, *va trebui* să știm, — și nu *am* trebuit, *voiu* trebui, *vom* trebui.

Când însă *a trebui* nu vine în legătură cu verbe, văd că se zice, și limba primește să se zică, și într'un fel și într'altul, așadar: „*trebuie* parale” și „*trebuiesc* parale”, — ba întrebuintărea cea mai deasă înclină spre forma din urmă. Însfârșit, în citația de mai sus, între două

pronume personale, se poate zice numai într'un singur fel: *Tu, mie* nu-mi *trebuiești*.

Acuma, poate că nici din toate acestea, cel care ține să se lumineze pe deplin nu se va alege cu cine știe ce procopseală. Dar eu, în cele ce am avut de observat asupra limbii cum se scrie sau cum se vorbește în vremea de față, am plecat întotdeauna dela principiul că, o regulă de limbă numai atâta timp și intru atâta rămâne regulă, cât timp și intru cât în întrebuintărea ei stăruiesc păstrătorii și propagatorii autorizați ai limbii literare, sau poate mai bine, mai larg zis, ai limbii culte.

Majoritatea n'are încă să hotărască în această privință, atunci când cu drept cuvânt: s'ar putea aplica vorba cunoscută a lui Lăpușeanu; căci majoritatea nu se poate ușor constata, în cazuri de acestea, și apoi se poate și *trebuie* să fie readusă, reconvertită, întotdeauna, după putință, dela orice erezii. Dar iarăș, când stăruiește, se poate întâmpla ca păstrătorii limbii culte să cedeze și într'unele, — și atunci nu mai e nimica de zis.

Căci uzul obștească, chiar în contra gramaticii, a schimbat multe reguli, — dar o regulă gramaticală n'a putut niciodată să schimbe un uz, când el a devenit obștească.

Sper, acuma, că aceste convorbiri ale noastre nu se vor sfârși aci.

Ion Gorun.

**Revizuirea pragmatice de trenuri din Croația.** În cercul deputatilor croați s'a lătit ieri vestea că ministrul președinte Lukács va anunța în ședința de azi a camerei ungare, că guvernul are de gând să resolve încă în sesiunea actuală chestiunea pragmatice de trenuri din Croația. După părerea coaliției croato-sârbe, însă, ordinea și liniștea numai atunci vor fi stabilite definitiv, când toate gravaminele poporului croat și sârb vor fi lecuite.

## Legea românească — legea ungurească.

— Articol final. —

După ce am arătat câteva momente din istoricul dezastrului, ce-l constituie pentru noi înființarea episcopiei maghiare, cetitorul va aștepta acum, cu tot dreptul, să vadă, că față cu acțiunile mari și pe larg concepute, cu stăruință și cu consecvență urmărite, ale părții adverse, ce am făcut noi? Noi, în a căror socoteală s'a pornit toată expediția aceasta argonautică.

După cele ce le-am văzut săvârșindu-se la Alba-Iulia, cu prilejul mării adunări populare, la care a alergat atâta lume mânătu de cel mai curat entuziasm, și după cecele au urmat după adunare, — căci actele ei au ajuns la Roma abia la trei săptămâni, adevărat după redactarea bulei fatale, — și apoi mai ales după publicarea unei părți a dosarului chestiunii în „Unirea”, — desigur s'ar primi cu mare interes o analiză a „luptei” și a atitudinii noastre, a celor atacați. Dar eu nu mă gândesc la așa ceva. Aci se potrivește cu adevărat cuvintele legendare ale marelui Andrei Șaguna: *Flere possum, sed juvare non!*

Scopul meu nu e nici a plânge, nici a recrimina, fiindcă aceasta nu ajută, deocamdată, la nimic. De aceea, a face istoricul unei zăpăceli pline de enigmatice puncte, și fără de nici un moment înălțător, în ce privește conducerea luptei, asta nu poate intra în gândul și în rostul acestor reflexiuni.

Scopul acestor rânduri este mai curând a ne da seamă cum stăm noi, românii toți, și mai ales opinia publică românească, față cu marea lovitură ce se pregătește contra unității noastre sufletești, prin înființarea noii episcopii?

Atunci când autorii acestei mari acțiuni, au reușit să introducă în programul de guvernament o idee a câtorva oameni, și când se urmăresc planuri așa de mari, sub masca unei episcopii, oare *cum* gândim și *ce* facem noi?

Când punem aceasta întrebare nu ne gândim la P. S. episcopi gr. cat., cari au aflat de bine a „resolva” chestiunea aceasta singuri, fără sinoade diecezane, fără să dea prilej clerului și poporului a se rosti și el, prin reprezentanții săi — pentru că atitudinea episcopatului, pe cât de tristă, pe atât de fără efect, am văzut-o în cele câteva acte publicate în „Unirea” și reproduse — fără nici un comentariu — și în ziarele naționale.

Ci ne gândim de cei, ce pot reprezenta, fără de teamă, liberi și fără preocupății strimte, punctul de vedere înalt național, sau cel puțin ar *trebui* să-l represinte..

Și aci este durerea cea mai mare a noastră, că și oamenii, cari fac la noi opinia publică, au fost mai pe jos decât *trebuie*. Numai așa se poate explica, că documente, ca cele publicate, și fapte, ca cele întâmplăte, au

putut trece la cum meritau.

Să vedem care unora li carh se vor mentului mag mării problem s'a prezentat opiniei public simplă chesti stau să se în meninându-s la cel din urm

Nu trebui

evocăm aces

nerii svăpăia

foilor din Bl

pentru a sta

sională. — t

dere a fost p

Sib'u, ca să

niile vădite în

românească.

articol, scris

care caută s

celui mai po

pentru a sco

sunt sismatic

cată de aces

amară ironie

„Grație epis

mâinii pot să

care sunt și

Astfel st

cărei creare

alor 70.000

aceasta, mai

luptele răsbo

decât pierde

ruso-turc din

derea de pâr

nul răsboi ce

zdruncinate.

Astfel st

Nu e aic

doxism, ci e

nici o luptă

toți doctorii

simplă luptă

cu cât să ap

această luptă

din Croa-  
a lătit ieri  
ăcs va a-  
ngare, că  
ă în sesi-  
de trenuri  
roato-sâr-  
neci vor fi  
inele po-

ască.

mente din  
entru noi  
itorul va  
vadă, că  
ncepute,  
ărite, ale  
în a că-  
ția acea-

ârșindu-  
nări po-  
mână  
cece au  
ei au a-  
i, adică  
apoi mai  
losarului  
ar primi  
și a ati-  
r eu nu  
ivesc cu  
elui An-  
re non!  
ici a re-  
leocam-  
cul unei  
și fără  
privește  
tra în  
i.

curând  
i toți, și  
față cu  
tra uni-  
a noiei

acțiuni,  
guver-  
când se  
asca u-  
facem

nu ne  
ari au  
aceasta  
să dea  
și el,  
udinea  
de fără  
publi-  
nici un

esenta,  
cupații  
țional,

a noa-  
ia pu-  
Numai  
a cele  
e, au

putut trece la noi, fără să fie judecate după cum meritau.

Să vedem dar, că episcopia cea nouă, care unora li-se pare „*tunul cel mare*”, cu care se vor câștiga victorii pe seama elementului maghiar, iar altora li-se pare *cheia* mentului maghiar, iar altora li-se pare *cheia* marelui probleme naționale din Ungaria, cum s'a prezentat în definitiv, și de fapt, în forul s'a prezentat în definitiv, și de fapt, în forul opiniei publice românești? Pe scurt zis: ca o *chestie confesională*, pe tema căreia, stau să se încăiere două tabere adverse, amenințându-se una pe alta, că va lupta *până la cel din urmă picur de sânge*.”

Nu trebuie să ne gândim însă, — când evocăm acest gest războinic — numai la tinerii svăpăiați, cari s'au hărțuit în coloanele foilor din *Blaj*, ci să mărturisim adevărul, pentru a stabili și aci trista paritate confesională. — tot numai din acest punct de vedere a fost privită chestiunea și în foile din Sibiu, ca să nu mai pomenim decât de opiniile vădite în cele două centre de metropolie românească. Și mă gândesc mai ales la un articol, scris evident de un bărbat în vârstă, care caută să pună în scenă și autoritatea celui mai popular român al zilelor noastre, pentru a scoate în relief tesa — *că, uniții sunt șismaticii* înregistrând polemica provocată de acest articol a putut constata, cu amară ironie, o foaie șovinistă ungurească: „Grăție episcopiei de Hajdudorog, acum românii pot să se clarifice între sine, că oare care sunt șismaticii? Uniții sau ortodoxii?”...

Astfel stăm noi în fața unei instituții, a cărei creare înseamnă pentru noi pierderea alor 70.000 de suflete! O pierdere națională aceasta, mai mare decât pierderea avută în luptele războiului civil din 1848, mai mare decât pierderea avută în războiul româno-ruso-turc din 1877, și mai mare decât pierderea de până acum a Bulgariei, în crâncenul război ce-l duce cu glorie contra Turciei zdruncinate.

Astfel stăm și nu se cade să stăm așa!

Nu e aici chestie de catolicism sau ortodoxism, ci e chestie de românism. Nu e aici nici o luptă dogmatică, la care să se încingă toți doctorii și doctorașii de teologie, ci e o simplă luptă națională, cu atât mai vajnică, cu cât să apropie mai mult de altare, și la această luptă se cade să se angajeze, ca apărători, cei mai aleși și mai mari bărbați ai neamului nostru.

Trebuie doară să ne dam seamă, că legea românească, așa cum se găsește ea, una și nedespărțită, la toți românii de pretutindenea, este un produs al evoluției istorice, de pe vremea, când nu erau nici uniți, nici neuniți. Și dacă s'a întâmplat diferențierea aceasta istorică, ea atinge numai domeniul transcendentului, nu atinge însă viața reală, și nu se cade să o atingă, — decât înspre binele nostru al tuturor.

Singurul punct de reală deosebire, care stabilește pentru unii din români, o legătură organică cu Roma, a fost până acum totdeauna de mare folos pentru întreg neamul românesc, ca neam latin, pentru că din contactul acesta au isvorât multe bunătăți culturale pentru toți românii. Resultatele acestei legături cu Roma constituiesc azi avutul comun și îndeobște recunoscut al întregii culturi românești. Și legătura cu Roma a făcut-o tot aceea *biserică românească* istorică, care de altă parte, la vreme, a desfăcut unele legături avute cu patriarhia din Constanti-

nopol, fără să știrbească caracterul general al legii românești.

Legea românească e un produs al timpului, pe care l'am stabilit până acum. La alcătuirea ei așa cum trăiește de fapt în sufletul poporului nostru, au contribuit toate veacurile, toate epocile mai însemnate ale istoriei.

*Păgânismul* strabanilor, s'a păstrat urme din substratul său; *creștinismul latin* al primelor veacuri și-a împregnat adânc caracteristicile sale; *epoca de aur a creștinismului oriental* îi dă tot fastul și tot dramatismul liturgic; bogomismul chiar s'a lăsat în ea oarecari urme; iar *reformătiunea* apuseană i s'a dat cucerirea sa cea mai mare: *limba poporului în sfânta slujbă*.

Să nu uităm nici odată, că biserica românească e un *unicum* în lumea creștină. *Unicum!* Nu e catolicism, dar e catolică; nu e un ortodoxism oriental, dar e ortodoxă orientală; nu e protestantism, dar e a înfăptuit un principiu de reformațiune protestantă: *limba vie, națională în sfânta liturgie*.

Prin aceasta mai ales ne deosebim de toți catolicii apusului, și de toți ortodoxii orientului, cari altfel, în principie mari ale creștinătății, aproape una sunt. Nu există însă nici biserică orientală care să aibă limba vie a poporului, ca limba liturgică!

Toate au limbi moarte la liturgie; paleoslavă, paleogreacă, armeană veche, sau alte limbi vechi, pe cari poporul nu le mai vorbește, nu le mai înțelege.

În strămtorarea sa biserică a împărțit la noi totdeauna soarta poporului. Și biserica românească poate zice că și poporul românesc, cu Barnuțiu:

„Fosta-am cu Goții, dar nu ne-am făcut Goți; fost-am cu Bulgarii și nu ne-am bulgărit; cu Rușii și nu ne-am rusit; cu Ungarii și nu ne-am unгурit; cu Sașii și nu ne-am nențit.”

Dar în schimb dela toți cei ce i-a întâlnit în istorie a luat câte ceva, și i-a priit.

Și cum chestiunea episcopiei ungurești, sa învârtă în jurul unei chestiuni de rit, și de limba liturgică, e clar că în acest punct biserica românească întreagă, fără deosebire de e unită ori neunită, *poate fi și trebuie* să fie una, stând aici pe unu și același temelii: *limba națională în biserică*.

Pe temelia aceasta s'a ridicat, ca un monument viu al unității noastre sulestești, biserica românească. Temelia aceasta este garanția cea mai puternică a unității noastre, pe care dacă vrem să o cultivăm și să o dezvoltăm, atunci să vedem punctele cele multe și simțite, ce ne unesc, și să nu căutăm după cele câteva puncte de similitudine transcendentă, cari ne deosebesc. Însă și unirea cu Roma s'a clădit pe această temelie, ca pe o condiție *sine qua non*, condiție, care, nu ne putem plânge, Roma a respectat-o, cu multă cuviință. Nu numai a recunoscut și a consacrat limba noastră liturgică seculară, ci și alte obiceiuri orientale a noastră le-a griț cu deosebită religiozitate și le-a păstrat cu un conservatism mai mare decât am fi făcut-o noi, printre cari au fost întotdeauna, și mai sunt, spirite mici pornite spre măimutarea latinilor. Ba chiar a diferențiat ritul nostru oriental, după caracterul și obiceiurile noastre, în *rit românesc* („rito rumen”) espresiune, ce occură chiar și în Bulla „Christifideles.”

Să căutăm deci a ne da seamă de starea adevărată a lucrului și a înțelege, că față cu

porăre: cea nouă, bolnica de fapt, care amenință biserica noastră, în amândouă ipostazele ei, să ne apropiem tot mai mult unii de alții, și să ne apărăm unul la umăr. Cum se zicea odată:

„Getrennt marschieren und vereint schlagen”. Mai ales că „schlag”-ul nostru nu e de ofensivă, ci de legitimă și dreaptă defensivă.

De aceea de „șismă” și „șismatici” să nu fie vorba între noi; cel puțin în viața publică, a *forului* cuvântul acesta n'are loc, — pentru că n'are înțeles între noi. Rămâie acolo unde s'a ivit în manualele de *teologie*, până vor veni ori sonturi mai largi, mai *creștinești* în sensul larg al cuvântului — și pe acele tărâmuri. Dar în viața noastră națională acest cuvânt nu are loc.

La înfăptuirea acelei sfășieri nenorocite a creștinătății, — de care să leagă acest cuvânt, noi românii nu am avut un rol activ și conștient. Un „fatal destin”, zic istoriografuli noștri, ne-au pus în zona cealaltă a civilizației omeneste, în care noi, ca neam latin, prin originea sângelui, ca și prin originea încreștinării, — am reprezentat totdeauna o insulă proprie. Ardelenii, cari au încheiat unirea cu Roma, nu sau lăpădat de nici o „șismă”, neavându-o pe suflet; și întors nici ceilalți români ortodoxi, renași în calea, în care s'au trezit, n'au socotit pe uniți ca pe niște „*cretici*” sau „*șismatici*” — afară bine înțeles de mentalitățile tradiționale din cler — ci i-au socotit ca ceea ce erau: Creștini de legea românească uniți cu Roma.

Chiar și acești uniți, în momentul când încheiau unirea, mărturiseau tare și apăsător:

„Însă întru acest chip ne unim... cum pe noi și rămășițele noastre din obiceiul bisericei noastre a răsăritului să nu ne clătească”.

Precum într'un gest se cuprinde o idee, așa în aceasta atitudine de moment, se învederează o situație permanentă. Pe când își întindea dreapta de pace spre Roma, cu care nici odată n'ar fi voit să se învrășbească, pe atunci mâna stângă și-o așeza pe vechile așezăminte ale răsăritului, cu cari s'au pomenit și pe cari le-a îndrăgit. Astfel răstăgnită între aceste două zone ale creștinătății biserice românească ni-se înfățișează — prin unire — ca o punte de aur între răsărit și apus, îndepărtate prin vitregimea vremilor unul de altul.

Atitudinea aceasta de *cumpenire* între două lumi este în tot decursul istoriei proprii neamului nostru românesc, și chiar și în aceste zile, de grele încercări, prin cari trecem, neamul nostru ca și atunci, nu ne dă altă înfățișare, decât pe cea a omului chibzuit, pauc și făcător de pace, care vrea să țină drept cumpăna dreptății între cele două lumi, pornite cu vrăsmășie ura asupra alteia.

E grea, negreșit, aceasta situație de a fi cum se zice „*zuinglein an der Waage*” dar e frumoasă și vrednică de a face toate încercările pentru a o plini frumos.

Și dacă îi este dat neamului nostru vre-un rol în istoria omenirii, acesta este rolul lui, de a fi „punte de aur între răsărit și apus” — spre a consacra singura espresiune frumoasă folosită de P. S. Episcopi uniți în scrisorile lor către Roma („Unirea” nr. 97.)

În iături, deci, cu toate zizaniile interne și cu toate frecările nedemne ale hărțuiei dintre frați! Fiind o chestie mare națională chestia ce ne preocupă, trebuie să o tratăm și să o servim ca atare. Orice considerații strimte trebuie să dispară în fața orizontului

larg de primejdii, ce se deschide, pentru unii ca și pentru ceilalți.

In fața primejdiilor mari toate ființele au instinctul concentrării. Numai noi să fim lipsiți de acest bun simț?

A continua cu întâposelile conționale, înseamnă o totală *disoluție* ceea ce numai dușmanul ne-o poate voi.

După multiplele „soluții”, cari s'au dat, trebuie să accentuez că prima și indispensabilă *soluție* este aceasta: *să nu facem disoluție ci consolidare*. Toate celelalte ni-le va da nouă dragostea de neam, dragostea de biserică, dragostea de frate, care să ne călăuzească, mai ales acum, în pragul zilelor istorice.

P. B. I.

## Discursul d-lui dr. A. Vaida

rostit în ședința de ieri a camerei ungare.

A r a d. 30 Noembrie.

Dupăcum am amintit ieri, în firul discuției la budget a luat cuvântul al doilea orator român, d-nul dr. Alexandru Vaida-Voevod, deputatul Arpașului. D-sa a rostit unul din cele mai frumoase discursuri parlamentare din câte au răsărit în camera ungară. Cu străluciri retorice de-un efect admirabil, cu un aparat de argumentație inextricabil, d-sa a înălțat perfect atenția camerei timp de peste o oră, aducând înălțime, prestigiu și conținut în discuția ce amenința să se peară în nisipul urâtelor interese de partid ale guvernului. Lupta pornită în actualele mari momente de deputații noștri a prins pe neașteptate un avânt plin de putere și sântem convingși că efectul ei se va resimți pretutindeni, unde se cutăpănesc serios gravele stări de bolă din organismul statului nostru.

Dăm la vale întreg, tradus după însemnările stenografile, discursul d-lui Vaida:

D-nul Vaida, a urmat, dupăcum am anunțat ieri după deputatul Ștefan Rakovszky.

**Dr. A. Vaida:** Onorată Cameră! Partidul național s'a întors în cameră „desi redus, dar înfrânt — nu”. (Citat din poezia maghiară Vörösmarty. Nota Red.) Dela în sine faptul, că alegerea celor cinci deputați români a reclamat mai bine de 10 vieți de alegători, ne impune datoria să ne ridicăm cuvântul în aceste clipe de însemnătate istorică și să ne spunem părerile în auzul țării și al parlamentului. Noi prin asta, vrând nevrând, facem un bun serviciu și guvernului, dupăce — desu nu vom altera luând cuvântul caracterul de parlament trunchiat al camerei — dăm totuși ocazie guvernului să poată invoca prezența și a deputaților din opoziție.

Deja de ani de zile s'au făcut încercări pentru încheierea unei păci cu naționalitățile: îndeosebi cu românii — adevărat că nu cu noi, cu agitatorii trădători de patrie, ci cu alte elemente, despre cari se presupunea că sânt mai ușoare de dezarmat și mai înclinate spre pace. Au avut loc năzuinți de natură, care nomă nu putea să ne strice, ungarilor nu putea să le aducă vre-ua folos, dar ar fi usurat fără îndoiială situația guvernului. Toate aceste încercări au dat însă gres.

Năzuinți corecte, însă, n'am văzut în acest scop și nu putem da nici o însemnătate serioasă încercărilor de până aci. Pentrucă, e zadarnică orice locvacitate, e zadarnică orice sporovăială teoretică, câtă vreme statul ungar nu va avea organul necesar, care să poată traduce și în faptă o pace consfintită pe hârtie.

Zadarnic vom căuta un astfel de organ, — nu-l vom putea descoperi. Se spune, că să ne

impăcăm cu naționalitățile, în deosebi cu românii. Națiunea ungară — conform legii XLIV din 1848 — o formează colectivitatea tuturor cetățenilor. Noi românii n'asântem certați cu noi înși-ne și nici cu frații noștri unguri. Poporul nostru e întreg de partea noastră și oricât ne-ați poreclii agitatori, oricât ni-ați striga că sântem trădători de patrie, sufletul poporului nostru, opinia publică e de partea noastră și nu de partea celor ce vor să facă guvernului serviciu, că în ciuda faptului că sânt fiii poporului nostru, s'au nămint guvernului.

De o pace cu statul nu poate să fie vorba, dupăce statul e o ființă virtuoasă și o ființă care ar putea să intre la tratative în mod concret. Poate să fie deci vorba numai de naționalitatea ungurească, așa dupăcum aminteste legea XLIV, din 1867.

Să analizăm puțin noțiunea asta și vom concluda, că această naționalitate ungurească etnică nu e solidară; n'are auzitori autorizați, cari în numele ei, să poată aduce în faptă o pace încheiată pe hârtie. Iată noi, urmând staturile contelui Tisza, președintele Camerei, am fi intrat în partidele din opoziție, atunci — chiar dacă am fi încheiat pacea — nimeriam cum a nimerit orbu Erălia, și mai rău, pentrucă făceam și noi opoziție față cu partidele ungurești din opoziție și n'asnteam, din mila ciștitului domn Paviik, întors, ca ele.

**Z. Farkas (întrerupând):** Nu, dacă ați fi suat din trâmbit!

**Dr. A. Vaida:** A încheia o pace naționalistă cu opoziția — e absurd. Dar tot aceiaș ar fi situația, dacă ar fi să încheie o pace cu guvernul, pentrucă în Ungaria partidele guvernamentale și guvernele au o viață scurtă ca efemeridele; la amiazi încă se răsfață în soare, seara însă se sting la suflarea cea dintâi a boareii. Noi am văzut disparând autenticul partid liberat, am văzut asprând aliația și vedem acum în șeana puterii pe nou-ascutul partid al manci, precum și expresia lui — guvernul actual. Dacă încheiam pacea cu partidul liberal, acesta n'ar fi avut timpul să o execute. Dacă încheiam pacea cu coaliciia, noi era să fim acuma „die Blarineten Europäer”.

Dacă încheiam pacea cu v. v., se putea întâmpla ca dv. — după ce așa în curând trebuie să vă luați cutrafuselul și să vi-l ia un partid cu totul nou — să ați zadarnică pacea. (Haritate).

**Președintele (sună):** Rog liniște!

**Dr. A. Vaida:** Nu fiți atât de încrezuți; parlamentul coalitionist era doar și mai încrezut și spuneți-mi unde este el azi — nu-i văd nici un membru în camera asta.

Ori, poate, să încheiem pacea cu parlamentul, ca cu închipitorul constituționalismului?

Dr. iată, caut pe reprezentanții națiunii politice ungurești și văd, că naționalitățile nemaghiare sânt reprezentate aici numai de 8, zi opt membri, — și caut apoi pe reprezentanții milioanei poporului ungar, dar pe aceștia în genere nu-i pot descoperi nici ieri, pentrucă ei sânt, la rândul lor, scoși cu mâta din cameră. (Vii protestări.)

Cu dragoste grăind, — doar, cei mai mulți, sântați aleși în tînturi naționaliste, dar nu pentrucă ați fi fost din vreme dragoste deosebită, ci fiindcă ați fost aleși cu obișnuitele și prea cunoscutele mijloace, cari sânt în uz la noi încă din 1867. (Vii protestări.)

Parlamentul acesta trebuie să a urmeze. M'a cuprins un sentiment ciudat, când azi vară mă dăsem jos din tramvai ca să aș în cameră și acelaș sentiment mă stăpănește și acuma, ori-decâteori intru aici. Un sentiment, pe care nu-l pot caracteriza altfel, decât că ne stăpănește totdeauna când părăsim străinătatea, — e sentimentul de patrie acesta, așa cum Heimatsgefühl.

Imi părea paradoxal acest lucru și m'am supus unei analize psihice, ca să aflu în ce chip poate să se trezească sentimentul acesta în mine? Și am aflat că mi-l inspiră mulțimea jandarmilor, cordonul lor, pe care trecem întocmai ca răgii când merg în cetățile lor, — aceasta e împrejurarea care te trește în mine sentimentul zis Heimatsgefühl, pentrucă sânt doar atât de obișnuiți cu ea în trei alegeri, dela Sătmăr până jos la granițele României.

în toate circumscripțiile în cari numai am umblat, fie că eram numai agent electoral, fie că eram însu-mi candidatul, pretutindeni vedeam acelaș tablou, pe care ni-l oferă azi parlamentul.

Un glas din dreapta: Trebuie să se facă ordine!

**Dr. A. Vaida:** Da, — trebuie să se facă ordine! Dar constituția acestei țări, n'a fost vreme de 40 de ani întemeiată pe patriotismul cetățenilor și nici pe respectul de lege, ci a fost susținută numai prin forța baionetelor. Dupăce baioneta, chiar dela începutul erei constituționale, simbolizează un întreg sistem de îndreptat împotriva noastră, e numai natural că lucrurile au aluns până acolo, ca și parlamentul, — și locul de întrunire al deputaților, aleși în asemenea împrejurări — să înfățișeze acelaș tablou, pe care ni-l arată toate centrele circumscripțiilor cu ocazia alegerilor. Era necesar acest lucru, de dragul ansamblului chiar, pentrucă în acest chip am intrat în cameră noi deputații nemaghiari, dela restabilirea constituționalismului și până astăzi.

Când guvernul actual a recunoscut păcatele guvernului coalitionist, a promis că le va îndrepta și că va pregăti terenul cu scop, ca în sufletul maselor, între cetățenii nemaghiari, să destepse o predispoziție necesară pentru încheierea păcii din partea generațiilor cari ne vor succeda. Speram acest lucru cu atât mai mult, cu cât contele Ștefan Tisza a accentuat în multe din vorbiriile sale în 1910 necesitatea împăcării cu naționalitățile. Și ce-am experiat? Experiem, că începând dela alegeri și până în ziua de astăzi guvernul s'a purtat față cu noi direct dușmănos și pe noi, pe cei „cu buze nemaghiare”: români, slovaci, sârbi, nemți și ruteni, ne-a tratat — nu ca pe cetățeni ungari... (Sgomot.)

**Președintele:** Rog liniște!

**Dr. A. Vaida:** ...ci ca pe dușmani, (Sgomot și protestări.) Onorată Cameră! Noi eram de credință că guvernul — vrând să-și câștige lauri sempervirenti — a avut poate nevoie de acest lucru, infrumșetând prin el și făcând ca opinia publică ungurească să uite toate gesturile norocoase și toate greselile ce a făcut împotriva partidelor ungurești și-a poporului unguresc. Mai târziu ne-am convins apoi, că procedul guvernului are nu numai intelesul ăsta, ci el a fost practicat și pentru motivul, că reprezentanții puterii sânt mari când e vorba de ispitiri și de succese retorice, dar nu fac nimic pentru traducerea și în faptă a dorintelor lor retorice. (Sgomot.)

**Un glas (în mijloc):** E adevărat lucrul ăsta?

**Dr. A. Vaida:** Și nici nu pot s'o facă asta, on, cameră, pentrucă întregul sistem e atât de consolidat astăzi, s'a întărit atât de mult încât e imposibil să mai îndupleci pe factorii chemați să practice legea, ca să o practice așa dupăcum trebuie practicată ori și ce lege. (Sgomot.) S'a întărit prea mult sovinișmul; a devenit sistem azi, ca tuturor celor ce calcă în picioare legea de naționalitate — dela ministru și până la cel din urmă notar de pe sate — să li se recunoască un merit patriotic și să fie sărbătoriti de opinia publică ungurească, atât de cea localnică cât și de cea generală. (Sgomot.)

**Dr. T. Mihali:** Adevărat! Așa este!

**Întreruperi:** Nu-i adevărat! Totul e numai agitație! (Adevărat! Așa-i!)

**Dr. T. Mihali:** Dv. faceți agitație! Dv. agitați tara! (Sgomot mare. Președintele sună.)

**Baronul G. Podmanczky:** Dv. agitați (Așa-e!)

**Președintele (sună):** Rog liniște! Invit pe dnul deputat Mihali să nu tulbure prin întreruperile d-sale liniștea camerei. (Aprobări.)

**Dr. T. Mihali:** Nu ne provocați! (Sgomot mare.)

**Președintele:** Pe d-nul deputat Mihali îl chem la ordine! (Vii aprobări.)

**Dr. T. Mihali:** Mă rog.

**Dr. A. Vaida:** Onorată Cameră! Aici e legea lui Apponyi și aici e ordonanța relativă la instrucția religioasă. Cu aceasta nu se atinge alt scop, decât că în loc să progreseze maghiarizarea, în loc să se trezească față de ideea maghiarismului simpatia marilor noastre mase,

— se atăță numai ura în sufletul naționalităților împotriva statului ungar. (Sgomot și protestări.)

Nu fac numai eu constatarea asta, on. cameră. Au existat bărbați de stat maghiari cu roluri de conducători și bărbați politici, cari au făcut deja de mult constatarea asta. (Întreruperi: Cine?) Un astfel de bărbat, spune, de pildă, următoarele (citește): „Legea aceasta se execută dimpreună cu diferite dispoziții, cari nu folosesc nimic în practică, prezintă însă o anume aparență a succesului și au un efect provocator și supărător pretutindenea. I-a pus vârf acestei împrejurări o ordonanță ministerială, care — adaug — e bizarea unei ordonanțe de mai înainte și rămase pe hârtie, dar care ordona, ca instrucția religioasă în școlile de stat, măcar în mare parte și între toate împrejurările să se facă în limba ungurească.

„Stimați domni! Nu preget a declara că eu o astfel de modificare a legii, executarea ei cu astfel de șicane, precum și publicarea astorfel de ordonanțe cred că constituie o mare greșală; (Adevărat! Așa-e!) eu nu preget a declara, că socot necesară îndreptarea astorfel de greșeli. Eu cred a fi necesar, ca în caz, când recunoaștem pe seama fiecărei naționalități dreptul de a propune religia în limba ei maternă, să acceptăm și adoptăm cu un deplin liberalism, cu o deplină echitate acest lucru. (Aplauze și aprobări vii și îndelungi.) pentru că sunt convins, că noi, forțând o parțială instrucție ungurească a religiei, n'am făcut nimic pentru fortificarea cauzei naționale ungurești. (Adevărat! Așa e!) ci dimpotrivă am mânat într-o tabără dușmănoasă pe sute de mii de inși, cari până acum se alipeau la noi și erau dornici de dreapta noastră de pace”. (Voci: Cine le-a spus astea! Cine e?)

Credeti poate, stimați colegi, că doar vre-un trădător de patrie de pânura lui Alexandru Vaida să le fi spus astea? (Haritate.) Nu, on. cameră, spus-lea cu ocazia când s'a născut și constituit partidul muncii, contele Ștefan Tisza, în Arad. (Vii ovății.)

E regretabil, on. cameră, că din vorbele astea nu și-a tras consecințele nici contele Ștefan Tisza, nici guvernul și nici parlamentul. Legile și ordonanțele de categoria celor ale lui Apponyi ne vexează și astăzi ca și mai înainte, când nu se născuse încă partidul muncii. Ce trebuie să deducem de aici? Acția, că nu e exclus ca contele Ștefan Tisza să dorească în teorie pacea; se poate, că chiar și dv. vi-ar plăcea să domnească în acest loc relațiile prietenești și frățești cele mai frumoase între naționalități. (Așa-i!) dar nu putem să ajungem mai departe decât visările deșarte: nu sântei în stare să concretizați baza pentru înfăptuirea păcii, ori poate simțiți n'aveți forțele, n'aveți autoritatea necesară pentru a traduce acest lucru și în faptă împotriva șovinismului dv. propriu. (Așa e!)

Să nu credeți, on. cameră, că numai astea ar fi doleanțele noastre; guvernul actual a păcătit cu mult mai mult împotriva noastră, decât ar putea să se însire în firul unui discurs parlamentar. (Așa-i! Adevărat! — pe băncile deputaților naționaliști).

Eu am atins abia ordonanțele privitoare la limbă, catechizarea și păcatele pe terenul instrucției, neexecutarea legii de naționalitate, forțarea legilor școlare ale lui Apponyi. — și nu voi să continui dezvoltarea acestor probleme înșirând și alte cazuri.

Dar, on. cameră, guvernul nu s'a mulțumit cu atâta nu s'a mulțumit să mențină numai continuitatea șovină, ci — ca în ce chip, noi nu putem să știm, — a știut să stoarcă, a reușit la Viena și la Roma — exploatănd bătrâneța sfântului părinte și lipsa de experiențe în ce privește relațiile din Ungaria a secretarului de stat Merry del Val, — a reușit să obțină episcopia de Hajdudorog: episcopie ungurească cu limbă vetero-clina.

Nonă nu ni se aducea prin acest lucru nici o atingere, on. cameră, pentru că noi înțelegem juste pretenții ale altora și dacă există aievea gr. catolici unguri ori români maghiarizați, ori greco-catolici ruteni, de ce nu li s'ar da posibilitatea de-a se organiza în cadrele unei episcopii separate. (Mișcare.)

Dar, on. cameră, cea ce a cauzat adâncă amărăciune în sufletul poporului nostru, a fost împrejurarea că guvernul de nobis sine nobis par și simplu a răpit diecezele noastre mitropolitane și comune curat românești. Măcar că mitropolia noastră a fost organizată ca unitate prin sfințenia cuvântului regesc, prin Ecclesiam Christi și ordin regesc și iată că acum se procedează față de noi, înocmai cum procedează Germania și Franța când e vorba să împărtească în Africa un teritoriu, când înjugă vre-o seminție sălbatică; trăi pur și simplu o dungă pe hartă și zic: aceștia sânt sălbaticii tăi, aceștia sânt sălbaticii noștri.

Așa a făcut și cu noi guvernul ungar. (Protestări.)

E natural, că reacția noastră nu putea să fie alta, decât adâncă amărăciune și adâncă deprimare ce se observă azi în satele românești. Până acum aveam iluzia, avem credința, că și Roma e un razim al căsușii noastre naționale și că Roma va fi totdeauna o sprijinătoare a culturii noastre naționale. Acum s'a risipit iluzia asta, — avem cu o luzie mai puțin. Dar să nu credeți că șovinismul ar fi câștigat ceva pe urma acestei împrejurări, ci dimpotrivă, numai idealul nostru național a putut să câștige, căci conștiința națională a fost deșteptată și în comune, în cari până în prezent nici vorbă nu putea să fie de conștiință națională și oamenii aceia sânt mai curând rata să și părăsească vechea religie decât să se lapede de limba lor națională. E foarte regretabil că în chipul acestei guvernului proșovăz, în locul păcii, până și în cel din urmă s'a dat Sătmăr, neliniștea și nemulțumirea.

On. Cameră! O chestiune care are martiri nu e o chestiune pierdută. Ca e a fost prima consecință a buci „Christi fides”? Ea a avut ca urmare că comanele cari au să formeze noua episcopie au simțit neîncredința ce s'a comis cu ele, și întâi de toate ele s'a adresat scrisori de protestare autorităților lor superioare. Aceasta s'a învârlat și în Giurgeu. În tractul protopopesc de la Giurgeu s'au adunat multe iscălituri de protestare cari aveau să fie înaintate metropolitului de la Blaj.

E interesant a se vedea cum a ajuns administrația în posesiunea documentației de protestare din Giurgeu. Avem în abiaș un protopop bătrân, un moșneg de peste 90 de ani Gavril Ciobotar. Deocăta e pomeneste în casa cu pretorul, însăși ce un vâdarm înaintat până în dinți. Pretorul scoate din buzunar o scrisoare, pe care bătrânul Ciobotar o trimisese mai înainte oficiului protopopesc în Giurgeu, și întreabă pe bătrânul însuși: „dacă-i dă voie să o deschidă. Inchiși-vă acum domnilor, situația bătrânului, su prinș; să deodată cu vizita pretorului și a episcopului trimisă de el însuși la Giurgeu. (Mișcare.) La aceasta solgăbirul a deslăsat crivărea și astfel a dat de urma scrisorii de protestare care avea menția să ajungă la Blaj.

Sfârșitul a fost să au fost tirăți pe banca inculpaților, pentru că s'au înșiră încoșfășionilor și-a instituțiilor de stat, cu toate că n'a agitat nimenea, ci vnau numai să fie lăsați în pace cu legea lor veche și organizată lor bisericăscă. Au fost totuși acuzați următorii:

Ilie Câmpăian, protopopul român grec, din Giurgeu, Gavril Ciobotar, protopop nonagenar și notarul tractului protopopesc, Dona-Donescu, tot așa primarul, torul bisericii din Voșlab, Dumitru Blaga, primarul din Lovaș, Ilie Bucur, precum și ecor. mii din Ghimes: Gheorghe și Căvrilă Dolceriu. Aceștia au fost puși în acuzație cu totul. Si n'ajunge atâta șicanare, — mai voi să țâșesc în fata judecătorei încă vre-o 210 români din Voșlab și 59 de români din Ghimes.

Președintele (sună): Trebuie să rog pe d-nul deputat să binevoiască a vorbi mai răspicat, pentru nu pot urmări, nici ca de dina încordare a facultății mele auditive, ca e spus. În Ceosebi când cetește. Binevoți a continua mai tare.

Dr. A. Vaida: Ziarul „Serekeysteg” o fitică ce apare în Cincșereda, scrie în numărul ei 35 următoarele: „Avem din lo. confidential informația că agitația românească își are deja mar-

tiri. Fișpanul Gyalokay a făcut un energie raport ministrului președinte în cauza de notorietate publică și ministrul președinte, la dorința expresă a fișpanului, a și casat ajutoarele de stat ale lui Ilie Câmpăian și A. Boieriu, pe motiv că numiții au dovedit o atitudine potrivnică statului. Sântem conșinși că fișpanul Gyalokay nu se va mulțumi cu capetele celor doi preoți de frunte, ci încurând va urma și reglementarea exemplară a Ciobotarilor”. (Vii aprobări, Sgomot.)

Președintele: Cer liniște!

Dr. A. Vaida: Dacă dv. aprobați lucrul asta, apare clar care este starea spiritelor începând dela pomenita fitică și până în sus la camera deputatilor. Dacă e corect așa, dacă asta va să zică pacea, când acesta e tratamentul ce se aplică față de doi protopopi, — deși unul, Câmpăian, are opt copii și celălalt Dona-Donescu tot opt copii, iar Ciobotar e trecut de 90 de ani — că li se ia ajutorul de stat pentru că în calitate de greco-catolici au voit să protesteze la arhiepiscopul lor împotriva anexării lor la Hajdudorog. Dacă e corectă procedura asta, mă bucur foarte mult, căci în felul asta vă dați în cel mai plastic chip sentimentele și concepția cu totul pe față, probând afirmațiile mele, că dv. vi-ați pierdut simțul de drept.

Președintele (sună): Rog liniște!

Dr. A. Vaida: Tot așa a făcut guvernul și cu sârbii. Cu multă usurătate a fost disolvată autonomia bisericii sârbești (Protestări.) chiar în împrejurările actuale, pentru că vreme de decenii întregi n'au găsit alt prilej și astfel acum a trebuit să se întâmple și lucrul asta. Firește, când comunele bisericesti sârbe au protestat și desvoltă o rezistență pasivă, vedem cum ziarul Pester Lloyd constată cu indignare oficială și scrie: „Aus dem Süden unseres Landes treffen Nachrichten ein, die darauf schliessen lassen, dass serbische Kirchengebäude der königlichen Entschliessung verwehrt, die die Suspendierung der serbischen Kirchenautonomie verfügt hat, ohne Remittenz geben, und dass dieses Verhalten auf offenkundig ausserliche Einflüsse zurückzuführen sei”.

E foarte trist, on. cameră, că atunci când guvernul comite câte-o greșală, după care urmează reacțiunea, întrebarea pe să-bi de trădători de patrie, și că sunt instigați din afară, iar nu din partea guvernului, apoi totodată guvernul se provoacă la decizia regel (königliche Entschliessung) și se acoperă cu palul regelui (Contraziceri.)

On. Cameră! După acestea trec acum la o altă chestie foarte caracteristică, ca să demonstrez, că ce înseamnă în Ungaria libertatea confesională, dacă cumva nu ni-ar fi reușit să vă conving prin cele ce le spusei tocmai acum.

Acum cinci ani Dimitrie Silaghi, un proprietar cu bună stare și cu autoritate din Sanislău, comitatul Sătmăruului, a ridicat o cruce pe locul, unde și mai înainte era o cruce de lemn. El ridică o frumoasă cruce de marmoră, așezată pe fundamente de țiglă și piatră de nisip. Natural, că această cruce a fost ridicată, dar atunci autoritățile administrative au intervenit pentru motivul, că respectivul nu ceruse permisiua autorităților și din această cauză a fost pedepsit la o amendă de 50 cor., provocându-l totodată să devărteze inscripția românească de pe cruce, care avea textul din scrierile lui Ioan-Gură-de-aur: „Să grăbim a veni în ajutorul iubitilor noștri răpasați nu cu lacrimi, ci cu rugăciuni și jertfe”. Eu cred, că această inscripție nu e panslavă, nici daco-română și nici agitatorică, cu toate aceste autoritatea administrativă a confiscat-o și a ordonat lui Silaghi să rada imediat pe cheltuiala proprie inscripția, pentru că în caz contrar ea, autoritatea administrativă, va dispune să fie rasă.

Chestiunea aceasta e acum de vre-o 5 ani în curs și de vre-o 3—4 ani zace în ministerul de interne fără a fi rezolvită. Spre cinstea dlui președinte și ministru de interne fie spus că atunci când președintele clăului nostru parlamentar, d. dr. T. Mihali s'a plâns dlui prim-ministru, acesta a declarat, cu vădită revoltă în glas, că ni-s'a făcut o nedreptate și a promis că va lua fără întârziere cuvenitele măsuri ca șicanele să înceteze. Simț cu adevărat creștinesc a dovedit atunci d. ministru președinte.

dar, durere, simțul lui n'a stat în proporție cu puterea de care dispune. D. ministru a înștiințat, printr'un act oficial, pe d. Milali că a luat măsuri. Actul din chestiune sună astfel (ce-  
teste):

„Budapesta, 24 Septembrie 1912. Domnule deputat! Din încredințarea Excelenței Sale dlui ministru de interne îmi iau voie să vă fac cunoscut că în chestiunea lui Dimitrie Szilágyi locuitor în Sanislău, care a ridicat o cruce în comuna sa, d. ministru a anulat partea aceea a hotărârei adusă de prefectul comitatului, care dispune înlăturarea inscripției românești. Primiți asigurarea deosebitei mele considerațiuni. Indescifrabil, șef de secție în minister. Sigilul ministrului de interne etc.”

On. Camera! După acestea am crede că un ministru președinte și în același timp ministru al internelor va avea în Ungaria atâta putere ca de fapt să-și ducă la îndeplinire hotărârea. Ei bine, dacă dela 24 Septembrie până astăzi a trecut mai bine de două luni, și chestiunea nici până azi nu e rezolvată.

Ce dovedește acest lucru? Dovedește că chiar și în cazul că ministrul președinte și min. al internelor ar avea bunăvoința să ne asculte una sau alta din multele noastre plângeri, n'are nici puterea și nici autoritatea ca să învingă sovinișmul subalternilor. (Sgomot.)

(Scaunul președințial îl ocupă vicepreședintele Jankovich Béla).

Avem încă nenumărate gravamine, voi înșira însă numai câteva din ele.

Românii din Timișoara au cerut prin d. avocat Emanuil Ungureanu, să li se dea concesiune pentru înființarea unui fond de pensii pe seama zărilor români și au rugat pe ministrul de interne să aprobe statutele societății fondului de pensii. Petițiunea Românilor a fost respinsă prin deciziile de sub nr. 41.604—1903 și 181.797—1911, așa dar și pe timpul guvernului actual. Tot așa a fost refuzată, prima oră în 1906 și apoi în 1911 și a doua rugare a Românilor timișoreni de a li se concede colectarea capitalului necesar pentru ridicarea unei episcopii românești în orașul lor. Tot așa li s'a refuzat cererea de a colecta banii pentru ridicarea unui palat cultural în Timișoara. Și tot așa ne va fi refuzată și cererea — de asta suntem siguri — de a porni o colecție pentru internatul ce avem de gând să ridicăm în Budapesta, fiindcă, natural, și aceea e chestiune politică, și aceea e dacoromânism că nu voim să lăsăm să ni se prăpădească tinerii cari trăiesc în camere murdare, ci dorim să-i stringem pe toți la un loc într'un internat și să le ușurăm traiul. Dar și acesta e irendentism daco-român și prin urmare nici nu ni se poate concede.

Așa stăm cu chestiunea aceasta și în Cluj și în țara întreagă...

Cu ocaziunea desbaterii bugetului în comisiuni, d. ministru al agriculturii a promis că va continua și în viitor acțiunea de colonizare și expropriere în ținuturile locuite de naționalități.

E foarte trist că statul, câtă vreme pe Unguri îi desmiardă și protejează pe toate căile, pe noi, pe nemaghiari, ne persecută și ne scurtează în toate. (Sgomot și contraziceri).

Președintele: Rog pe d. deputat să abstea dela asemenea insinuări. (Aprobări).

Dr. A. Vaida: Eu am dovedit, mai mult nu pot face.

Președintele: Il fac atent pe d. deputat că, în înțelesul regulamentului intern al camerei, față de admonierile președintelui nici o observație nu poate avea loc. Vă rog să continuați.

Dr. A. Vaida: Dvoastră știți foarte bine că guvernul cumpără moșii pe banii statului, expropriindu-ne pe noi din bunul nostru strămoșesc, numai ca să scalde în lapte pe coloniștii unguri... (Sgomot mare și intreruperi în dreapta și centru.)

Președintele (sună): Rog liniște!

Dr. A. Vaida: E nespus de trist că politica statului se razină pe astfel de temelii. Statul ar trebui să fie și pentru noi patrie dulce și nu mașter îndreptat împotriva noastră.

Dar să nu credeți că prin politica aceasta faceți un bine maghiarimei. Nu, on. camera! Pentru că coloniștii Dvoastră sunt întocmai ca plantele din paturile calde, pe cari le puteți ține sub sticlă, le puteți emprumta căldura trebuitoare ca să se dezvoltă și se vor desvolta cât timp le veți îngriji, dar numai atât; poporul nostru însă-i ca bradul de munte, fie acela Român, Slovac sau de orice altă naționalitate nemaghiară, pe cari nu le protejează guvernul ci le persecută... și credeți-nă că atunci când va veni rindul la concurență liberă, noi vom ieși învingători asupra celor care pe cari i-a stricat guvernul cu desmierdările-și continue. (Adevărat! Așa este! — în centru). Pentru că o națiune numai în luptă se poate ține, prin protejări și desmierdări, nu crește și oțeli, ci numai strica se poate. Am convingerea că în lupta pentru existență, cu toate că o simțim foarte dureros, politica guvernului nouă ne face servicii bune, iar maghiarimei îi face cel mai viu serviciu, slăbind-o și deschizându-i calea peștii. (Mișcare).

Guvernul a găsit acum, când întregul Balcan e cuprins de ilacări, momentul cel mai potrivit ca să răpească drepturile autonome ale grănicerilor născuțeni asupra averilor grănicerești, drepturi sancționate de însuș M. Sa monarhul. (Aprobări vii în centru). Știm că atunci când s'a decis desființarea confinților militare, grănicerii născuțeni au notat să nu împărtească între sine averea amunată cu creștarul, ci să pună temelile unei fundațiuni, din care fiii lor să-și poată câștiga cultura mai înaltă, să poată adevărat studia la universitate împărțindu-și cu stipendii corespunzătoare din fundațiunea comună.

Sunt vre o zece ani ce când s'a găsit primul ministru de cănte — fiindcă până atunci nu s'a atins chestiunea aceasta — care să excepționeze dreptul grănicerilor de a-și împărții numai pe fiii lor din fondul grăniceresc, ci dreptul acesta să-l aibă toți lozătorii confințului militar de odăioară. Ce se întâmplă acum? Din Rusia și din Galiciă apropiată napădese în număr mare jidanii — noi o știm cu neie o tendință antisemită, chiar și Văzsceni și-a ridicat cuvântul împotriva lor —, se așază în comunele românești și e dureros de curioasă situația grănicerilor noștri, ai căror părinți și strămoși au sămănat cu oase și lea toate câmpurile de luptă ale Europei, și și-au versat sângele pentru patrie și pentru Habsburgi, și nepoții se văd astăzi scoși din proprietățile lor, întărinduli-se tot mai mult în conștiința că e adevăr că toate jertfele au fost zadarnice, că ei n'au nici cele mai elementare drepturi în această țară și că, deși drepturile lor autonome au fost asigurate prin chiar sfînta a cuvântului regesc, nici avuții particulare nu le este sigur. (Vii aprobări pe băncile naționalităților).

Guvernul a stors dela M. Sa aprobarea unei ordinațiuni, prin care stipendiile rătănite timp de zece ani și-le operează și-și răpind direcțiuni fondului grăniceresc dreptul de a le distribui. Ei bine, lucrul principal în politică e, că dacă omul comite ilegalități, brutal zând și dovedind că nu ține seama de nici un scrupul, să o facă cuminte și cu circumscopție, așa că să nu doară prea rare să nu se provoace ițitație prea mare în siml celor lăși la țintă. Când însă monarhia stă înaintea unei conflagrațiuni, și Dumnezeu să ne ferească să nu izbucnească un război general; dar când războiul nu se poate înconjura decât arătând că prestigiul nostru lucește luminos în fața Europei (Așa-i), când acest prestigiu nu-l putem păstra decât dovedind o însuflețire solidară a tuturor popoarelor nu numai din Ungaria ci din întreaga monarhie pentru apărarea curăteții lui, — atunci, tocmai atunci, vine guvernul și toarnă venin în sufletele oamenilor cari au fost cei mai supuși și cei

mai dinastici credincioși în această țară. Apoi, on. camera, acesta e un lucru cum nu se poate mai trist, regretabil și chiar nepatriotic.

Dacă studiem bugetul guvernului, vom vedea și ne vom convinge că n'avem să ne temem că, prin acțiunea sa de colonizare și expropriere, sau prin politica culturală, guvernul ne va putea zdrobi vre-odată. Putem fi siguri că în curînd va sosi timpul, când necesitatea ieșirii între Dv. și între noi va deveni foarte acută și atunci apoi vom găsi și baza înțelegerii, pe care numai egala îndreptățire și prietenie sinceră ni-o pot da. Suntem convingși și de aceea, că scopurile urmărite de politica soviniștă nu se vor putea realiza, pentru că aruncând o singură privire asupra proiectului de buget vom vedea că anual cheltuiim nu mai puțin de 1 mil. 721.426 coroane și aruncând o singură privire asupra mizeriei din țară, unde poporul nu are un codru de pâine, nu are cu ce să-și hrănească vitele așa că-i silit să le vîndă pe prețuri de nimic, vom ajunge la concluziunea că de mult am ieșit cu picioarele din plapomă și astăzi lumea întreagă ne vede golăciunea. E imposibil să mai dezvoltăm bugetul și să-l întrebuițăm pentru zdrobirea popoarelor nemaghiare, pentru desființarea lor etnică.

Cu tot dreptul ne-a revoltat împrejurarea că în buget nu se prevede o lețcaie măcar nici pentru scopuri culturale pe seama Românilor și a celorlalte națiuni nemaghiare din țară. Înțelegem că vreți să ne subjuogați politicește dar nu putem înțelege, pentru ce statul ai cărui fii am fost și suntem cu toții și pe care deopotrivă îl susținem, pentru care am adus și aducem atâtea jertfe de bani și de sânge, nu ni-ar da și nouă cătuși de puțin din vistieria lui. Nu pentru politică, nu, Doamne ferește, ci exclusiv pentru scopuri culturale: pentru arte și știință, fiindcă e o mare greșeală a crede că e cu puțință o înaintare, dezvoltând numai o parte a țării iar pe cealaltă lăsându-o în neștiință și în întunericul analfabetismului.

Sumele prevăzute în buget pentru scopuri artistice, pentru academia de muzică, pentru teatru, apoi pentru scopuri culturale și științifice, fac 3.922.219 coroane, la care se mai adaugă 1.084.900 cor. ca cheltuieli extraordinare și 800.000 de coroane pentru investiții, așadar în total considerabila sumă de 5.807.110 cor. La această sumă am contribuit și noi Români, Slovacii, Nemții, Sârbii și Rutenii din această patrie care ne zice cetățeni ai ei, dar din banii aceștia nu primim nici un creștar pe seama culturii noastre. Nu cunosc un singur caz, de când trăim în fericita eră constituțională, ca un fiu al națiunii mele să fi primit vre-odată stipendiu dela stat! (Voci: Cum să nu fi primit! Sgomot). Ei bine, conced că va fi primit băiatul cutărui cortes, care s'a distins prin servicii slugarnice făcute guvernului, dar sunt sigur că de-aș cere eu pe seama copilului meu un stipendiu dela stat, aș putea aștepta mult și bine. (Sgomotul continuă).

Președintele (sună): Rog liniște!

Dr. A. Vaida: Întreb societatea noastră culturală, Astra, sau ori care altă societate românească primit-au ele cândva vre-un ajutor? Apoi persecuțiunea politică se mai poate oarecumva înțelege, dar că pentru scopuri culturale statul să nu deie nici un filer, asta nu o mai pot înțelege deloc. Actualmente statul ungar își cheltuiește puterea numai pentru două scopuri, și anume de-o parte sprijinește așa numita clasă istorică, iar de altă parte tentează să ruineze și să extirpeze naționalitățile. (Contraziceri). Începând din 1867 s'au perindat guvernele, s'a schimbat coloritul, dar nu s'a schimbat dispoziția, aceeaș dispoziție trece ca un fior roș în acțiunea ori cărui guvern și acesta este: lupta în contra naționalităților.

Să privim numai, on. camera, unde am ajuns cu constituționalismul nostru și să nu credeți, că faptul acesta nu ne umple cu o mare amără-

**ELEVATOARE**

Afară de cartel.

PENTRU ORICE TREBUI-  
NTE ȘI EXPLOATARE.

Fabrică principală:

**Hamburg.**

**MERTENS JÁNOS**

BUDAPEST VII. bulev. József 30-32.

Telefon. 142—49.

Telefon. 142—49.

№ 274—10

ciune. Ince  
cătoria ai  
că odată c  
bat de sta  
pre direct  
nizui să s  
concepțiu  
șită. Iar,  
constituț  
ne umple  
tea destel  
gar. Deoa  
viata de  
cari num  
de capac  
bărbat de  
aceste im  
viata pra  
meră. Într  
drept, s'a  
druit cons  
simțul imp  
za acestor  
gile nu po  
mătate a  
a o prote  
nite vătă  
față de o  
răsunare  
cameră, b  
nilor bun  
nedrepte  
maghiar,  
sta, fiind  
răsunare  
xemple c  
două ori  
trătata e  
bună sear  
numai să  
necesară  
societate  
total.

Nu ai  
bat de-o  
schimba  
de dator  
clo, ca s  
maghiari  
se impun  
guvernul

Cată  
nuți, că  
această  
patrie; i  
mentare,  
tru impie  
noștri. E  
stituțio  
din fața  
mară a  
țării ce  
constituit  
mod con  
că dacă i  
să studii  
sta acela

E foa  
tea ori,  
E foarte  
persecut  
atât de o  
prietenia

Iar r  
și magh  
tot atât  
român,  
datoria  
țară, că  
inter pa  
germani  
național

Sunt  
mente c  
atacă R

Te

CEL

In fie

tară. Apoi,  
nu se poate  
tic.

l, vom ve-  
ne temem  
expropri-  
ne va  
figuri că în  
teale-  
teută  
legerii, pe  
etenie sin-  
de aceea,  
ovinistă nu  
ând o sin-  
uget vom  
n de 1 mil.  
ră privire  
rul nu are  
hrănescă  
turi de ni-  
ă de mult  
astăzi lu-  
imposibil  
rebuințăm  
iare, pen-

urarea că  
nici pen-  
nilor și a  
ră. Intele-  
te dar nu  
rui îi am  
opotriva il  
ucem atâ-  
-ar da și  
Nu pentru  
iv pentru  
ă, fiindcă  
intă o in-  
ării iar pe  
întunere-

u scopuri  
ă, pentru  
și științi-  
mai adau-  
dinare și  
șasadară  
110 cor.

Români.  
această  
din banii  
ama cul-  
de când  
un fiu  
stipendi-  
n! Sgo-  
aiatul cu-  
li slugar-  
că de-aș  
stipendiu  
(Sgomo-

stră cul-  
e româ-  
ator? A-  
te oare-  
culturale  
mai pot  
ngar își  
scopuri.  
nita cla-  
ruineze  
aziceri).  
nele, s'a  
dispozi-  
ș în ac-  
lupta în

m ajuns  
credeți.  
amără-

NOS

0-32.

—49.

4-10

ciune. Incepând dela 1867 toți bărbații condu-  
cători ai naționalităților totdeauna nădăjduiam  
că odată cândva totuși se va găsi un genial băr-  
bat de stat maghiar, care convingându-se des-  
pre direcțiunea greșită a politicii actuale, va  
nizui să schimbe și să abată opinia publică și  
concepțiunea maghiară dela această cale gre-  
șită. Iar, că azi am ajuns până aci pe terenul  
constituționalismului, faptul acesta în tot cazul  
ne umple de amărăciune și nici când nu va pu-  
tea deștepta în noi respect față de statul un-  
gar. Deoarece să nu se uite, on. cameră, că în  
viata de stat sunt anumite imponderabili, de  
cari numai acela nu ține seamă, care este lipsit  
de capacitatea și caracteristica adevăratului  
bărbat de stat, care în mod interesiv înțelegând  
aceste imponderabili să le traducă acestea în  
viata practică. Priviți în țara întreagă, on. ca-  
meră. Intreb, cum stăm? S'a sguđuit ordinea de  
drept, s'a sguđuit respectul față de lege, s'a sguđuit  
constiința datoriiilor publice, s'a sguđuit  
simțul împlinirii datoriiilor. Și, care poate fi cau-  
za acestor fenomene? Aceea, on. cameră, că le-  
gile nu pot fi scoase din vigoare față de o ju-  
mătate a populațiunei țării, iar cealaltă parte  
a o proteja sub scutul legilor. Nu se poate co-  
mite vătămarea de lege ori încălcarea de lege  
față de o parte, fără ca acest fapt să nu atragă  
răsbunarea celeilalte părți. Cum stăm azi, on.  
cameră, în viața publică, în privința concepți-  
unilor bune și rele, legale și nelegale, drepte și  
nedrepte? Întâmplă-se ori ce unui cetățean ne-  
maghiar, întreagă opinia publică aprobă acea-  
sta, fiind ea condusă numai de simțământul de  
răsbunare și invidie față de noi. Iată două e-  
xemple caracteristice: ziarul „Népszava” de  
două ori a fost absolvat, iar opinia publică în-  
tr-ătata e de partea lui Iuliu Kovács, încât de  
bună seamă el va fi achitat. (Miscare). Voiesc  
numai să dovedesc, că bunul simț, acea finețe,  
necesară ca să dea putere unui popor, atât la  
societatea maghiară, cât și a noastră, s'a tâmpit  
total.

Nu afirm, că s'ar putea găsi în țară un băr-  
bat de-o putere miraculoasă, care să poată  
schimba de azi pe mâine aceste stări, ar fi însă  
de datorita guvernului a pregăti spiritele într'a-  
clo, ca să se poată vorbi despre o pace între  
maghiari și nemaghiari. Aceasta datorie nu ni  
se impune nouă, ci conducătorilor dela putere,  
guvernului.

Câtă vreme eram în pasivitate, eram invi-  
nuiți, că nu recunoaștem constituția țării și din  
această cauză eram calificați de trădători de  
patrie; iar când am intrat și noi în luptele parla-  
mentare, se întrebuntau toate mijloacele pen-  
tru împiedecă intrarea în cameră a candidaților  
noștri. E foarte curioasă și actuala situație con-  
stituțională. Aruncați numai o privire spre piața  
din fața parlamentului și amintiți-vă gluma a-  
mară a lui „Simplicissimus”, când diplomații  
țării constituționale dau țarului sfatul să facă  
constituția, fiindcă e mult mai ușor a governa în  
mod constituțional, decât fără constituție. Cred,  
că dacă Rusia ar trimite la noi o comisiune care  
să studieze instituțiunile constituționale, acea-  
sta același lucru l'ar anunța acasă.

E foarte curios, că dv. și acum, ca și de atâ-  
tea ori, vă descoperiți inima față de România.  
E foarte caracteristic, că guvernul pe noi ne  
persecută, pe România însă o iubește, deci tot  
atât de dorită este dușmănierea față de noi, ca și  
prietenia cu România.

Iar referitor la faptul, că elementele român  
și maghiar sunt avizate unul la altul, cred că  
tot atât de avizate sunt și elementele maghiar,  
român, slav și german și că maghiarii ar avea  
datoria a creia astfel de formațiuni politice în  
țară, că stând pe ei pe baza principiului primus  
inter pares să asigure pentru slavi, români și  
germani și și pentru sine libertatea și progresul  
național.

Suntem foarte indignați, că în aceste mo-  
mente critice s'au găsit politiciani maghiari, cari  
atacă România, cari nu se mulțumesc cu aceea

că vecinic ne invinuiesc cu tradare de patrie și  
că în țară aruncă sămânța dușmăniei și urei în-  
tre Români și Maghiari, ci mai atacă și politica  
României, dovedind o atitudine ostilă față de  
politica acesteia. Într'adevăr e curios, că tocmai  
acum, când monarhia este mai mult avizată la  
prietenia României, se fac astfel de izbucniri an-  
tiromânești.

L. Vadász: Vorbește-ne despre Iorga!

Dr. A. Vaida: România în privința politicii  
ei externe a fost totdeauna cea mai corectă și  
ea niciodată n'a săvârșit vre-o incorectitudine  
față de monarhia noastră. Noi, conducătorii Ro-  
mânilor din Transilvania, am fost totdeauna ce-  
tățeni credincioși patriei (Contraziceri) și nici-  
odată nu s'a putut dovedi despre vre-un slav,  
român sau german, că ar nutri simțeminte anti-  
patriotice. (Strigăte: Dar memorandumul?) Scu-  
zați, noi am adresat memorandumul regelui nostru  
încoronat.

Președintele (sună): Rog liniște! Rog să  
nu intrerupeți pe orator.

Dr. A. Vaida: Marii bărbați de stat români  
Ion Brătianu, Lascar Catargiu și Mihail Cogăl-  
niceanu, trecuți din șirul celor vii, și-au dovedit  
sinceritatea față de monarhie. Vă rog să studiați  
declarațiile actualilor politiciani români despre  
politica externă a monarhiei și vă veți putea  
convinge, că atât actualul prim-ministru Titu  
Maiorescu, Ion Brătianu, șeful partidului liberal,  
cât și Tache Ionescu, Nicu Filipescu, Alexandru  
Marghiloman, bărbații conducători ai partidu-  
lui conservator, totdeauna au propovăduit necesi-  
tatea unei concucerii cu monarhia noastră.

On. cameră! Agitatorii blazoni sunt cauza  
că această tendință pacinică nu se poate vali-  
dita.

Dacă dv nu sprijiniți pacea făcută de cătră  
cercurile oficiale și iubirea diplomatică, dacă  
dv. nu nizuți, ca iubirea oficială să fie înlocuită  
prin iubirea reciprocă a popoarelor, atunci să  
nu vă mirați, dacă, da, profesorul universitar  
Dr. Nicolae Iorga intră în parlament. România e  
stat democrat, acolo ori cine, șef de partid,  
prim-ministru sau regele însuși, nu se poate îm-  
potrivi opiniei publice, iar, ceea ce n'a putut să  
obțină până acum Iorga prin genialitatea lui, să  
fie ales, iată, contele Albert Apponyi și ceilalți  
agitatori blazoni antiromâni au realizat, au fă-  
cut că în colegiul al doilea a fost ales în Ploiești,  
ca o dovadă, că, iată, să onorăm pe acest bărbat,  
fiindcă și maghiarii îl onorează. (Sgomot).

Președintele (sună): Sunt silit să vă rog d.  
orator, să binevoiești a vorbi mai tare, fiindcă  
stenografiul nu vă pot înțelege.

Dr. A. Vaida: E permis să vin mai aproape?

Președintele: Poftiți!

Dr. A. Vaida (pășește mai înainte): Intelec-  
tualii din Ploiești l'au ales pe Iorga cu toate că  
atât partidele guvernamentale aliate, cât și par-  
tidul liberal erau contra lui. Acesta e un lucru  
simptomatic și de luat în considerare de cătră  
aceia, cari în loc să voiască a transforma în reali-  
tate prietenia oficială dintre cele două națiuni  
într'o adevărată prietenie, asmută (agită) chiar  
și în contra prieteniei oficiale.

Cred sosită vremea, că în legătură cu acea-  
stă chestie să spun câteva cuvinte și despre ire-  
dentism, dacoromânism, panslavism și panger-  
manism. Am fost invinuit. Eu n'am văzut însă  
agitator pangerman, ci am văzut un astfel de  
bărbat german, care se lupta pentru limba lui  
maternă și pentru națiunea lui; am văzut un a-  
semenea slovac, sârb, rutean și foarte mulți ro-  
mâni. Dar fiecare era străin de ideea iredentis-  
mului, era străin chiar și de dorința aceea de a  
ne desface de țară și monarhie. Și, tot atât de  
străină este România față de acest gând. Ex-  
presia dorințelor unui popor sunt șefii lui; în  
aceștia se cristalizează voința și dorința publică  
și dacă în România ar fi o astfel de voință pu-  
blică iredentă, atunci să nu credeți dv., că mun-  
ții Carpați ar putea să fie un destul de puternic  
meterez, care să poată opri svăcnirea inimilor  
și dorința sufletelor. Tot așa și în acel caz, dacă

noi am nutri astfel de idei, acelea ar fi omnis  
cu ele opinia publică din România. Dar tocmai  
faptul, că noi totdeauna am fost fii credincioși  
acestei patrii, că România totdeauna a fost în  
alianță sau în cea mai intimă prietenie cu mo-  
narhia noastră, faptul acesta este cea mai in-  
contestabilă desmintire a tuturor svonurilor și  
bănuielilor, că noi, sau frații noștri din Româ-  
nia am face iredentism. Dar, totodată e o dova-  
dă și a faptului, că totul se reduce — atât în  
trecut, cât și în prezent — la o calomniare ten-  
dențioasă îndreptată împotriva noastră.

Nu voi să mă ocup în mod concret despre  
ceea ce ar trebui să facă guvernul și în general  
cercurile competente maghiare, pentru ca în a-  
ceste momente grele să asigure liniștea țării.

Acum ar fi poate momentul cel mai nepotri-  
vit a se pretinde, că neglijențe și păcate vechi  
să fie sanate imediat și că imediat să se cre-  
ieze înțelegere și mulțumire în locul stărilor de  
astăzi. Nădăjduim însă cu toții, că vor trece de  
la noi norii de primejdie și că, atunci când se va  
da prilej la aceasta cercurilor competente ale  
monarhiei, se vor crea stări pacifice pentru în-  
treg cuprinsul monarhiei și tuturor naționalită-  
ților li se va asigura înțelegere frățească în ba-  
za principiului egalității. Dar și până acum con-  
stat, că nu noi am fost aceia, cari exploatănd  
situația actuală a monarhiei am fi agitat contra  
războiului, sau contra raporturilor de alianță cu  
Austria ori contra buneii înțelegeri cu statele  
străine. Nu noi am fost cari am făcut-o aceasta,  
ci iarăș bărbații de stat și politicianii maghiari,  
cari fac parte din aceeaș clasă socială, ca aceia,  
cari dela 1867 și până astăzi, încontinuu au pus  
pedeci și au făcut imposibil, că această monar-  
hie să fie așezată pe baze solide în baza înțele-  
gerii popoarelor.

Când vedem, ceea ce se întâmplă în Balcani,  
când — chiar și dacă Turcii ar învinge pe Bul-  
gari, ceea ce pare exclus — rezultatele de până  
acum ale războiului dovedesc triumful cel mai  
frumos și mai glorios al ideii naționale și când  
ministrul nostru de externe și fiecare politician  
se entuziasmează pentru a asigura autonomia  
națională a Albanezilor: atunci e foarte actuală  
expresia acelei dorințe, că acele națiuni învin-  
gătoare din Balcani, liberînd pe frații lor de  
sânge de sub jugul secular turcesc sub lozinca  
ideii naționale, și când le-au câștigat lor drep-  
turi, nu vor uita, că nu li este permis să zdro-  
bească aceleași drepturi ale altora, ci vor da  
aceleași drepturi autonome naționale atât Alba-  
nezilor, cât și fraților noștri macedo-români.  
Nădăjduim, că ministrul nostru de externe nu  
se entuziasmează numai în mod teoretic pentru  
autonomia Albaniei, ci deodată cu asigurarea  
realei independențe a Albaniei va asigura și in-  
dependența națiunei macedo-române. Mai nă-  
dăjduim și aceea, că ministerul nostru de ex-  
terne nu va proceda și în cazul acesta, ca și  
cu statul quo și nu se va blama din nou pe sine  
și monarhia. (Sgomot).

Nădăjduim, că se va găsi în această monar-  
hie un bărbat, care să înțeleagă importanța is-  
torică a momentului și rupând cu trecutul, va  
creia un viitor nou și mai frumos, prin ce se va  
da posibilitate tuturor națiunilor monarhiei, că  
umăr la umăr să susțină acest vechiu și glorios  
imperiu habsburgic (Miscare.), în bună înțele-  
gere și iubire frățească și că noi, cari totdeauna  
ne-am mândrit cu patriotismul nostru și cari  
totdeauna am avut cea mai mare mândrie de a  
fi credincioși față de dinastie, nu vom fi siliți  
nici noi și nici popoarele noastre a ne schimba  
aceste simțeminte ale noastre, ci toate aceste  
popoare vor obține cel puțin astfel de drepturi  
naționale, ca și națiunile din Macedonia.

Nu am încredere față de guvern și din a-  
ceastă cauză atât în numele meu, cât și a parti-  
dului din care fac parte declar, că nu primesc  
bugetul.

(Strigăte: Rugăm să se tacă pauză).

Președintele suspendă ședința pe 5 minute.

(E 528-10)

**Telegramă dela Gambrinus!** BUDAPESTA,  
bulev. Erzsébet nr. 27  
CEL MAI MARE ȘI MAI FRUMOS RESTAURANT din Ungaria.  
In fiecare zi de sărbătoare și Duminică dimineața prânzișor și muzică militară.

Zilnic după amezai oijnă și concert de orhestră.  
Seara concert simfonic dat de orhestra militară.  
Bere „Részvény”. Prețuri moderate!

Proprietar:  
Oláh Gyárfás Mihály.

## „De theatro et de quibusdam aliis ..”

(Un mic răsunet la întrebarea: „Este mișcarea noastră teatrală un lux?”).

Budapesta, 29 Noembrie.

Ori și cine, care se interesează măcar ca diletant de mișcarea societăților noastre culturale fie de orice direcțiune, a putut observa, că mișcarea acestor societăți de câțiva vreme stagnează. Se simte însă nevoia unei reînnoiri către vremile, când și cel mai mic sătuleț se însuflețea pentru reuniunea sa de cântare, de muzică și de cetire.

Sau nu este o evidentă decadentă în mișcarea noastră teatrală, când o societate-mamă, ca societatea pentru fond de teatru, după atâtea decenii de existență „dispune, din tot complexul populațiunii românești din Ungaria, de mica sumă de 1279 de membri”? (Rom. Nr. 246).

Ba da!

Nu mai cât cauza nesporirii membrilor societății pentru fond de teatru și cauza, că în satele noastre pe cari le-a văzut și dl H. Petrescu, micile porți ale Thaliei s'au închis în mare parte, e însăși Societatea pentru fond de teatru vinovată. E o greșală, că nu s'a pornit „o mișcare concentrică bine lămurită”, după cum zice dl Petrescu. Pentru că toate neamurile ce stau să ne cutopească au în vedere la fondarea instituțiilor și societăților culturale, neajunsurile ce sunt evidente și folosul practic urgent pretins de mediul în care voesc aceste societăți să prospereze.

De unde în deceniul trecut în toate anotimpurile, dar mai ales iarna, ziarele noastre își aveau cronica artistică permanentă, în care vesteau cetitorilor, că în cutare sat ori oraș domii și cu țărani au alcătuit reuniuni de cântare, de muzică și de cetire, — acum joacă teatru.

Aproape în fiecare sat din Bănat și în foarte multe părți în Ardeal s'au înființat așa numitele „Reuniuni de cântări, muzică și cetire”. Să stau a face istoricul înființării acestor societăți și să arăt, cât au contribuit la împunerea dragostei de limbă și neam, nu-mi stă în putere, neavând datele necesare, dar nici coloanele unui articol de ziar nu sunt destul de vaste pentru a face aceasta. Văzând, că câțiva ani aceste reuniuni abia mai manifestă o mișcare și fiindu-mi teamă, că întreaga noastră mișcare teatrală azi-mâne să nu devie un „lux”, — îndrăznesc a zice: 99 din 100 de reuniuni s'au înființat cu mare avânt, ba au dat la începutul anilor de activitate o serie de concerte și reprezentații teatrale, pe cari le-au și vestit prin ziare și prin trimiterea invitațiilor — uneori luxoase — tuturor celor chemați și nechemăți. Felul acesta de a înființa societăți culturale l-am observat în deosebi la bănațenii noștri. Vezi Doamne, cum să se lase preotul din satul vecin, pe celalalt, care și-a făcut cor, ori învățătorul cutare pe altul care și-a instruit o fanfară din câte 24 de membri? Trece însă doi-trei ani și mișcarea culturală mult promițătoare adoarme, din cauză că în cei cari au pornit-o focul de paie s'a stins.

Cauza principală a acestei lănceziri o atribuim Societății pentru fond de teatru. Căci, îndatăce prin sentimentele de manifestare a puterii de viață, poporul în seria sa de acțiuni a știut să dea lumină mai în fiecare sat și oraș unde locuiește, la o societate culturală, zic îndatăce, — atunci societatea pentru fond de teatru, ca o mamă a tuturor societăților ar fi trebuit să se intereseze de soarta acestor fiice ale ei. Adevărul pe care îl zice dl Petrescu, că „noi, cari ne apărăm sărăcia și nevoile și neamul, ar trebui să fim mai pătrunși de adevărul, că dezvoltarea teatrului la noi este un desiderat important pentru cultura națională”, ar fi trebuit să pună în fruntea mișcării ce s'a observat în deceniul trecut pentru înființarea reuniunilor culturale. Astăzi poate n'am fi ajuns să ne jeluim, că „nu se află întreaga învățătorime la nivelul dorit de suferințele noastre”.

Deci ce este de făcut, pentru ca mișcarea teatrală să nu devie un „lux”? „Să-i dăm sprințul material și intelectual al nostru”, zice în conferența sa dl Petrescu. Anume: Directorul artistic și alți artiști, salariați de către societatea pentru fond de teatru, să facă an de an călătorii, cât mai dese, în ținuturile noastre su-

praveghind și îndreptând repertoriul artistic al teatrei sătești. Dând îndrumări date atât celor existente, cât și celor ce ar dori să se formeze. Editând societatea o revistă bilunară sau triunară, să găsească îndrumări și sfaturi practice. În schimb fiecare reuniune să se facă membru pe viață, fondator, ori numai ajutător după puterile fondului propriu.

• Dl Bănuț, dl Petrescu și alți domni artiști să petreacă un timp oarecare în centrele studențești, la Budapesta, Cluj, Arad, Blaj, Sibiu, Caransebeș, Gherla etc., instruind studențimea, ca aceștia, reînțorși la teatru lor, să fie diletanți pricepători în ale teatrului. Societatea să înființeze un curs de vară ambulant pentru învățători și preoți. Să organizeze întreceri în coruri în fiecare an, cum fac reuniunile maghiare etc. etc. Dacă este adevărat, că problema noastră este trezirea conștiinței naționale, ridicarea poporului la un nivel cultural superior celor care luptă, atunci mai bine să se cheiluiască fonduri de 600.000 mii cor., și să zicem, mulțămesc Tie Doamne că nu numai începutul s'a făcut, ci poporul e pe calea cea adevărată.

Ca la orice întreprindere, așa și la nizuința de a da cultură unui popor se recere un capital. Eu cred, că avem deja capitalul, care învârtindu-l cu bună chibzuință, dar în mod practic, ne va deschide mîntea, inima și punga țaranului nostru.

R. S. M.

## Epistolă deschisă ziarului „Românul”

Domnule Șefredactor,

Tragicele împrejurări ale ultimului pătrar din viața mea, mă rețin între străini, fără puteri de-a mai găsi în favorul intereselor naționale, în mână cu peana-mi mută, aproape ruginită. Un simțământ de Prometeu înlăntuit, de Prometeu chinat de dorul de-a răpi cerului focul sacru ce să încălzească și lumineze omeneia, ce să-i facă fericirea, — un atare chin e prezența mea stare suferințescă.

În singurătatea actualei existențe ce duc, ziarele numai îmi țin tovarășie, „Românul”, cei mai bine scris în limba maternă, îmi dă mângâiere. Acest ziar, cu atâta plăcere cetit, redactat cu atâta tact, înțelepciune și conștiință, conține recent o notiță ce mă privește. Acela notiță cu tonul ei impunător, acuzător, este o eroare, eroare ce m'a atins neplăcut.

Prea scumpă-mi este onoarea numelui ce mi-am creat odinioară, prin munca grea, dar folositoare progresului nostru național, pentru a nu uza de dreptul ce-mi compete cerând, prin aceste rânduri, rectificarea greșelii ce consider de pată pe acest nume. La finea articolului intitulat „Din Maramurăș” s'a publicat de „Românul” în 14 Noembrie c. Corespondentul ziarului zice: „Familia Dunca își trage originea din Săieu (Săjo) care, în vechime, era posesiunea lui Sas-Vodă și a fiilor Baig, Drag și Ioan, strămoși chiar ai scriitoarei de renume Constanța Dunca de Schiau (aci un sic!) căreia-i place a-și așterne astfel numele care, în realitate, ar trebui să-l adauge mai corect cu acel de Săieu.”

E o răspândită slăbiciune omenească, un adevărat morb social de a judeca fapte și oameni fără prealabilă cunoștință deplină a cauzei sau a individului. A judeca și condamna. Condamna și compromite publicamente cu o culpabilă ușurință, după propria sa fantazie sau — reavoință.

Deși născută în Moldova și crescută în capitalele occidentului european, știu de copilă, că familia mea e originară, în linie bărbătească, direct din străvechii voievozi maramurășeni Juga-Vodă, Ivan-Vodă și fiii săi: Gheorghe și Bogdan, — acel Bogdan-Dragoș, care a fost fondatorul și principele-domnitor al Moldovei.

Petrovay — român maghiarizat — important istoriograf ungar, încă afirmă în opul său *Turul*, 1893 pg. 76, că „familia Dunca se coboară în linie bărbătească din Ioan-Vodă, frate bun cu Dragoș-Vodă, fondatorul Moldovei”.

Documentele nobilitare posedate de părintele meu, Spătarul Ioan Dunca de Săjo, încă n'au învățat, și tot astfel și „Diplomele Maramurășene” publicate de vărul meu, Dr. Ioan Mihaly de Apșa și premiate de Academia Română, că

„Ioan-Vodă, frații și fiii săi, au fost dotați de regele Ungariei, Sigismund, în secolul al XIV-lea cu mari privilegii și domeniile din Maramurăș — toate locute de români —: Săieu (Sajo), Rosalia, Strâmbura, Botiza, Petrova, Leurdeni, Poenii de Munte și Cuhea, pentru eroicele lor izbâzi în luptele cu Polonii. Toate acele moșii donatarii serveau, pe vecie, de predicate neamului înzestrat cu ele.

De șapte secolii, și astăzi încă, fiecare Dunca, pe lângă numele său a uzat de predicatul „de Săjo” (Săieu), aflând pe lung întregul șir de titluri la cari avea drept.

Conștiință de antică și curat românească sa origine Constanța Dunca, — acea Constanța Dunca, care în frageda tinerețe, acum de prope 50 de ani, a înzestrat România cu: *Instrucțiunea obligatorie pentru întreg poporul, cu școlile femeie române* care largă la catedrele învățământului (vedeți darea de seamă a ședinței Camerei Legislative din București în Monitorul oficial din 7 Februarie 1863) — care cu nespuse energie și strădanie a reușit a înființa pe-atunci încă și astăzi existentul învățământ al fetelor patriei române, ea n'a putut avea decât principii bine încheiate, caracter deplin cristalizat. Psihalogia unui asemenea suflet nu este formată din adunătura unei mâni de praf ușor de spulberat de un vânt ce ar bate ori din ce parte. Nu! Nu în inima mea nu este sămânță de renegat. Ori în care din diversele circumstanțe m'am aflat nu mi-am renegat nici naționalitate, nici cultul neamului, nici românescul nume. Am fost, sunt și voi rămâne mândră de străvechii mei antecesorii, voievozi curat români, mândră d'a fi din familia lui Dragoș-Vodă, din neamul ce poartă de atâți secolii predicatul „de Săjo” (Săieu) predicat purtat și de mine.

Numele de Schiau, alăturat pe lângă al meu cel de naștere, am primit dreptul de a-l purta în Catedrala română din Alba-Iulia, la 12 Noembrie 1871, zi în care am devenit soția repausatului român de bună memorie Anton Schiau, consilier regeșc, din Ungaria.

Încă odată cu insistență cer și Vă rog, Domnule Șefredactor, să binevoiiți a-mi face dreptate publicând în ziarul „Românul”, ce injust m'a atacat, lunga dar veridica mea apărare.

Mulțămindu-Vă anticipat pentru imparțiala bunăvoință rămân cu înaltă considerațiune a

Domniei Voastre colegă în litere

Viena, Noembrie 1912.

Constanța de Dunca-Schiau,  
fosta profesoară de etică și pedagogie la Școala Centrală din București și inspecțiunea generală a învățământului de fete etc.

## Răspunsul lui Lukács.

Ședința de azi a camerei.

— Prin telefon dela corespondentul nostru. —

Însemnătatea ședinței de azi a camerei se ridică mult deasupra convenițiilor obișnuite ale creaturilor lui Tisza și a discuțiilor fără vlagă din zilele de rând. În același timp când, dimpreună cu ministrul de honvezi, se vede silit să prezinte camerei un proiect de lege despre *măsurile excepționale ce sunt a se lua în caz de război*, președintele consiliului de miniștri are perfidia să afirme că națiunile nemaghiare din țară trăesc aici lume albă, bucurându-se de toate libertățile posibile și că nemulțumirea generală a nemaghiarilor e o ficțiune și chiar dacă există o nemulțumire aceasta e numai opera agitatorilor. În primul nostru de astăzi, dealtfel e perfect caracterizată mentalitatea aceasta a cerurilor conducătoare din Budapesta astfel că, din lipsa de spațiu, nu insistăm mai mult asupra politicii lor de struț, ei ne mărginim să reproducem în scurt rezumat vorbirea ministrului președinte. În cel mai apropiat număr vom reveni.

— Cu toate că acuzele ridicate de deputații naționaliști — a spus Lukács — sunt neînțelepte, totuși le-am ascultat bucuros, fiindcă spunându-le aci, îmi dau prilej să fac conveni-

tele reflecte  
nui măsoară  
gerei că s'a  
a Românil  
menea e  
nose stăru  
miră că de  
ciune. N'a  
alte state  
turale în c  
litate și co  
fel decât la

Dacă în  
pot tulbur  
nia, la ace  
nească ap  
„Universul  
să meargă  
impărat al

Răspun  
dlui Vaida  
guri nu u  
nu pot las  
Dacă sunt  
kács, decla  
tr'o chesti  
a luat încă  
până azi c  
caracterist  
fia Ungarie  
vis în e  
garia națio  
tra, tocmai  
dinte și cu  
gurilor, ca  
plâng asup  
e un rău g  
tenii țării

Individu  
ori cine în  
va găsi în  
ciocnește c  
statului.

La urm  
Croatia, u  
multumit c  
ria...

Notăm  
baionetele

Auto

Români d  
s'a o

Evenim

mult mai c  
liile cele m  
și Bunar-H  
cilor. Vilac  
fost ocupa  
deci nu ma  
quo e o in  
se va spun  
chiu fuit. I  
în urma m  
Austriei, și  
dentă. În c  
să avem o  
poate să f  
noi români  
mânilor m  
sânge, și p  
tatea milio  
Macedonia  
mare bărb  
meierea R  
macedo-ros  
Care e no  
tor? Vor f  
vremea an  
zate pentru

Mai într  
mentele ne  
nea maced  
nu numai f  
mâni; de a  
cietății de  
culturale a

tele reflecții. La distribuirea conștienței guvernului măsoară cu măsura cea mai dreaptă. Planurile care să statul nu sprijinească mișcarea teatrală a Românilor și instituțiile lor culturale deosebite și neîntemeiate, odată ce ei înșiși recunosc starea financiară precară a statului. Se miră că deputații naționaliști vorbesc de oprețiune. N-au decât să privească stările și din alte state și se vor convinge că sunt state culturale în cari față de cetățenii de altă naționalitate și confesiune se procedează cu totul altfel decât la noi.

Dacă în presa maghiară apar articole cari pot tulbura bunele noastre raporturi cu România, la aceasta răspundem că și în presa românească apar asemenea articole. Așa de pildă, „Universul” a provocat direct pe regele Carol să meargă la Alba-Iulia și să se încoroneze ca împărat al tuturor Românilor (?).

Răspunzând la cele cuprinse în discursul dlui Vaida, ministrul președinte a spus că Ungurii nu urmăresc cuceriri nejustificate (!), dar nu pot lăsa ca maghiarimea să fie cucerită. Dacă sunt unele dispozițiuni nedrepte, el, Lukács, declară că e aplicat să le revizuiască. Într-o chestiune a naționalităților, guvernul ungar a luat încă în Septembrie dispozițiuni, dar nici până azi ele n-au fost executate. Aceasta e o caracteristică a stărilor de azi din administrația Ungariei, în care, așazicând, stăpânește încă vis inertiae. E ridicolă acuza că în Ungaria naționalitățile ar fi expropriate. Din contra, tocmai Românii pun mâna, cu anumiți tendințe și cu mijloacele lor, pe proprietățile Ungurilor, cari pe zi ce merge tot scad. Dacă se plâng asupra administrației, e just, dar acesta e un rău general, pe care-l simțesc toți cetățenii țării deopotrivă.

*Individualitatea națională și-o poate desvolta ori cine în deplină libertate, la un punct însă va găsi în față puterea statului, acolo unde se ciocnește de unitatea și caracterul național al statului.*

La urmă Lukács vorbește și de stările din Croația, unde poporul e tot așa de liniștit și mulțumit ca și națiunile nemaghiare din Ungaria...

Notăm aici că opoziția a fost oprită azi cu baionetele scoase la intrarea în parlament.

### Autonomia albano-română.

Românii din Albania. — Numărul lor. — Cine s'a ocupat cu românii din Albania.

București, 16 Noembrie.

Evenimentele din Balcani s'au precizat cu mult mai curând decât ne-am fi așteptat. Bătăliile cele mari s'au dat la Kirkilise, Lüle-Burgas și Bunar-Hisar cu pierderi mari din partea turcilor. Vilaetele Scopia, Salonice și Monastir au fost ocupate de armatele aliate. Pentru nimeni deci nu mai e o enigmă că menținerea statului quo e o imposibilitate și că, poate, în curând se va spune Turciei europene acel lung și vechiu fuit. De un lucru însă suntem siguri, că, în urma mișcării albanezilor, în urma susținerii Austriei, și Italiei, vom avea o Albanie independentă. În cece privește Macedonia, se poate să avem o Macedonie independentă, sau se prea poate să fie împărțită între statele aliate. Pe noi românii însă, ne interesează chestiunea românilor macedoneni, cari sunt frați de același sânge, și pentru cari statul nostru a cheltuit atâtea milioane. „Nu Macedonia, ci românii din Macedonia, vrem să fie ai noștri” zicea un mare bărbat de stat care a contribuit la întemeierea României moderne. Și, în chestiunea macedo-română se pun următoarele întrebări: Care e noua lor situație? Ce vor face în viitor? Vor fi lăsați pradă dușmanilor tot ca în vremea antartților? Ce vor face statele civilizate pentru dânșii? Și, ce va face România?

Mai întâi trebuie să recunoaștem că evenimentele ne-au surprins nepregătiți, că chestiunea macedo-română e foarte puțin cunoscută nu numai în străinătate dar chiar și printre români; de abia acum în urmă din inițiativa societății de cultură macedo-română și a Ligei culturale a pornit o acțiune energică și sănă-

toasă pentru luminarea opiniei publice și pentru revendicarea drepturilor fraților noștri din sudul Dunării. „Să cerem, să formăm un stat albano-român” a fost glasul autorizat al marilor oratori dela marea întrunire națională de Duminică. Da, foarte bine, să formăm un stat albano-român. Dar, se pune întrebarea: primesc albanezii un stat albano-român, sau vor o Albania independentă? Iată la ce nu putem răspunde.

Oricum însă, e interesant să știm raporturile dintre români și albanezi, numărul total al albanezilor și numărul total al românilor din Turcia, și în deosebi al românilor din Albania pentru că aceștia, dacă ar fi conștienți, luminați, ar fi contribuit cu mult mai ușor la formarea unui stat albano-român. Că suntem de aceeași origină traco-ilirică, că în limba albaneză sunt foarte multe elemente latine, după cum și noi am împrumutat câteva elemente albaneze, că relațiile dintre aceste două popoare au fost dintre cele mai bune desigur că nu mai incupe nici o îndoială. În chestiunea macedoneană însă, e o latură cam obscură. Când se vorbește de chestiunea macedo-română se înțelege mai mult că e vorba de cauza românilor din Macedonia și Epir. Românii din Albania însă, sunt mai totdeauna neglijați și sunt considerați ca foarte puțini la număr.

Așa când la o întrunire a coloniei macedo-române, d. Dr. Leonte spunea că trebuie să formăm un stat albano-român, d. prof. G. M. a fost de părere contrarie spunând că românii din Albania sunt puțini la număr. Nu ne îndoim că, oratorul a vrut să înțeleagă că nu toți românii din Albania, ci numai românii naționaliști sunt puțin numeroși. „Albanezii și-au luat alți conducători, alte aspirații, alt ideal, spunea d. M., și noi nu-l avem pe-al nostru.” În aceste afirmații găsim adevărul adevărat în chestiunea macedo-română. Noi n'am avut nici un ideal căci am lăsat în părăsire pe frații din Albania. Câmpul nostru de propagandă, de rededeptare națională a fost Epirul și Macedonia; și era natural să fie așa întrucât primii luptători, conducătorii chestiunii erau din aceste regiuni. Dacă deci astăzi românii naționaliști din Albania sunt mai puțini numeroși, nu înseamnă că vina e a lor și că trebuie să fie o cantitate neglijabilă.

Dacă s'ar fi făcut o propagandă mai vie și în Albania, atunci când a început în Epir și Macedonia, dacă s'ar fi deschis mai multe școli cari să fi fost inspectate de inspectori și revizori, dacă s'ar fi numit instituții harnice, cu experiență și bine retribuite, și dacă nu s'ar fi închis gimnaziul din Berat, astăzi era să avem un zid puternic în Albania de care era să se ție seamă. Atunci am fi avut mai multe motive ca să cerem o autonomie albano-română, pentru că și noi aduceam un contingent mai mare de aromâni luminați, pentru că aveam superioritatea intelectuală și morală.

Acum dar când suntem sub impresia evenimentelor din afară, când se vorbește de o autonomie albano-română, am răsfolit încă odată interesanta lucrare a d. C. Burileanu: „Dela românii din Albania”, și recunosc cât de puțin am făcut pentru rededeptarea națională a acestor români. Mi s'a strâns inima de durere când am văzut că în cele 130 de comune românești din Albania și studiate de d. Burileanu, numărul școlilor românești nu se ridică nici la 10. Cel dintâi care a scris despre românii din Albania e poetul nostru, el însuși macedonean, D. Bolintineanu în „Florile Bosforului” și al legendelor eroice:

„Românii din Albania iau parte în orice război s'ar ivi împrejurul lor; atât ei cât și femeile lor sunt bruni, înalți și binefăcuți.” Vorbind de numărul lor, zice: „Dela Elbasan până la Berat și mai jos spre mare și spre munți se întind niște ramuri de state în număr de două sute și mai bine locuite de români.” E. Picot vorbind de lucrarea lui Bolintineanu, zice:

„Partea din lucrarea d. Bolintineanu, ce merită mai mult o confirmare, e aceea pe care a consacrat-o aromânilor din Albania.” Mai departe, M. E. Picot spune că numărul dat de Bolintineanu e puțin cam exagerat. Hahn în „Albanische Studien” vorbește de românii din

Albania care se găsesc numeroși în ținuturile Durazzo, Cavaia, Elbasan etc.... „În orașul Berat locuiesc mulți, și țara Muzakiei e plină de ei.” I. Nenițescu în „Dela Românii din Turcia europeană cap. XR, (p. 484—524) e consacrat românii din Albania.

„Pe toată coasta Adriaticei, zice I. Nenițescu, aromânii se găsesc în orașele Scutari, Prizren, Durazzo, Tirana, Cavaia, Elbasan, Avlono și Berat. La sud-vest de Elbasan și Berat se întinde marele district Muzakia, unde se găsesc mai bine de o sută trezeci de sate locuite de aromâni.” După Nenițescu numărul aromânilor din Albania ar fi de 220—240.000 de locuitori.

Antonio Baldacci, profesor la universitatea din Bologna, s'a ocupat de asemenea cu românii din Albania; între alte studii sunt de remarcat: „L'elemento latino nell'equilibrio Balcanico”, precum și „Dall'Adriatico al Ponto.” A. Baldacci vorbind de românii din Muzakia zice: „am găsit de acești valahi în urmă vre-o sută alte comune, la munte și în câmpie și aproape pretutindenea în Albania. Pouqueville și Weigand abia că-i remarcaseră.”

Lucrarea cea mai însemnată însă pentru cunoașterea românilor din Albania este lucrarea dlui C. Burileanu „Dela Românii din Albania” în 300 de pagini, cu 30 ilustrații, cu o hartă a Albaniei și cu un tablou complet al comunelor române din Albania. D. Burileanu și-a luat toate datele la fața locului, străbătând munți și văi, umblând din comună în comună, așa că toată expunerea e plină de adevăr.

Lucrarea dlui Burileanu e însoțită de o frumoasă prefață a prof. A. Baldacci din care am reprodus câteva note. A fost apreciată la Academie și tipărită de ministerul cultelor, și merită să fie citită de toți cei cari se interesează de românii din Albania. **Licea.**

### Daneff despre relațiile româno-bulgare.

București, 16 Noembrie.

Zilele acestea se așteaptă sosirea în țară a dlui Daneff, președintele Sobraniei, pentru a discuta cu guvernul nostru asupra situației noi creiate în Balcani și a urmărilor ce ea trebuie să aibă și pentru România. Cu atât mai interesant este următorul articol apărut în ziarul „Bulgaria”, oficiul partidului progresist liberal, al cărui șef este tocmai d. Dr. Daneff.

O anumită presă străină inzistă de câțva timp, cu o plăcere rău ascunsă, asupra oarecărora neînțelegeri esențiale și profunde, iscate între noi și România, și mai că nu proorocește un războiu apropiat.

Repetată cu perseverență, îmbrățișată și de către presa cotidiană populară dar neserioasă, această gogoasă diplomatică începe a fi socotită ca un adevăr nediscutabil. Insa această legendă trebuie să dispară, deoarece, cu toată absurditatea ei, susținută îndemânatic, ea poate duce spre complicațiuni periculoase și nedorite.

Vor să ne convingă că trebuie să ne războim cu prietenii noștri seculari și cu aliații noștri de fapt, să ducem război cu poporul, cu care ne-a înfrățit sclăvia comună, luptele comune și jertfele de sânge, date de el pentru noi.

România pe care o sfătuesc uni să ne atace, știe minunat de bine ce-i datorăm noi. Azi mai cu seamă, când războiul nemilos, împreună cu laurii ce nu vestejesc, a adus poporului bulgar atâtea doliu și atâtea răni amare, românii știu că noi înțelegem și prețuim cu atât mai mult și mai sincer ce unire nedestructibilă au făcut între noi, vitejii ei fii, căzuți pentru libertatea noastră. Numai această jertfă dată pentru noi de poporul român, ar fi un gaj suficient pentru legături trainice și strânse, chiar dacă nu ar fi existat nici o altă considerație sau interes, atât de abundente și în trecutul nostru apropiat, și astăzi.

România este sătuită să se războiască cu noi. Dar nimeni nu voeste să-și aducă aminte, că războiul, această ultimă și supremă sfortare a unui popor întreg pentru rezolvirea unei probleme vitale, trebuie să aibă un scop, determinat

rigures și cu sânge roșu, trebuie să ducă spre o bună stare princișoasă întregului popor, să ducă spre satisfacerea unui ideal național sau unui interes, național înalt. Se uită că două popoare, cari de secole trăiesc pacoane unul lângă altul, ca să se arunce erud unul asupra altuia, ar trebui să aibă un pretext mai esențial decât o gogorită diplomatică.

Și războiul de astăzi este crud pentru noi. Insa cei căzuți au știut cel puțin că ei sunt răscumpărarea fericirii de mâne a poporului, și jertfa prețioasă dar inevitabilă a propășirii culturale. Cucerirea teritorială în sine nu este un scop, și pentru ea nu s'ar fi jertfit nici un soldat, nici s'ar fi manifestat acele rare calități de abnegațiune, cari unimesc în războiul de azi. Războiul este dus pentru a se înlătura piedecile seculare ce stau în calea propășirii cugetării, producțiunii, acțiunii, într'o țară frățească. Războiul este ultima și decisiva sfortare pentru depina ridicare și desvoltare socială a unor popoare de câteva milioane; războiul este pentru cultură și progres.

Și cine ar fi în stare să ne arate justificarea unui conflict între noi și vecinul nostru dela miază-noapte? Cine va afirma că problema culturală cea mai iminentă pentru România este un război fratricid?

Diplomații cari au supt din degetele lor chestiunea faimosului cadrlater Rusciuk-Sumla-Varna-Silistra pentru a învrăjbi două popoare frățești, știu ei singuri mai documentat ca oricine altul să povestească despre nevoile sociale ale României. Tară cu subsol dotat în mod fericit și cu pământ fertil, ei vă vor spune că România totuși suferă de raporturi sociale foarte rău așezate. Chestiunea țărănească nu a fost rezolvată nici după revoluția teribilă de acum cinci ani, și încă amenință viitorul; pentru sănătatea și instrucția poporului mai este încă mult de făcut: pelagra și analfabetismul — mosafiri nedoriți — nu vor singuri să plece. Ridicarea politică a poporului este de asemenea un câmp virgin. Și după ce România s'ar fi îndeplinit în această muncă titanică, dar nobilă și iminentă, pentru unificarea sufletească și culturală a poporului, care trăește în granițele țării, s'ar fi făcut cu puțință rezolvirea unei probleme și mai nobile cum este sigur problema unificării sufletești și culturale, și poate chiar și politice, a românilor de pretutindeni.

Acest ideal cultural cere toate sfortările, toată abnegațiunea, toată liniștea și toate mijloacele, de care dispune poporul român. Drumul către acest ideal trece oare prin cadrlater? O schimbare — cu bine sau forțat, — a frontierei românești la sud, ridică-va oare buna stare a poporului român, păstra-va oare intactă toată vegherea sa către marele ideal național, aduce-va oare un nou curent, un nou suflu de vitalitate, care să înlesnească rezolvirea marelui probleme culturale din România? Cel mai mare cugetător român de azi, apostolul idealului național, d. profesor Iorga s'a pronunțat lămurit: războiul, ba chiar și numai învrăjbierea cu noi înseamnă peirea idealului cultural al poporului român. Nu numai războiul, dar și simpla întârziere a acordului pentru o desvoltare pașnică a acestor două popoare vecine, este contrar intereselor lor și contrar culturai.

Relațiunile nou create în peninsula balcanică deschid un câmp larg pentru expansiunea tuturor forțelor progresive din Balcani. Cugetarea și activitatea românească, industria și comerțul românesc, dispunând de resurse abundente și de experiență, vor putea să se ia la întrecere și rîvna stăruitoare pe tărîmul ecologic a viață nouă.

În producțiunea perfecționată, în munca intensivă pentru ridicarea popoarelor noastre, în întrecerea și rîvna stăruitoare pe tărîmul economic — numai acolo conflictul între noi va fi nobil și cultural, acesta este singurul conflict admisibil între România și noi.

Și România și noi ar trebui să nu ne lăsăm a fi transformați în unelte străine; să fim muncitori conștienți și devotați pentru idealurile culturale, pentru propășirea culturală a popoarelor noastre.

„Ad.”

## Războiul din Balcani.

Arad, 30 Noemvrie.

Ziarele de seara aduc știrea, necontrolată încă, despre încheierea păcii între Turci și coaliția balcanică. Turcia va păstra mai departe Adrianopolul și tărîmul mării lângă Dedeagaci, iar Macedonia cu Salonicul va fi provincie autonomă; restul teritoriului spre nord și vest va fi împărțit între cei patru aliați. Grecia va primi probabil insulele cucerite. Amănunte despre pace încă n'au fost publicate.

Chestiunea Albaniei însă, care a fost proclamată independentă, dar pe care voiesc Sârbii s'o anexeze, preocupă mai departe lumea diplomatică. La București consiliile lui Konrad cu ministrul de externe dl. Maiorescu cu ministrul de război și cu șeful statului major denotă că Austria e hotărâtă să nu cedeze nici o iotă din pretențiile sale.

Regele Nichita generalisim.

Rjeka. — Lângă Scutari sunt adunați 36.000 de soldați munteneșii. Regele a luat comanda supremă a întregii armate. Ieri a primit regele în audiență pe ambasadorul austro-ungar. În cercurile munteneșii se spune că regele Nichita ar fi luat comanda supremă, deoarece prințul moștenitor s'a îmbolnăvit și zace în pat.

Două divizii turcești prizoniere.

Sofia. — Pe calea dintre Ibsala și Keșan, în apropiere de Rodosto, două divizii de redii turcești de sub comanda lui Iaver Pașa, au fost făcute prizoniere. Entuziasmul Bulgarilor este foarte mare, deoarece pe lângă cele două pașale turcești, 252 ofițeri, 8879 soldați, 8 tunuri de munte, 2 mitraliere și o mulțime de muniții, au fost prinși și 1000 de cai de care armata bulgară are mare lipsă. Turcii s'au predat numai în urma unei lupte înversunată, după care au fost conduși de Bulgari spre Dimotica.

Trupe anatolice spre Ceatalgea.

Constantinopol. — După cum se anunță diviziile de redii din Erzerum și Urfa împreună cu cavaleria curdică din Sieverek sunt pe cale spre Constantinopol, de unde vor fi trimise la Ceatalgea. Afară de aceste trupe au plecat și 200 de călăreți voluntari ai Cercheșilor.

Lupta în jurul lui Scutari.

Rjeka. — După o pauză de mai multe zile a început noaptea trecută o canoadă puternică în contra pozițiilor turcești din Taraboș și a forturile din jurul orașului Scutari. În zori de zi tunurile au făcut, deoarece plouă neconținut și negurile acopăr munții.

Asediul Adrianopolului.

Berlin. — Aici au sosit știri că Bulgarii bombardează de câteva zile și uțele suburbii ale Adrianopolului, spre a face o presiune asupra comandantului ca să predea orașul. Chestia Adrianopolului este punctul principal al actualelor tratative de pace dintre Bulgari și Turci, iar dacă aceștia vor apăra din răspuneri fotăreața, Bulgarii vor fi siliți să renunțe la pretențiile lor de a pune ei mâna pe Adrianopol, și de aici se explica încordările lor de a lua cu orice preț acest oraș.

Marșul Turcilor spre Janina.

Constantinopol. — Ziarul „Ikdam” află că restul trupelor turcești, scăpate din luptele dela Monastir, pleacă sub comanda generalilor Geakid și Karasid spre Janina, ca să se unească cu garnizoana de acolo.

Luptele de pe insula Chios.

Atena. — Agenția telegrafică din Atena anunță că poziția St. Marcu de pe vârful muntelui Provato a fost ocupată de infanteria și marinarii grecești, susținuți fiind de încrucșătorul „Macedonia”. Trupele turcești s'au retras în interiorul insulei.

Vaporul „Henriette” a sosit în Pireus, venind dela Chios și având pe bord pe funcționa-

rii superiori ai insulei, pe subprefectul, pe procuratorul sultanului și pe subșeful vămii. În vechiul fort de pe insula Chios au fost aflate tunuri distruse și câteva lăzi cu munițiuni. Zilnic sunt făcuți noi prizonieri turci.

Ocuparea orașului Dibra.

Belgrad. — Din Ūskub se telegrafiază că trupele sârbești au ocupat orașul Dibra din Albania.

Holera.

Constantinopol. — Listele oficiale de aici publică 51 de cazuri de holera cari s'au întâmplat în decurs de 24 ore. Junătate din aceste cazuri au avut un sfârșit letal. Epidemia grazează în tabăra dela Ceatalgea și San Stefano. Guvernul a hotărât să ridice bărăci de izolare în Hademkoi și San Stefano.

Șemlin. — Târziu noaptea ni-se telegrafiază, că azi seara podul de peste Dunăre între Șemlin și Belgrad a fost aruncat în aer de către Sârbi.

Adresa guvernului interimar albanez către Monarhia Austro-Ungară.

Viena. — Președintele guvernului interimar albanez, beilul Kemal I-maii a adresat ieri ministrului de externe austro-ungar contele Berchtold următoarea telegramă:

Adunarea națională a delegaților din toate ținuturile albaneze întrunindu-se în orașul Valona a proclamat chiar acum independența Albaniei și a ales un guvern interimar, pe care l'a însărcinat ca să apere poporul albanez și drepturile lui amenințate cu nimicire de către armata sârbească și să elibereze pământul fărăi inundat de armatele statelor balcanice aliate. Aducând aceasta Excelenței Voastre la cunoștință, totodată rog guvernul Majestății Sale cesaro-regești, să recunoască schimbarea aceasta întâmplată în viața politică a națiunii albaneze. Albanezii, cari intră prin acest fapt în șirul națiunilor europene, între cari astfel ea e cea mai tânără, au în vedere numai scopul de a trăi în pace cu toate statele balcanice și astfel să fie un element al echilibrului. Ei sunt convinși că guvernul Majestății Sale cesaro-regești tot astfel și întreagă lumea civilizată îi va primi cu bunăvoință și le va apăra ființa lor națională contra oricărui atac și oricărei împărțiri a teritoriului lor.”

După cum se anunță ministrul de externe italian San Giuliano a primit o telegramă de acelaș text.

## INFORMAȚIUNI

Arad, 30 Noemvrie 1912.

Sunt depunerile spre fructificare și în caz de război sigure ?

Despre tema aceasta scrie foaia economică din Germania „Die Sparkasse” între altele următoare:

„Pentru banii depozitarilor oferă garanțe:

1. Avere proprie (capitalul de acții și fondurile de rezervă) a băncilor. 2. Totala avere a membriilor din direcțiune și a comitetului de supraveghiere și 3. Pretențiunile, adică sumele împrumutate de bănci.

„Deoarece băncile își plasează capitale cu deosebire pe ipotecă și cambii intabulate la primul loc pe averi, cari nu sunt mai mult decât până la 60 procente din valoarea lor însărcinate, deja și împrumutarea aceasta oferă garanția perfectă depozitarilor, fără a mai vorbi și de celelalte garanții amintite mai sus.

„Toate acestea au valoare și pentru caz

de război. Băncile au menea nu depuși la

„Toți dios, ca ca sigur dela undeva de

„De să ridice au numai de prisos strare în

„Intr neatacabilă privată și bancă nu puși spre afla și nic

„De servi pent și ar fi p lipsită de

„Toți tam cea m

Noul Traian Fr

indreaptă a privirile lo droaia am Noul ales lor le țin de noi tr indrumările baștin

Dr. șita. Tatăl Școlile elerziul în Fel tea din Bu Viena. Ca hironit în episcopului dierei la Vi preot milit fără altă s de a sădi

Luân a ocupat o hivar, vicer protopop a din 1904 Șematismul arhivei diei Instalat în misiuni po Hategului, nistrării d zidit biseri zăirea bis denumit în pesce, proto s'a putut i a putut pu și a alor Șfântului V de lângă F spirituale, stituție sac

O n Loenitorii privința m sta, anul a rative sub registrată vitatea.

Insoț bru, la sur

„Să nu vi Acest

Cui mobi și bu

de război. În anii 1866 și 1870—71 toate băncile au fost la culmea chemării lor și nimenea nu și-a pierdut nici un filer din banii depuși la bănci.

„Tochmai în vremuri de război e primejdios, ca cineva să-și scoată banii din locul lor sigur dela bancă și să-i ducă acasă ori altundeva de unde ușor îi poate fura.

„De aceea e mult mai bine, ca oamenii să ridice dela bănci numai atâta sumă, de câtă au numai momentan lipsă și fiecare coroană de prisos să o lase sau să o dăpună spre păstrare în bancă, unde e pe deplin asigurată.

„Între statele civilizate averea privată e neatacabilă. Depunerile dela bănci sunt averi private și după dreptul internațional nici o bancă nu poate fi silită să plătească banii depuși spre păstrare nici statului, în care se află și nici dușmanului.

„De aceea presupunerea, că depunerile ar servi pentru acoperirea cheltuielilor unui război și ar fi pierdute între astfel de împrejurări, e lipsită de orice bază serioasă.

„Tochmai în vremuri critice trebuie să arătăm cea mai deplină încredere față de bănci.

**Noul episcop al Lugojului: Dr. Valeriu Traian Frențiu.** Credincioșii diecezei Lugojului își îndreaptă astăzi privirile către noul arhieru. În privirile lor licăresc suferinți seculare și toată droaia amărăciunilor strănse din nădejdi fante. Noul ales le desțesptă noui puteri și spirățiilor lor le fatinde un nou drum mvi norocos. Capabil de noi trude și jertfe, reînviți sufleteste asteaptă îndrumările alesului Domnului, însuș băgătean de baștină și un țel-gător al vieții băățenilor.

Dr. Valeriu Frențiu s'a născut în 1875 în Reșița. Tatăl său a fost paroh și asesor consistorial. Școlile elementare le-a terminat în Reșița, gimnaziul în Fél-gyháza și Blaj, teologia la universitatea din Budapesta, doctoratul în Augustinul din Viena. Ca practicant în curtea din Lugoj a fost hirotonit în 20 Sept. 1898 de mâna Prea S. Sale episcopului Dr. Demetriu Rădu. În rest timpul studierii la Viena s'a angajat din propriu îndemn ca preot militar predicând numărșor lor ostași români fără altă satisfacție decât mulțămirea sufletetească de a sădi rod bun în sufletele lor.

Luând doctoratul s'a reîntors la Lugoj, unde a ocupat o mulțime de funcțiuni: bibliotecar, arhivar, vicenotar. În 1903 a fost designat paroh și protopop al Orăștiei. Păcă la instalarea în Orăștie din 1904 i-s'a încredințat aranjarea sub tipar a Sematismului bisericesc și localizarea bibliotecii și arhivei diecezeane în aripa nou zidită a reședinței. Instalat în Orăștie a început o serie întreagă de misiuni populare în părțile clojane, orăștiane, al-Hațegului, Timișoarei și Jiuului. În decursul administrării de un an și a districtului Babolnei s'a zidit biserica nouă din Saracșu. A adunat pentru zidirea bisericii din Orăștie 10.000 cor., dar fiind denumit în 16 Martie 1912 vicar foraneu episcopesc, protopop și paroh al Hațegului, biserica nu s'a putut înălța. În nona funcțiune de câteva luni a putut pune la cale zidirea alor 6 biserici nouă și a alor 3 case parohiale. Fiind reorganizat ordol Sfântului Vasile-cel-mare la Mănăstirea Prislopului de lângă Hațeg, a adunat aci preoții la exerciții spirituale, însuflând o nouă viață în această instituție sacră.

**O nouă cooperativă sătească.** Ni-se scrie: Locuitorii din comuna Drauț, sunt rău situați în privința materială. Spre a înlătura năpasta aceasta, anul acesta au pus baza unei însoțiri cooperative sub firma: „Plogarul”. Firma însoțirii și înregistrată la tribunal, așa că-și poate începe activitatea.

Insoțirea a statorit minimalul cvotei de membru, la suma de 20 cor., dând prin aceasta pu-

„Să nu vinzi scump, dar să târguești ieftin”. Acesta este secretul succesului nostru.

Cui îi trebuiesc dar mobile frumoase, ieftine și bune

So 228—100

tința și celui mai sărac să se înscrie membru. Scopul aceiei însoțiri este promovarea intereselor agricole și sprijinirea economilor. Se va ocupa deci cu: 1, cumpărarea de moșii; 2, vinderea și cumpărarea a tot felial de bucate; 3, mijlocirea cumpărării și vânzării de mașini economice; 4, dă împrumuturi pe cambii și ipotecă; 5, dă avansuri pe roduri de bucate.

Aceasta este prima însoțire din comitatul Arad, care pe lângă împrumuturile obișnuite de bani a început a lucra și cu bucate, ferind poporul de rând de specula neomenoasă și dând economilor mici împrumuturi în zile de lipșă pe roada de câmp.

G. Popa.

**Serată literară.** Duminică în 1 Decembrie muncitorii români din Arad aranjează o serată literară în sala „Millenium”, cu care ocazie se va ține o conferință, se vor declama poezii și se va cânta. Publicul românesc este rugat să participe în număr cât se poate de mare.

**Logodnă.** — D. Valeriu E. Bragea, inv. în Tornea, s'a logodit cu dsoara L. Craiovanu, fiica fostului funcționar de bancă în Banat, N. Craiovanu. Sincere felicitări.

**Noua întrunire dela soc. de cultură „macedo-română”.** Din București ni se anunță: Din inițiativa studenților macedoneni și „centrului studentesc” din București, s'a ținut o nouă întrunire în vederea marelui meeting ce se va ține Duminică în București, în chestiunea aromânilor. În afară de studenți au mai participat d. Lambru, d. Ianculescu, d. G. Stănescu, președintele clubului meseriașilor etc... Au vorbit d. Atanase Zega, președintele societății studenților macedo-români, d. L. Boga, P. Marcu, care citește o scrisoare primită dela o rudă din Macedonia și în care se descriu cele mai mari cruzimi pe cari le fac grecii fraților români din Macedonia. Din partea studenților aromâni au mai vorbit d-nii Take Samarineanu și Danti. Din partea „centrului studentesc București” a vorbit d. P. Cănel președintele centrului, apoi d. Bănu și d. E. Diaconescu secretarul „centrului studentesc”.

În urmă, d. A. Zega, președintele studenților macedo-români a cetit următoarea motiune:

Studentii universitari români strinși azi 13 Nov. în sala societății de cultură macedoneană, hotărâse să agite energie fiecare în cercul său, pentru ca curentul trezit azi în societatea românească să dea răsunare asasinatelor și atrocităților pe cari frații noștri macedoneni le-au suferit și să se obțină pentru ei, de către regatul României libere, o situație națională, unitară și politică ce li se cuvine.

Studentii declară de asemenea că nu vor înceta cu acțiunea lor până ce întrunirile începute nu vor avea cuvenita izbândă desăvârșită.

Intrunirea s'a sfârșit pe la orele 11, când studenții au cântat diferite cântece naționale.

**Moartea patriarhului grec din Constantinopol.** Patriarhul grec Ioachim, a încetat din viață. Dela prânz patriarhul și-a pierdut conștiințele. Agonia a fost liniștită. La orele trei patriarhul a murit. Conform obiceiului, corpul său trebuie să rămână expus timp de trei zile la patriarhat spre a fi văzut de toată lumea. Funerariile vor fi grandioase. Onorurile vor fi făcute de toți marinarii ortodoxi.

Ca pretendenți cu mai multă perspectivă pentru scaunul patriarhatului sunt mitropolitul din Smirna, Chrisostonos și Chalzedon Germanos, amândoi adversarii aprinși ai exarhatului bulgar. Cu Ioachim, care cu toată energia față de Sublima Poartă, posedă mari capacități politice, dispar toate perspectivele asupra înlăturării Schismei. Afară de asta ocupațiunea bulgară ar putea produce populațiunei grecești din Macedonia mari dificultăți la alegerea patriarhatului în timpul celor 40 zile prescrite. De aceea moartea lui Ioachim tocmai în criza actuală este o grea lovitură pentru grecii osmani.

**O pedeapsă inspăimântătoare.** Se știe că la Lule Burgas și Ciorlu armatele turcești au fost cuprinse de panică și au fugit în dezordine din fața focului ucigător al artileriei și infanteriei bulgare. Au contribuit la această panică atâtea împrejurări că ti-e aproape imposibil să stabilești responsabilitățile. În primul rând lipsa de pregătire a soldaților cari nu știau să se folosească de tunurile lor, apoi proasta organizație a intendentei turcești, care a lăsat pe soldați flămânzi zile întregi, anarhia din comandament, atâtea și atâtea cauze cari au făcut fatal dezastrul militar al Turciei. Totuș conducătorii militari ai Turciei de azi au crezut că greșelile făptuite de ei și de guvernele turcești timp de ani de zile trebuie plătite numai de câțiva nenorociți soldați, cari n'au altă vină decât aceea de a fi încercat să lupte pentru o țară pe care conducătorii au dus-o la marginea prăpăstiei. Și atunci comandantii militari au dat ordin ca vre-o șase mii de soldați, din cei ce fuseser cuprinși de panică la Lule Burgas, să fie adunați la un loc la San-Stefano și au iscodit pentru ei o pedeapsă inspăimântătoare așa cum numai turcii pot să pedepsească, au hotărât să fie omorâți prin foame. În adevăr un prieten al ziarelor noastre sosit din Constantinopol, ne arată că acești soldați au fost grămădiți la San-Stefano, înconjurați de armată și ținuti acolo zile întregi fără a li-se da nimic de mâncare.

Oamenii aceștia veniți poate din fundurile Asiei pentru a lupta cu un dușman depărtat, se văd acum condamnați la cea mai groaznică moarte, moartea prin foame. E fără îndoială monstruos și stupid ca venind să mori luptând pentru țară, înfiort de grija acestei țări, zdrobit, înfiort de durere când mândria ei îți pare ingenuchiată, să vezi cum mori zi cu zi, închis în lanțul propriilor tăi calmarazi, în chinurile sfâșietoare ale foametei. De altfel turcii se poartă cu soldații lor ca și cu câinii lor.

Acum câțiva ani ei s'au gândit să scape de puzderia de câni, cari foiau pe străzile Constantinopolului, și cum Coranul oprește uciderea cânilor, au găsit un mijloc foarte ingenios, ca fără a călca prescripțiile cărții sfinte, să scape totuș de haitele de câni cari chelălăiau pe străzile Constantinopolului. I-au adunat pe toți și i-au transportat într-o mică insulă pustie din marea de Marmora și i-au lăsat acolo să moară de foame. Tot astfel procedează și acum cu nenorocii soldați înfrinți și puși pe fugă la Lule Burgas.

Șase mii de oameni vor muri la San-Stefano, vor muri încet, cutremurați de groaza sfârșitului lor sinistru, scâncind în chinurile foametei ca și câinii cari mureau pe insula părăsită din fața Constantinopolului.

x Atrag-m atenținea on. cetitorilor noștri asupra anunțului „Picklin” publicat azi.

x Nadler és Dr. Schönfeld fabrică de oroloage pentru turnuri, Budapesta VIII, Prater 9. O recomandăm în atenția On. public cetitor. Această firmă, după cum suntem informați liferează cele mai perfecte oroloage pentru turnuri, cu preț redus bisericilor și comunelor. Trimite om de specialitate pentru luarea măsurilor necesare pe cheltuiala proprie, la garanție pentru oroloagele liferate. Lămuriri și catalog trimite gratis celor ce se refer la acest anunț din ziarul nostru.

(N 42)

x Cuptoarele „Cora” reclamă puțin material de încălzit. Cuptoarele acestea precum și alte cuptoare bune și vetre de fier se vând cu prețuri ieftene la ferăria Pöhm János, Arad, piața Libertății (Szabadságtér). (P. 427—20).

x Din esenția mea se poate pregăti o economisire de 200% ieftin acasă după carte ușor și curat licher, rum, rachiu și coniac. Esență pentru 1 litru 50 fileri. Rachiu alaș, Anisette, Piersică, Bendictin, Chartreus, Pere imperiale, Amar, Chimin, Cafea, Coniac, Maraschino, Roze, Vanilia, Esență pentru 1 litru rum, de Amanas și rum de Iamaica 32 fileri. Esență pentru 1 litru rachiu de prune, de drojdii și trebere 20 fileri. 1 litru spirit de 96% rafinat 2 cor. 20 fil. Părul cărunt și mustața cărună se opresc bine cu vopseaua „IDEAL” pentru păr care e nesticăcioasă. Prețul 3 cor. Se află de vânzare în toată coloarea la Fekete Mihály, droguerie la „Inger” în Murăș-Oșorheiu (Marosvásárhely). (Fe 424)

Să cerceteze pe

**Székely és Réti**

fabricanți de mobile

Marosvásárhely, Széchenyi tér nr. 47

Chiar în interesul lui propriu.

**Alegere mare în trusouri pentru mirese.**

Vânzare în rate fără ridicare de prot

## PAGINI RASLETE.

## In pragul unei lumi nouă.

— Măi, mișcă-ți mâinile să nu-ți încremenească!

Și ochii tatălui se îndreptară ferios sămănând furtună spre băiat, pe a cărui față vorbele păliră ca sfărâcul unui biciu ce te săgetează prin tot trupul...

Sudorile i-se îngămădiră în broboane mari pe frunte, iar prin pleoapele ochilor se resimți fluidul sărat cum își căuta loc să prelingă apele ochilor. O hirile dușmănosului tată îl țineau tăntuit, îi încremeniră mâinile pe coada săpei, care zorea bărbătește supusă de mâna plâpândă aproape amortită a micuțului. Deci nu-și putu face răgaz să-și ducă mâna negrei lui cămeși pe obrazul plin de zăpușeală...

— Nu-i vreme de durmit când ne stă lucrul în spate! Așa se muncesc banii! Așa se ține la școală și la hodină — cu munca până dai în brânci!

În această clipă toate nădejile în sufletul înțelegător al băiatului se arseră ca la para unui foc tiran — văzându-și viața lui cum se destramă și îl cuprinse o stare de nesimțire, înzădar căuta să-și strângă fărâmiturile lui de cugetare din vântul amețitor, care-i năluce toate simțurile... Bătăile inimii lui începură să-i zvăcnească mai repede și mai cu putere sub presiunea focului dinlăuntru, ca valurile unui lac agitate de o putere haină. Tăcerea îndelungată a tatălui său îi aduse în ori, își putu da bine seama de ce se petrecuse cu el, dar un miros greu i-se așternu în suflet și avea senzația omului mare desbrăcat de iusă înfașurarea lui între oameni: de *cinste*.

O singură clară idee se înstăpâni în mintea lui, cu toate că avea două clase gimnaziale cu frumos succes: de acum e legat de glie, mărginit a-și încorda puterile în greaua luptă cu pământul ca să poată trăi o viață întreagă, pr simțea că trebuie să sucumbă acestei lupte, trebuie să-și sfârșiască viața cât de curând și o ușoară răsuflare plină de durere și de nădejde îi ridică pieptul slăbit, curmat de oboseală. Și cu cât puzderiile de raze se îngămădeau spre vatra asfințitului înve mântând în purpură diafană restul lumii, cu atât mai potolite îi erau răsuflările mohnite, până ce inima i-a fost cuprinsă în vraja unui misticism atât de duios și dulce, de nu putu opri două lacrimi, cari îi scaldară ochii în apele lor divine și-i perduseră seninătatea.

Pleacă apoi cu carul încărcat de saci către bordeiul lor...

Miciodată omul nu-i mai sincer, mai adunat cu forțele sale sufletești decât sub puterea magică a sfintei inserări. Creștinul zdrobit de oboseală în aceste clipe de mai directă comunicare cu puterea atotstăpânitoare peste lume a Dumnezeirii, își clădise altar în sufletul său. Pe altar își pune toate credințele cu voia, ori fără voia trezită în minte, focul speranței, aprins de largile cruce ale mânilor înălțate către cer, le mistuie, iar fumul tămăii ce se înalță îi deșteaptă partea cea bună a sfintei sale.

Tirania tatălui a fost venită numai sub impresia greutăților ce-l așteaptă și din vedea unei deschilări a vieții familiare. Ajuns însă la conștiința vorbelor crude ce le aruncau micuțului simți o înăbușeală și se sgudui ca de o frântură a încheeturilor lăuntrice. O tăcere mută se sălășlui împrejurii și întreaga atmosferă împrumută greutatea gândurilor ce-l munceau. Merga abătut alături de carul încărcat cu saci de cartofi și roțile grele, neune, făneau vaete surde de-ți părea că le simte pământul până în mari adâncimi. Jugul boilor păraia înțet și scârțâitor la fiecare pas punga când se freca de ceafa roasă...

Luna scântea palid pe luciul pământului desbrăcat de podoabele verii. Bătăura bordeiului bătrân sprijinit de câțiva stâlpi reflecta ciudat mărgăritarele razelor aspre prin boabele reci de rouă, ce se grămădeau pe firele de iarbă aproape inco-

voiate de povera lor. Carul se opri sub copacul de dinaintea porții, sacii fură coborâți, și pe-te câteva minute aceeași muțenie apăsătoare se lăți peste împrejurimi, numai lăt departe spinteca văzduhul sprijinit de nenumărate țâfi albe, argintate câte-un glas dăunător al vre-unui vecin năcăjit, ca un ehou al toamnei cu sunetul ei straniu și sfâșietor pentru casa fără căldură și lumină...

În noaptea aceea frumoasă îngrijatul părinte nu putu ațipi l-se sbătea sufletul între două lucruri: „de-l dau la școală am să rămân sărac, pe drumuri, un vai-de-om de răsul lumii, pe când acasă mai mi-e mână de ajutor și-și poate câștiga avere;” dar iarăși i-se prizărea în minte un luminos simțământ de a avea în casa lui unul, care să știe spune toate tainele lumii așaia și să ajungă dascăl în sat, cu cuvântul lui Dumnezeu în gură, ca să dea în toată ziua cuminecătura din sfânta carte a Bibliei la o sută de băci... Atâta i-s-a încălzit sufletul că simți norod de broboane cum i-se pornesc pe față înfierbântată. „Numai de m'ar cunoaște, de nu și-arintorace fața dela mine în zile de grea casnă, când oi cădea la pat... Dar Dumnezeu e bun, și va da răsplata muncii...” În așternutul de paie de pe pomesteală se simțiră niște svârcoliri urmate de suspinuri chinute, cari rupseră inima de durere a tatălui. La sprinsul luminării văzu cum din ochii micuțului curgiau vale șiroaie de lacrimi pe obrazul palid de ceară. Ispitit de o atât de puternică îmboldire sufletească se adresă micuțului mișcându-l ușor să se trezească: — „Vrei să mergi la învățătură taică?” și cuvintele se săpară în sufletul micuțului, un vis frumos ca o ferie se țasu în mintea-i, iar la repetiția întrebării făcu ochii mari și cu înțelegerea fulger înțelese sufletul tatălui său, și ca hipnotizat se ridică în picioare, se găta de plecare...

Din nou scârțâiră rostele carului sub puterea aceleiași greutatei...

Crismarul satului vorbi la o parte cu tatăl, dar băiatul, care zgrăbură de răcoarea dimineții, înțelese prea bine vorba ce putu să fie între ei.

— O să încerc și asta și de vor mai fi zile văm vedea cu ochii rodul... De mi-ar face școala om dintrânsul, ca să te poți înțelege cu el, că școala nu totdeauna dă oameni. Ea face și ne-oameni. Le ascute mintea de multeori așa că nu mai poți găsi trei vorbe așezate cu ei. Toate ca toate, dar să-mi păstreze credința ce i-am dat-o în puterea Celui de sus și să ne păzească lega...

Strânse mâna cărciumarului care opri sa ii. A doua zi cărarea micuțului din nou era începută.

Mama l-a învățit cu ochii înlacrimați, tatăl cu o gravă seriozitate.

Dumnezeu cu tine, micuțule! Vom mai vedea ce lume trăiești tu și cum vei înțelege rostul lumii așaia, pe care așa de serios începi să o trăiești...  
Ion Spovadă.

## Bibliografie.

A apărut:

„Anuarul Băncilor Române pe anul 1913”. Anul XIV. Redactor: Constantin Popp. Sibiu. Tiparul tipografiei arhidiecezane, 1912.

În zilele trecute a apărut în editura „Solidarității” și în forma obicinuită cunoscutul șematism al institutelor de bani române (societăți pe acții și însoțiri).

„Anuarul” pe 1913 se extinde 15 coale de tipar și coala primă cuprinde pe lângă partea calendaristică obicinuită, următoarele notițe și informații de folos practic: Mărimea normală a bancnotelor; Terminul ultim pentru răscumpărarea și retragerea din circulație a notelor Băncii Austro-Ungare; Timbre de documente; Chei pentru calcularea intereselor; Frațiunile comune mai obicinuite transformate în fracțiuni decimale; Tragerile la sorti ale lozurilor; Competința de timbru a registrelor comerciale (cu exemple); Scalele de timbre I. II. III; Tarifa pentru telegrame; Tarifa postală; Monetele diferitelor state.

Șematismul însuș se extinde pe 14 coale și cuprinde în 5 părți institutele de credit: societăți pe acții (152 la număr); însoțirile (53 la număr); societăți comerciale și alte întreprinderi (15 la număr); „Banca generală de asigurare” și „Solidaritatea”. La fiecare din acestea sunt indicate: fișa în toate limbile înregistrare, anul fondării, capitalul social, prețul acțiunilor, termenul de prescripțiune al cupoanelor, dreptul de vot, semnarea firmei, foile oficiale, numele și domiciliul membrilor din direcțiune și din comitetul de supraveghiere, numele și titlul funcționarilor, bilanțul și contul profit și pierdere pe 1911, în fine împărțirea profitului net și a cuotelor de binefacere.

Un capitol special tractează despre „Solidaritatea”, arătându-se numele membrilor ei, scopul însoțirii, condițiile de primire, numele și domiciliul membrilor direcțiunii, al comitetului de supraveghiere și al revizorilor-experti, precum și ultimul bilanț pe 1911.

După acestea urmează o consemnare a instituțiilor financiare-economice parte deja înființate parte sub înființare, aranjate după comitate și o tabelă a dividendelor băncilor noastre pe 1911.

„Anuarul” se încheie cu două sumare: unul după sediu, arătându-se în care oraș ce instituții financiare românești sunt și altul alfabetic.

Prețul „Anuarului” legat în pânză este 4 cor. plus pentru porto 30 fil., total deci 4 cor. 30 fil. și se poate comanda la administrația „Revistei Economice” în Sibiu (Nagy-z ben).

## ECONOMIE.

## Bursa de cereale.

Cursul azi la ora 12 și jum.

Budapesta, 30 Noemvrie.

Grâu pe Aprilie	12.02
Săcară	10.52
Porumb (Cacuruz) pe Mai	7.76
Orăș pe Aprilie	11.16

## POȘTA REDACȚIEI.

Domnul Ludovic Vida, (Oradea-mare). Scrieți așa: Tipografia „Ramuri”, pentru redacția rev. „Ramuri”, Craiova, România.

## POȘTA ADMINISTRAȚIEI.

Romul Todea, Albac. Am primit 7 cor. ca abonamentul pe cvart. IV 1912.

Urban Jarnik, Praga. Dr. Alexandru Tălășescu, medic Constanța, e de ajuns.

Dr. Emil P. Grozda, Timca. Încă 1 cor. aveți de plătit pe 1912.

La tipografia „CONCORDIA” află aplicare momentan un mașinist care se pricepe și la lucrări în ton precum și la steroypat.

Reflectanții să se adreseze la administrația ziarului nostru.

## Pianuri excelente, pianine și harmoniu

cu prețuri ieftine se vând la

FARKASHÁZI și BIRO magazin de pian

BUDAPESTA, Váci-körút nr. 12.

Condițiuni favorabile de plătire. Schimburi de vechi dai

## BENE și WEIN

Ingineri mecanici diplomați. Birou tehnic în BUDAPESTA, IV., Harisbazár 2. sz.

Planuesc și execută toffelul de aranjamente și instalări de luminat. (E 368—

## The Maschine Gas Ltd.

Cea mai confortă și mai frumoasă luminăție pentru vile, stabilimente, farmaci, hoteluri ospătării, etc. 1 oră de 1000 flacăre de lumină 8—10 fileri.

Agenturi principale în Ungaria și Austria:

ROMANUL ZIARULUI „ROMÂNUL”

NICOLAE GOGOL

Suflete moarte

(ROMAN)

Trad. de Senzor

(177)

— Urmare —

Colonelul se cutremură de indignare și strânse cu putere mâna lui Cicikof în semn de recunoștință; și numai decât, prinzând condeii, pe care de data aceasta îl avea după ureche, scrisese în stil aspru opt întrebări: Cu ce drept biroul construcțiilor îndrăznia să dispună de funcționarii cari nu erau de resortul său? Cum tolerase principalul director ca un șef de birou, fără să-și fi desemnat un locuitor, să plece într-o cercetare? Cum se face că ancheta aceasta reînsemnată durcăză luni întregi? Cum putuse să vadă biroul domeniului, fără a se sinchisi și fără a zice ceva, că biroul raporturilor era închis de multă vreme și că nu mai exista decât cu numele? etc., etc.

Cicikof gândea, că are să vadă un strașnic tâmbălău, și, spre a ocoli de a fi mărturie la aceasta, căută să plece. Kochkareof observă aceasta: „Ei, nu; nu te las să pleci; amorul meu propriu este aici viu interesat în prezența d-tale. Am trebuința să demonstrez ce însemnează o organizație rezultată și completă a administrației unui domeniu boieresc. Dar prin favoare excepțională, și ca să te îndatorez, pe d-ta și pe Betrișef, am să încredințez expedierea afacerii d-tale unui om care, singur face câți toți la olaltă, el a făcut un curs oniversitar complet, e candidat. Așa, ca să nu mai pierdem momente prețioase, te rog să treci aici în biblioteca mea, vei găsi acolo, cărți, hârtie, condeie și creioane, folosește de toate acestea în voie; ești stăpân absolut al odăii și a ceace conține, și, într-o oră sunt la ordinele d-tale. Deviza mea e, că luminile trebuie puse la discreția tuturor oamenilor. Să vii într-o zi să te stabilești acolo înăuntrul pentru șase luni, dacă vrei!”

Astfel vorbi Kochkareof introducând pe o ușă laterală pe bunul Pavel Ivanovici într-o vastă și înaltă sală, care dela podeală până în tavan era plină de cărți de toate formaturile și de toate vârstele, dela greviul în-folio până la ediția diamant modernă de tot, și dela anul 1510 la 1824 inclusiv. Vârful dulapurilor era încoronat cu busturi, cu pasări, p ști și patrupede împăiate. Se găseau cărți pentru fiecare parte a erudiției, lucrări de istorie naturală, de agricultură, de silvicultură, de grădinărie, tratate pentru creșterea gândațiilor de mătășă, a vitelor și porcilor în particular, tratate de vânătoare; erau o sumedenie de jurnale, de reviste și de buletine speciale pentru toate părțile cunoștințelor omenești, și casa rustică, care e singură o enciclopedie rurală. Fiecare lucrare avea aerul de a fi cel din urmă cuvânt al științei, numai.

Văzând că toate cărțile acestui compartiment nu erau de un conținut propriu a alunga plictiseala unei ore de așteptare, Cicikof trecu repede la un alt dulap; acolo se deschiseră abisurile fără fund ale filosofiei. Se oferiră mai întâi ochilor lui șase enorme în-folio, intitulat: *Prolegomenia sau Căările înaltelor regiuni ale gândirii*; aceasta era introducerea; cartea însăși cuprindea douăzeci de aceeași talie și de aceeași greutate; pe al doilea și al treilea raft d-filau: *Operele lui Plato, Operele lui Aristot, Operele lui Seneca*, ale lui Cicero, Plinius, Montaigne, Cartesius, Leibnitz, Kant... Apoi de ale Englezilor, Șoțianilor, Americanilor, Italianilor, toate în 4<sup>o</sup>; apoi veniau cărți de un format mai ușor de mânuit; ele aveau ca titlu: *Principii de filosofie, etc. etc., despre Metafizică transcendentă, despre Generațiunea ideilor și a gândirilor omului, Tratat de psihologie eclectică, etc. etc.* Cicikof, având fantezia de a scoate și a răsfoi un volum, se împiedecă la fiecare rând de o grămadă de cuvinte necunoscute: abstractul, absolutul, obiectivitatea și subiectivitatea, marelui cu mic, identificarea, ind. viduismul... și altele mult mai sălbatice încă. Cicikof smț fiori; el se grăbi să pună la loc volumul și să închidă dulapul, căutând chiar să întoarcă de două ori cheia în încuietorea, care nu suferea decât o singură întorsătură.

„Lucrurile astea frumoase nu mă prea încălzesc” — zice el; — și trecu la dulapul al treilea, conținând cărți cari tratau despre artă. Acolo luă la întâmplare o carte de cel mai mare format,

ilustrată cu o sumedenie de chipuri mitologice pe cari începuse a le examina cu plăcere.

Frumoasele chipuri de față acesta plac în genere celbatarilor între două vârste și la o sumedenie de bieți măscărici pe cari îi vezi făcându-se de bucurie la spectacolul de balet în teatrele de oraș.

Pe când Cicikof sfârșia cu ră-foitul frumoasele estampe ale acestei cărți, și se pregătea deja să ia o alta de un gust analog, colonelul Kochkareof intră în bibliotecă cu un aer de tot radios, și ținând o hârtie în mână.

„Totul e gata, și s'a făcut admirabil. Omul despre care îți vorbisem e un adevărat geniu; îți jur că am să-l pun, și asta nu mai târziu decât mâine, în fruntea întregului meu personal. Ai să vezi ce cap are hârbaru ăsta! Și când mă gândesc că a făcut-o asta în cinci minute, și, așa, foarte natural... ți-am spus: un geniu!”

— Ah! mulțumii lui Dumnezeu! — gândi Cicikof dispunându-se să asculte.

Kochkareof prinse a citi: „Reflecționd matur și delibărând asupra ordinului care mi-a fost dat de către Prea înalta Voastră Nobletă, am onoare a pune sub ochii săi consideratiunile următoare:

1. În cererea dinii consilier de colegiu și cavaler Pavel Ivanovici Cicikof, s'a strecurat, probabil din distracție, un ciudat lapsus calami bine făcut ca să dea loc la neînțelegeri; sufletele imatriculate sunt numite în replica aceasta: suflete moarte, a voit să zică fără îndoială maritoare ori supuse morții omen-ște vorbind, iar nu suflete moarte, împe ehere de cuvinte în adevăr nemsiauzită. În trebuințarea unei atari expresiuni ar tăda stada empirice, adică de arele cari se fac în micile școli parohiale, căci în definitiv școlile înalte sunt una nime în a învăța că sufletul e nemuritor”.

„Ah, ștrngarul! strigă cu aceasta bo rul mirat; imi pare că te cam iz oarecum la vale în toate astea, hm, hm! Dar haide, trebuie să recunoști. ce zai stilul hai?”

Și reluă lectura raportului: „2. Aici, în tot domeniul, nu numai că nu se găsește suflete imatriculate în prim-jdie de moarte, dar chiar nu sunt suflete de nici un fel cari să fie alienabile în drept, căci toate fără excepție și în massă sunt secestrate cu suprasarcină de una sută cincizeci de ruble peste valoarea penală a fiecăruia. Trebuie să exceptăm totuș câtușul cu numele de Gortaloiko, care, așezat pe linia meridională a pământului, e un obiect de litigiu între Grața Voastră și incomedul său vecin Ciniș, și prin consecință se găsește în înderdiție, precum zice declarația inserată în numărul 42 și următoarele ale „Gazetei de Moscova”.

(Va urma.)

Noutăți literare.

— Editura „Librăriei Naționale S. Bornemisa. —

„Librăria Națională” S. Bornemisa a început, pe lângă mari jertfe materiale, să publice o serie de scrieri alese, menite a pătrunde în casele românești ca aveea cărți sănătoase și de-o incontestabilă valoare literară. Din aceste scrieri, pe cari le recomandăm cu toată dragostea publicului românesc, până acum au apărut următoarele:

1. Ioan Agărbiceanu: *Schițe și povestiri*. Prețul coroa-ne 2.—. Acesta e cel mai nou și cel mai ales volum al puternicului prozator ardelean, care a împodobit până acum cu atâtea volume de valoare literatură noastră. Domnul Ion Agărbiceanu e de altcum în destul de cunoscut publicului nostru, ca să mai fie nevoie să ațragem deosebit luarea aminte a publicului asupra oricărei cărți a sa. E azi cel mai cetit scriitor ardelean atât în România cât și în Ardeal, căruia i-a succed în urma marelui său talent să fie pretutindeni recunoscut și apreciat. Volumul „Schițe și povestiri”, care are peste 300 de pagini, mai are însă o mare calitate: e cel dintăiu volum al autorului, în care s'a publicat cele mai succese piese literare, alese de însuș autorul. O parte din bucățile din volum sunt aproape absolut necunoscute publicului nostru, fiind ele publicate pentru prima oară în „Viața Românească”, care e oprită a trece granița țării noastre.

2. Liviu Rebreanu: *Frământări*. Prețul cor. 1.50. Autorul acestui volum e un talentat scriitor din generația mai nouă, de origine din Ardeal, care a trecut în România, publicând scrierile sale mai ales în „Viața Românească” și în alte reviste de seamă de dincolo. E mult apreciat mai ales în urma talentului său, care-l

ajută să aștearnă pe hârtie stări sufletști grele și să dea personajelor întotdeauna o colorare bogată și nimerită. Subiectele și le alege mai ales din stratul de jos al societății și aduce înaintea noastră tipuri dela țară, figuri mărunte din viața orașelor: pe „golani”, în cari condeii lui subtil află întotdeauna ceva de poetizat și de zugrăvit. Volumul „Frământări”, e cel dintăiu volum al autorului, pe care „Librăria Națională” S. Bornemisa l-a edat cu toată nădejdea, că publicul nostru va ști să aprecieze și să încurajeze pe un talentat scriitor tânăr, așa după cum o fac aceasta și alte popoare culte din Apus.

3. Victor Eftimiu: *Poemele Singurătății*. Prețul 2 coroane. Autorul neîntrecutei piese „Însiră-te mărgărite” ne dă sub titlula aceasta un elegant volum de poezii, scrise într-o formă din cele mai succese și într-o limbă ușoară, cum dela Vasile Alexandri încoace nu s'a prea scris. În lirismul dulce alui Victor Eftimiu se îmbracă într-o aleasă haină literară cele mai subtile sentimente, cari au o notă proprie: duioșia subtilă și e formă poetică din cele mai sonore. Astăzi Victor Eftimiu e unul dintre puținii scriitori fericiți, ale căruia scrieri sunt, mai ales în România, cele mai gustate și mai cu drag cetite. Pentru noi e o mândrie, că autorul activității literare și-a început-o la noi în Ardeal, sub mâna conducătoare a lui Octavian Goga, în „Tara Noastră”.

4. Alexandru Ciura: *Amintiri*. Prețul cor. 1.60. Cel mai gingaș prozator al nostru din Ardeal, ne dă în volumul acesta un șir întreg din dulecele și duioșele sale amintiri din copilărie, despre oameni și locuri din țara moților. Scrise într-o limbă aleasă și plină de poezie, ele procură în clipe de repaos cele mai plăcute momente sufletului, care cantă într'adevăr plăcere și distracție în cărți. Volumul dlui Alexandru Ciura la apariție a fost salutat de „Viața Românească”, și de toate revistele, cari s'au ocupat de el, cu cele mai călduroase vorbe, ca cea mai de seamă noutate literară.

5. „Almanahul scriitorilor dela noi”. Prețul cor. 1.60. Această carte în felul ei e o mică istorie literară a tuturor scriitorilor ardeleni azi în viață. Cuprinde fotografia, biografia și datele bibliografice alor 46 de scriitori născuți în Ardeal și o bucată literară inedită de-a fiecăruia din acești scriitori. Ca o ilustrare a întregii noastre vieți literare, la urmă dă în faximil capul tuturor ziarelor și revistelor românești dela noi, și pe scurt istoricul acestora dela înființare, relevând la foile politice și pedepsele ce-au avut să le îndure acestea pentru lupta lor pe terenul politicii naționale.

6. Ermil Borcea: *Versuri flusturate*. Prețul 60 bani. Domnul Ermil Borcea e azi singurul nostru umorist de seamă care ca redactor al revistei umoristice „Bobâr-nacii”, dă dovezi de un talent umoristic plin de vervă. Volumul „Versuri flusturate” are pagini umoristice pline de spirit, cari îți procură adevărată plăcere cetindu-le.

7. „Cele mai frumoase”. Prețul 60 bani. E un drăgălaș volum de poezii populare aranjat cu multă îngrijire, care merită să stea pe masa oricărui inteligent, care află farmec în versurile dulci și fermecătoare ale poporului nostru. Poeziile sunt împărțite după felul lor de-a fi: de dor, de dragoste, de jale, de bătaie de joc, cătănăști, blăstămuri etc.

— Tot în editura „Librăriei Naționale” S. Bornemisa au mai apărut două tablouri naționale în colorii, cari reprezintă scene din istoria neamului nostru. Acestea sunt:

1. „Intrarea lui Mihai Viteazu în Alba-Iulia la 1599”, în mărime de 47x59 cm., reproducere după tabloul original care fusese pe vremuri în posesiunea unui episcop gr. cat. Tabloul reprezintă scena, când marele voevod Mihai Viteazu însoțit de generali și de ostași, intră pe poarta din dos a cetății Bălgradului. În poartă îl așteaptă episcopul romano-catolic, în odăjdii de sârbătoare, salutându-l ca pe noul stăpân al Ardealului. Prețul franco recomandat e cor. 2.75.

2. „Capul revoluției țărănești din 1784”: Horia, Cloșca, Crișan. Tabloul dă fotografiile în colorii ale eroilor noștri din această revoluție, reproduce după fotografia picturilor din muzeul Bruckenthal. Mărimea tabloului e 45x65 cm. Prețul franco recomandat e cor. 2.75.

— „Librăria Națională” S. Bornemisa roagă pe onoratul public românesc să binevoiască a o sprijini în țința ce-o urmărește, comandând aceste scrieri alese și tablouri naționale. Comandele să se adreseze la oricare librărie, ori direct la „Librăria Națională” S. Bornemisa, Orăștie—Szászváros.

— Pentru porto să se trimită 10—20 bani de-o carte.

(Li 562)

Redactor responsabil: Constantia Savu.

Ma 116-280)

Gustați  
Berea **SLEPING-car**  
din fabrica „Bragadiru”

Prima fabrică de trăsuri, cu instalațiuni  
de mașini este a lui

**Kovács István**

**TEMESVAR-JÓZSEFVAROS**  
str. Fröbel nr. 58 (casa proprie),  
fabricant de trăsuri și au-  
tocaroserie :  
furnisorul postelor reg. ung. și mehaniz-  
melor militare.



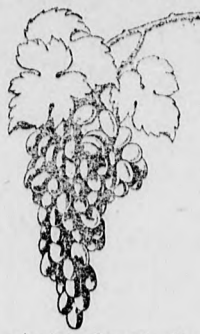
Mare deposit permanent de tofelul de  
trăsuri și calese noi și folosite.  
Atelier de reparatură. Ateliere de făurire,  
rotarie și de lustruit.  
(No 536-30)

[Se 71-]



**Salon de haine bărbătești**  
**J. Schneider, Sibilla**  
Hermannsplatz 8, etagiul I.  
Palatul Habermann. (Nagyszeben).

Vânzare de altoi de vițe și altoi de pomi.



Cine dorește să aibă vițe să-  
nătoasă, ieftină și durabilă,  
precum și pomăriie onobilă și  
durabilă să se adreseze cu  
încredere lui

**Vityé Miklós**

cea mai bună și mai conștin-  
țioasă condusă pepinieră de  
vițe și de pomi din Ungaria,  
OSCSANAD, comit. Torontal  
unde se vinde cantități mari  
de altoi cl. I. cu rădăcini,  
pomisori și altoi netezi pentru  
vinuri de deșert și pentru  
soiuri de deșert, vițe americane netede și cu rădăcini.

Soiuri special pentru filegori. Altoi excelenți și nobili  
de meri, peri, cireși, vișini, caisini, perșeci, pruni,  
ringuloți și nuci.

Mare asortiment de frândăfiri nobili. Galițe de Or-  
pington 3 milioane de bucăți. Se primesc anunțuri de  
comenzi pentru toamnă și primăvară.

Catalog ilustrat și de prețuri gratis și franco. No 532-18

**Gratis**

nu, dar pentru prețuri foarte  
ieftine poți să cumperi cele mai  
bune oroloage, oroloage cu pen-  
dul, de părete și deșteptătoare,  
precum și bijuterii de aur și  
argint și articlii optici



**STROBL JOZSEF**

ciasornicar și giuvaergiu

**LUGOJ, strada Bonnaz numărul 7.**

Pentru orice fel de reparări și cumpărări de oro-  
loage ofer garanță. (S 363-20)

**Frideric Höning**

turnătorie, fabrică de clo-  
pote și metal, aranjată  
: pe motor de vapor :

Arad, str. Rákoczi nr. 11-28. [Ho 5-]

Fondat la 1849.

∴ Premiat la 1890 cu cea mai mare medalie de stat. ∴



Cu garanție pe mai mulți ani și pe lângă cele mai favorabile  
condiții de plătire — recomandă clopotele sale cu patentă ces.  
și reg. invenție proprie, cari au avantajul că față cu ori-ce alte  
clopote la turnarea unui și aceluiaș tare și cu sunet adânc — se  
face o economie de 20-30 procente la greutatea metalului. Reco-  
mandă totodată clopote de fer ce se pot învârti și postamente de fer,  
prin a căror întrebunțare clopotele se pot scuti de crepat chiar și  
cele mai mari clopote se pot trage fără să se clatine turnul. Reco-  
mandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroană de fer, ce se  
pot învârti cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schim-  
barea lor cu clopote nouă pe lângă o suprasolvire ne-nsemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimit gratis.

VIA!

**Pastilele de piept a lui EGGER**

VIVAT!



Mă înecă afurisita  
asta de tuse.

sunt cele mai bune și cu efect grabnic și sigur în  
contra TUSEI, RĂCELEI, și FLEGMEI.

Au un gust foarte bun! Nu strică apetitul!

Cutie cu 1 și 2 coroane.

Cutie de probă cu 50 fil.

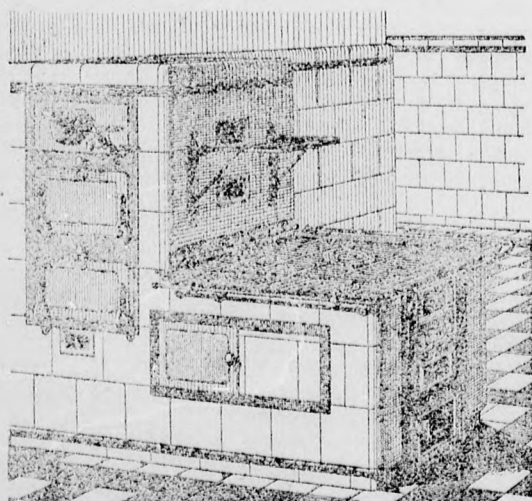
Se capătă la farmaci și droguerii.



Pastilele de pept a  
lui Egger, căci în  
seurt timp m'an vindecat.

Magazinul principal și de desfacere: Dr. EGGER LEÓ și EGGER I. Budapest VI., Révai-u. 12 sz.  
In ARAD se poate căpăta la următoarele farmacii: Berger Gyula, g. Földes Kelemen, Gécs László,  
Hajos Árpád, Hauer Lajos, Krebsz Géza, Kárpáti János, U. Kossuth Pál, Ring Lajos, Rozsnyai K.  
SzokolySándor, și Vojte Kálmán, apoi în drogeriile: Hanzu Nesztor, Török Andor és Társa, și Vojte és  
Veisz. Se mai poate căpăta în: Gyorok, la farmacia, Másznyik Dániel, în Magyar Pécska la: Adler Gy.  
Lajos, în Pécska-Română la: Ioan Roesin, în Simand la: Csiky Lukács, și în Szikszon: Füredi Ede.  
(Le 412-26)

NOUĂ PRĂVĂLIE DE CUPTOARE!

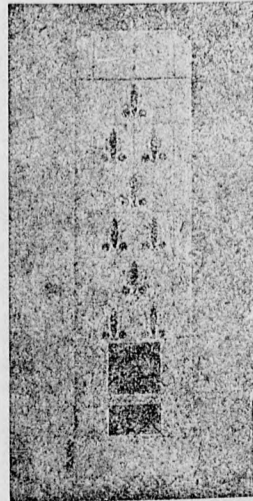


**MACSKÁSI és T-SAI**

MAGAZIN DE CUPTOARE, ARAD, PIAȚA BOROS-  
BÉNI NUMĂRUL 9. — (LĂNGĂ PALATUL AGR COL).

Magazin permanent de cuptoare de oțel excelente din țară  
și străinătate. Fabricați proprii de achizite încălzitoare rapide  
cu 40% economisire de material de încălzit. Căptușeli speciale  
fuzante pentru pereți. Vetre de fier și aparate pentru încăl-  
zire centrală. Executăm tofelul de lucrări în această branșă,  
ș a.: clădirea, repararea și curățirea cuptoarelor, atât în loc  
cât și în provincie. La dorință trimitem și motoare și în provincie.

(Ma 570-5)



...prețuri foarte  
...cumpări cele mai  
...ce, orologioare cu pen-  
...te și deșteptătoare,  
...bijuterii de aur și  
...artificii optice



**JÓZSEF**

...bergiu

...z numărul 7.

...cumpărări de oro-

...S 363-30

...de clo-  
...aranjată  
...vapor :

...dat la 1849.

...at. :

...favorabile  
...tentă ces.  
...ori-ce alte  
...âne — se  
...lui. Reco-  
...nte de fer,  
...at chiar și  
...ul. Reco-  
...fer, ce se  
...au schim-  
...semnată.

...is.

**IVAT!**



...e de pept a  
...ger, căci în  
...p m'an vindecat.

...văi-u. 12 sz.

...Gécs László,

...s, Rozsnyai K.

...sa, și Vojtek és

...a la: Adler Gy.

...n: Füredi Ede.



### INȘTIINȚARE

Aduc la cunoștința on. public și a stimărilor  
mei prețini, că am preluat

ospătăria „48” din Arad, str. Kossuth nr. 3

(Bo 512-10)

și o voi conduce singur mai departe. Vinuri  
excelente de podgorie, bere proaspătă, mâncări  
calde și reci, prețuri moderate, serviciu  
conștiințos. — Vipt lunar în local și acasă.  
Roagă binevoitorul sprijin, cu stimă:

## Bózsa József ospătar.

### Un milion altoi de viie

din soiurile cele mai distinse pentru vin și masă. — Viță americană — cu și  
fără rădăcină și ochiuri pentru altoi din toate soiurilor se află de vânzare la  
pepinăria Domnului românesc din Babalna lângă Orăștie a căru proprietar e  
Dr. Aurel Viad.

Fiind pepinăria noastră bine îngrijită n'a fost atacată de peronosporă,  
altoii sunt foarte frumoși și dezvoltati la perfecție.

Pentru vița lifrată din pepinăria noastră, garantăm că soiurile sunt  
curate după cum sunt notate în catalog.

Pne care viticultor și proprietar de vițe să se adreseze cu toată în-  
crederea pentru altoi de viță trebuincioși la jos semnata administrație fiind  
asigurat că vor fi serviți conștiințos, solid și prompt.

La cerere să trimită gratis și franco catalogul despre altoi de vițe cu  
prețuri și cu îndrumări practice pentru plantarea și lucrarea novelor vii.

Se primesc băieți de români la cursurile practice pentru altoi, de viță.  
Condițiunile de primire la cerere se vor trimite.

Administrația „Domeniului din Bobalna”

(A 539)

Babalna (u. p. Szászváros).

## Apaducte

Încalzire centrală cu apă și aburi,  
ventilatoare, aranjamente pentru  
ferbătoare cu aburi și spăător cu  
— aburi, pompe, closete —

### Knuth Károly

Inginer și fabrican, liferantul de curte  
al Al. Sale ces. și reg. arhiduc. Josif

Budapest, VII Garay-u. 6-10 sz.

(E 268-20)

Prețuri moderate.

## EUGEN LIEBLICH

fotograf

Sibiu - Nagyszeben, str. Elisabeta Nr. 56 (casa proprie).

Execută totfelul de icoane artistice.

Plantinatipie, icoane simple, mici și până la  
mărime naturală. Picturi renumite în  
oleu în toată mărimea, după orice fotografie mică.  
Fotografierea, copiilor executată  
modern, fotografiere în grup și familie, se știe că ateli-  
erul acesta în privința mărimeii este primul  
Atelierul în timp de iarnă este încălzit, se poate foto-  
grafia chiar și pe timp ploios. LI 72-60

Cu nesupli servise.



să se adreseze,

cine dorește a și procura varietăți  
autentice de

### POMI RODITORI

arbori pentru alee, plante de ornament conifere  
plante de împrejmuit, fructe cu boabe, puiți, etc

### VIȚE ALTOITE

(calitate superioară)

viță europeană și americană cu și fără rădăcină  
(Catalog instructiv la cerere gratis).

## FISCHER & CO.

Pom. Vitei

(B-419)

### Noutăți de ghetete de toamnă.



Ghete de prima ca-  
litate, cu marca Sa-  
lamander, pentru  
domni și doamne

### Coroane 16-50 și 20-50.

### Magazin special WEINBERGER JANOS

Ve 347-156

magazin de ghetete

ARAD

TIMIȘOARA

bulev. Andrássy nr. 20

(Temesvár) Cetate-Bolváros, Hunyadi-u. nr. 10.

## Weidner Jakab

(W-432)

Lugoj, strada Széchenyi nr. 8.

Tel-fon 87.

Prăvălie de pielării și acvize pentru pantofari.  
Părți superioare la ghetete. Atelierul acesta de  
reparare rapidă se execută ghetete pentru domni,  
— femei și — copii precum și cioboate pentru  
soldați, după regulile militare. Cea mai ieftină  
— sursă — de cumpărat pentru pantofari. Părți  
superioare de ghetete după măsură sau model.  
Expediere cu poșta ceaș mai apropiată. La  
comenzile din provincie e destul a se trimite  
1 gheată uzată.



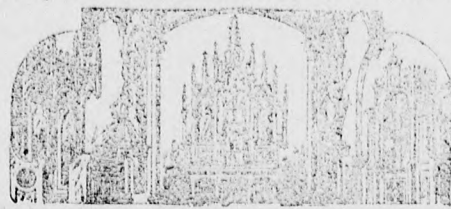
## Bittenbinder József

sculptor și arhitect de altare

Temesvár-Erzsébetváros Hatyu utca 16

(-casa proprie)

stace tot felul de mobilier de biserică, așa ca: Iconstase și altare,  
Datul de piatră și lemn amvoane și senune de spovedanie, Sierul  
Fomului, Grota Mariei de Lour, oristolnițe, icoane de stațiune,  
sculptură în relief sau pictură, străni, pictură de biserică și altare.



Renovează în stil altare  
vechi, amvoane și statui,  
aurește și marmorează.  
Preteurent preliminar de  
sp. și planuri gratuite.  
Daca sunt chemat pen-  
tru examinarea lucrului,  
mă duc ori-unde pe  
cheltuiala mea proprie.

(Bi 53-52)

# HUNGARIA

**Általános biztosító részv.-társ.**  
(Bancă generală de asigurare, soc. pe acții)

**BUDAPEST, IV., Károly körút nr. 2.**  
(In colțul străzii Kossuth Lajos.)



**CAPITAL SOCIETAR: 6,000.000 c. r.** Președinte  
cont. **EMERIC KÁROLYI**; v.-președ: **PAUL ELEK**  
de **MALOMSZEG** și bar. **EMERIC FEJÉRVARI**.  
Președintele comitetului: cont. **COLOMAN TISZA**.



Asigurări contra focului, accidentelor, — de  
garanță, asigurări pe viață și poporală, asi-  
gurări contra spargerei cu furt, contra grin-  
- - dinei, asigurările sticlei și vitelor - -

Prețuri ieftine! Condițiuni moderne! Afară de cartel!

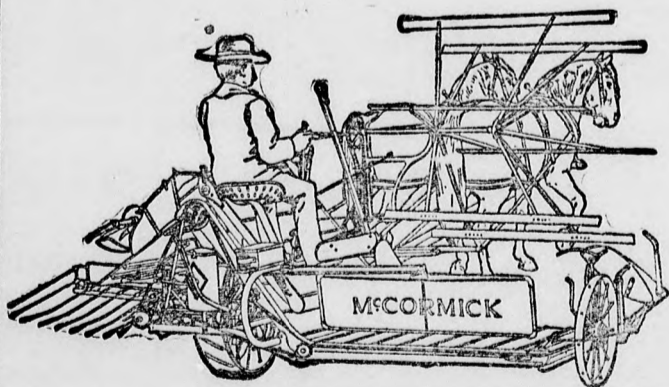
(Hu 551—3)

## IOHANN KLEIN

**BISERICA-ALBĂ str. Kloster nr. 10.**

**MĂESTRU LĂCĂTUȘ DE LUCRĂRI PENTRU ZIDIRI  
ȘI DE ARTĂ DEPOZIT DE MAȘINI AGRICOLE.**

Primește ori-ce lucrare de lăcătușerie artistică și pentru  
zidiri, precum și lucrarea și repararea de mașini. Instalator  
de apeducte. Atelier pentru repararea pompelor, a mașinilor  
cu benzin, motoare, mașini cu aburi și mașini agricole.  
Precum și repararea de decimale.



La acele mașini cari nu se pot executa în atelierul meu,  
am luat reprezentanța și depozitul, mai multor fabrici, despre  
a căror fabricați ni'am convins în decursul anilor, că sunt  
neexceptionabile. Rog să se adreseze la bransa aceasta, —  
la mine, servind oricui și cu lămuriri. Lipire autogenă cu cea  
mai deplină garanță. Atelier special. Turnătorie de fier și oțel.  
Ke 541—30

### Deschidere de prăvălie pentru mode de dama.

Am onoare a aduce la cunoștința P. T. publicului  
din Lugoj și jur, că mi-am deschis zilele trecute un:

## Magazin pentru mode de dame

manufactură și mărunțișuri pentru croitori

LUGOJ în casa Schieszler, colțul str. Bonnaz și Szende.

În urma bogatelor experiențe și cunoștințe căști-  
gate în această branșă în magazinele cele mai distinse  
din nenumăratele centre mari, precum și în urma le-  
găturilor mele cu firmele și fabricile mari, sunt în plă-  
cuta poziție, să satisfac cele mai rafinate gusturi.

În nădejdea că P. T. public îmi va acorda tot  
sprijinul

semnez cu stimă:

[Se 364—30]

**George Ștefani.**

## Nu e reclamă — ci realitate,

căci fiecare lucrează în interesul propriu,  
dacă orice trebuințe, și anume:

**haine pentru femei, băr-**

**bați, băieți, fetițe, și pen-**

**tru copii, talii, jupoane,**

**halaturi și costume pen-**

**tru dame le cumpără dela**

## Magazinul Grünberger

Asortiment și pre-  
țuri fără concurență!

Cel mai bogat maga-  
zin de mărfuri de lână.

SIBIU — NAGYSZEBEN strada Cisnădiei Palatul comandan-  
tului de corp.

Filială în TIMIȘOARA (Temesvár) str. Princi-  
pală (Fő-utca) vis-à-vis de farmacia IAHNER.

Ga 389—20

„SEVERINEANA” societate comercială din Caransebeș primește

**un commis**

din branșa colonialelor cu o praxă îndelungată. Cei cari și-au câștigat și praxă în fererie și sunt eliberați de miliție, sunt preferați. (Se 603)

**Aranjamentul bisericesc de vânzare.**

Din cauza zidirii unei biserici nouă mai mare, se vinde aranjamentul intern din cea veche constând din *Iconostas, strani, stoluri*, ect. toate în stare foarte bună.

Reflecții binevoiesc a se adresa comitetului parohial gr. ort. rom. din Temesvár Gyárváros.

**Constantin Țaran,**  
președinte.

(Co 609-3)

**un teolog**

de clasa I. Caută o față inteligentă ori țărăncu cu 40 mii Cor. bani gata.

Adresa. **A. B. Belényes** (poste-restante). (Se 613)

**AVIZ.**

Acei domni, cari au optat din eșivimeea a doua a subscrișului institut acțiile cu numărul 2199, 2200, 2249, 2283-4, 2370, 2413-22, 2583-92, 2593-2602, 2603-12, 2638, 2639-40, 2671-2, 2738-42, 3062-5, 3066-8, 3682-3, 3991-4000, 3734-53, 3920-29, 3764-73, 3800-9, 3859-60, 3863-5, sunt provocați să solvească restanța din acțiile optate, fiindcă la cazul când în decurs de 30 de zile de la aceasta provocare nu vor satisface acesteia atunci în sensul §-ului 10. din statute își pierd dreptul de acționari și sumele ce le-au plătit în contul acțiilor trec la fondul de rezervă al societății.

**DIRECȚIUNEA**  
institului de credit și economi  
„Vatra”, Cluj.  
(Va 614)

**Manuale folosite și noi**

pentru toate instituturile de învățământ precum și hârtie și revizite de scris se capătă cu prețuri ieftine la librăria **Pichler Sándor**, Arad Piața Libertății (Szabadság-tér) nr. 1. (Pi 307-100)

In cancelaria subscrișului află imediat aplicare

**un candidat de avocat**

cu praxă. Reflecții să se adreseze subscrișului, arătând și condițiile.

**Dr. Gavril Suciu,**  
advocat Hátzeg.  
(Su 569-5)

Caut

**un scriitor.**

care posedă limba română și vărsat în afacerile cărții funduare. Postul e de ocupat momentan. Reflecții pe lângă comunicarea pretensiunilor să se adreseze lui

**Dr. Dénes Arthur**  
adv. Marosujvár.  
(De 591)

**DIAMANT FERENCZ**

electrician, magazin de candelabre Arad, str. Doak-Ferencz nr. 7. (Di 336-140)

**Aviz.**

Avem onoare a aviza mult onorații noștri mușterii cât și onoratul public, căci în magazinul nostru de ghete se poate cumpăra tofelul de ghete după moda cea mai nouă pentru domni, dame și copii cu cele mai modeste prețuri. Toate ghetele sunt fabricatul nostru propriu de mână, din cel mai bun material.

Vă rugăm a încerca și vă veți convinge.

Cu stimă:

**Asociațiunea pantofarilor**  
(Aradi Gzipászok Termelő Szövetkezete)  
**ARAD, Szabadság-tér nr. 14. „La elzma roșie”.**  
**IUSTIN OLARIU,** director executiv.  
A 521-25

**WOHANKA** HONIGYÁRTMÁNYI  
NYERŐERŐ MOTOROK  
LOKOMOBILOK  
FÜZEMKÖLTSEGEK  
NAGYSÁG SZERINT 1 1/2 Ziffer  
GRANIT-LOTRONKANT NINGES-ROBBANÓ  
TÜZVÉSZÉLY MINDEN RENDELÉSRE  
KÖLLENORZES KIVÉTELESEN ALUL  
**WOHANKA** TARTALÉKOK



(E 595)

**OMEGA**



sunt cele mai bune și mai precise oroloage.  
Se capătă la toți ceasornicarii mai de seamă. (Du345-12)

**Bayerlax**

PURGATIV MODERN, cu efect imediat  
1 cutie 1 coroană  
Farmacia „BAYER” Budapeșt VI.,  
Andrássy út 84. liferantul curții arhiduceului.  
(E 598-10)

**RÉTHY BELA** APOTHEKER  
**REMETE BOMBONS**  
BEKESGÁBA  
PREIS 60 Heller



In contra tusei, răgușelei și catarului nu e nimic mai bun decât  
**Bomboanele Réthy.**  
La cumpărare să grijim cerind anume fabricatele Réthy, deoarece sunt emulțe imitații nereușite — Originalul are pe cutie cuvântul »RÉTHY«. — O cutie 60 fil. O cutie mare 1 cor. Se capătă în ori-ce prăvălie. Se primiți numai cele cu marca »RÉTHY«. (Go 581-0)

Advocații  
**Dr. Králitz Lajos și Dr. Lukácsy Lipót**  
și-au mutat cancelaria în str. Salacz nr. 6. (I etaj). (Ka 607)

Fondat în a. 1845. Telefon 162-01.  
**DRECHER IGNÁCZ és FIA**  
fabrică de mărfuri fine de oțel  
BUDAPEȘTA, IV., Kossuth Lajos-u. 14.  
Oferă totfelul de cuțite de buzunar, fearței, brieiuri, achizite pentru ras și manikur, tacâmuri pentru poame și pentru miază, instrumente pentru grădină și articlii de economie. Cereți catalog. (E 589-50)

**Schimbare de hotel.**  
Am onoare a aduce la cunoștința on. public. precum și cunoșcuților prietenilor, că am cumpărat  
**Hotelul-Savoy și restaurantul**  
din Budapeșta, VIII. bulev. Iózsef nr. 16  
Săli speciale pentru bancheturi și nunți. Seara concertează orchestra lui Kurian Simi. Roagă binevoitorul sprijin.  
**Farkas Vince,** proprietar.  
Directorul hotelului „Stefania”, și a cafenelei „Guaraero”, din Abbazia și proprietarul cafenelei „Ampton”. (E 382-10)  
(E 382-12)

**SANATORUL JÁNOS**

: obstetrică :  
și gynecologie  
o o o  
Profesor: **Dr. BÄCKER JOZSEF.** — Medic-șef:  
**Dr. TOTH GEDEON.**  
BUDAPEȘT, Városmajor-utca.

**Mme B. GOLDSTEIN**  
Brașov, str. Kloster 33.  
„Prima fabrică de corsete din Brașov”  
Execuță și expediază orice articlii în branșa aceasta. — Rog să cereți prețurent — Ilustrat. — Go [262-50]  
CORSETT CHIC



**ANUNȚURI**  
se primesc cu prețuri moderate la administrația ziarului acesta. :-:

**Câteva cuvinte asupra boalelor secrete!**

E trist, — dar în realitate adevărat că în vremea de azi e bătaoarea la ochi mulțimea acelor oameni, a căror sânge și sucuri trupesti sunt atrofiate și cari în urma ușurii din tinerețe și prin deprinderi rele și-au sdruncinat sistemul nervos și puterea spirituală. E timpul suprem ca acestel stări îngrozitoare să se pună capăt. Trebuie să fie cineva care să dea tinerimei deslușiri binevoitoare, sincere și amănunțite în tot ce privește viața sexuală — trebuie să fie cineva cărui oamenii să și încredințeze fără teamă, fără sfială și cu încredere necazurile lor secrete. Dar nu e în deajuns însă a destăinui aceste necazuri ori și cui, ci trebuie să ne adresăm unui astfel de medic specialist, conștiințos, care știe să dea asupra vieții sfaturi bune sexuale și știe a ajuta și morburilor ce deja eventual există, atunci apoi va înceta existența boalelor secrete.

De o chemare atât de măreață și pentru acest scop e institutul renumit în toată țara al Dr.-ului **PALOCZ**, medic de spital, specialist (Budapesta IV. Muzeum Körut 13. unde pe lângă discreția cea mai strictă, primește ori cine (atât bărbații cât și femeile) deslușiri asupra vieții sexuale, unde sângele și sucurile trupesti ale bolnavului se curăță, nervii i-se întăresc, tot organismul i-se eliberează de materiile de boală, obinurile sufletești i-se liniștesc.

Fără conturbarea ocupațiilor zilnice dr. **PALOCZ** vindecă deja de ani de zile repede și radical cu metoda sa proprie de vindecare, chiar și cazurile cele mai neglese, ranele sifilice boalele de țevă, bășică, nervi și șira spinării, începuturile de confuzie a minții, urmările onaniei și ale sifilisului, erecțiunile de spaimă, slăbirea puterii bărbătești (impotența), vătămurile, boalele de sânge, de piele și toate boalele organelor sexuale femeiești. Pentru femei e sală de așteptare separată și oștre separată. În ceace privește cura, depărtarea nu este piedică, căci dacă cineva, din orice cauză, n'ar putea veni în persoană, atunci i-se va da răspuns amănunțit foarte discret prin scrisoare (în epistolă e de ajuns a se înlătura numai marca de răspuns). Limba română se vorbește perfect. După încheierea curei, epistolele se ard, ori la dorință se retrimite ficăruia. Institutul se îngrijește și de medicamente speciale. Vizitele se primesc începând dela 10 ore a. m. și până la 5 ore p. m. (Duminică până la 12 ore a. m. Tratament și cu **Ivar Ehrlich 606**. Adresa: Dr. **PALOCZ**, medic de spital, specialist în Budapesta, dela 1 Noemvrie IV., Muzeum-körut 13.

**Picăturile de stomac a lui Brády**

prevăzute cu marca de scutire S. Maria de Mariacell pe cari poporul le numește „Picături de Mariacell, pentru stomac”, de 20 de ani s'au întrebunțat cu succes așa, că sunt indispensabili pentru orice casă. — Picăturile acestea au efect neîntrecut la irregularități de stomac, contra stomacului stricat, ardere de stomac, incuiera scaunului, — circuiuri de cap și stomac; greață, amețală, vomare, insomnie, colică, anemie, gălbînire, etc.



Se capătă în fiecare farmacie. — O sticlă mare cor. 1.60, sticlă mică 90 fil., 6 sticle cor. 5.40, 3 sticle mari cor. 4.80. Pentru trimiterea înainte a sumei trimite franco: **BRÁDY K.** farmacie la „Regele Ungariei” în VIENA, I. Fleischmarkt 2, Depot 5.

FIȚI ATENȚI! la marca de scutire, care reprezintă pe Sfta Maria de Mariacell, la împachetarea roșie și la sbuscieri, care este copio chipului de pe laturi și se respingeți orice imitație. (Le 60)

**BĂRBAȚII DEBILI**

și recâștigă puterea bărbătească perdută, dacă întrebunțează

**tabletele „Neosan”**

Brevetate și scutite prin lege.

Remediul probat și sigur contra debilității bărbătești, contra impotenței și pentru păstrarea puterii bărbătești până la cele mai înaintate bătrânețe.

Nu strică stomacul și pestetot n'are nici un efect stricăcios.

O cutie cu 20 pilule **4 coroane 50 fileri**  
Se trimite cu rumburs în modul cel mai discret. Depozit principal pentru Austria și Ungaria

**Farmacia lui HUGO ÖRKÉNY**  
Budapesta VII., Thököly út 28. Depot 115 (Le 516—5)

**Sanatorul - Liget**

a lui Dr. JAKAB

BUDAPESTA, VI., Nagy János-u. 47.

(Városliget).

Loc de vindecare diagnostic pentru diabeti, pentru suferinzi de rinichi, stomac și intestine. Secții pentru boale de nervi și intestine, cure de îngrășare și slăbire.

Cea mai modernă idroterapie, inhalator, radiumemanator, sistem Zander și gimnastică suedeză. Prospective se trimit.

TELEFON: 106—00.

(E 450—13)

**A sortiment colosal**

mașini de cusut, fonografe, biciclete și plăci pe lângă

— plăți în rate favorabile! —

ATELIER DE REPARATURI!

**KELEMEN SAMU**  
Seghedin (Szeged) str. Oroszlán.

Atelier special pentru repararea mașinilor de scris.

Catalog de prețuri gratis și franco. (Go 544—10)

Vânzare ocazională!

Prețuri foarte ieftine!

**Magazin de dantele Arad, str. Asztalos Sándor 4.**

**Nu dați ascultare reclamelor răsunătoare, fiindcă este în interesul d-voastre să cumpărați mărfuri bune și ieftine**

**Se vor pune în vânzare următoarele mărfuri ieftine:**

Dantele dela 2 fil.  
Țesături de dantele dela 50 fil.  
Gulere de dantele în orice fason.  
Decoruri pentru haine, în orice execuție.  
Cordele late, în orice culoare, 1 m. 60 fil.  
Ciorapi de mătășă, mouslin în orice culoare, cor. 1:10.  
Ciorapi ordinari pentru femei 3 păr. cor. 1—  
Ciorapi flour calit. I. 3 păr. cor. 2:40.  
Ciorapi cu vârgi pt. bărbați 3 păr. cor. 1:20  
Ciorapi pentru băieți, în orice mărime dela 30 fil.  
Ciorapi de mătășă pentru femei 4 cor.  
Mănuși de ață 40 fil.  
Mănuși lungi de mătășă 3 cor.  
Mănuși de piele glacé lungi cor. 3:60 fil.

Năfrâmi de buzunar de batist pentru femei 20 fil.  
Tricouri de vară pentru copii 50 fil.  
Batist pentru scutirea corsetului 60 fil.  
Jupoane de lister și clot cu crețele duble 3 coroane.  
Jupoane de mătășă taft în orice culoare e. 7.  
Talii de mătășă 6 cor.  
Talii de batist cor. 2:40 fil.  
Halaturi de delin, execuție frumoasă 6—6:50 coroane.  
Cămeși pentru femei din șifon „R”. 1:60 cor.  
Pantaloni pentru femei din șifon „R” 1:80  
Cămeși de zefir pentru turiști, execuție elegantă 2:60 cor.  
Cămeși de zefir fără gulere 2:80 cor.

Cămeși albe din șifon „R” pentru bărbați 1:98 cor.  
Cămeși de noapte din șifon R. 2:60 cor.  
Pantaloni albi, croi francez, Köpper I, 2:80 cor.  
Gulere pentru bărbați, calit. I. 30 și 12 fil.  
Manșete pentru bărbați „ ” 40 fil.  
Bretele în orice culoare 70 fil.  
Cravate de mătășă p. bărbați 30 fil.  
Ploiere pentru bărbați și dame 2:80 cor.  
Albituri fine pentru femei, acoperitoare de dantele pentru porturi, stori, draperii, covoare, linoleu.  
Mănuși taft și messalin, dantele și țesături de dantele, sortiment foarte bogat. Madeire brodate, corsete Reform etc. etc.

==== Rugăm să vă convingeți fără obligamentul de a cumpăra. =====

**Prețuri ieftine!**

**Telefon: 932.**

[Ge 518]

Cu stimă: Magazinul de dantele (Csipkeáruház).

Atențiune! Mare sortiment de Madeira.

Mare sortiment de dantele și țesături de dantele.

# Un adevărat eveniment al pieței comerciale din Budapesta

sunt prețurile cari sunt la înălțimea capabilității lor de concurență, pe cari le oferă mult st. d-ne cel mai mare bazar din patrie de stofe moderne pentru dame, dorind a-și scoate capitalul ce zace fără nici un câștig în magazinul, în valoare de milioane, de stofe rămase din sezonul trecut de vară și de toamnă

■ în cadrul unei vinderi de Crăciun. ■

E cunoscut de toți, principiul apreciat de cercul cumpărătorilor ai firmei din întreaga țară, că firma

## SZÉNÁSY GYULA, Budapesta IV. ker. Kristóf-tér 4.

cumpără numai materii de clasa primă și astfel afară de favorurile în prețuri pune poate la dispoziție lucruri distinse și în privința excepționalității mărfurilor, ceea ce damele pricepătoare la stofe, cari știu să reducă prețurile de reclamă la valoarea corespunzătoare, aprețiate și recanosc prin cercetarea bazarului din an în an în proporție tot mai mare.

Acest principiu îl va afirma firma și cu ocaziunea cumpărării de Crăciunul de față.

În deosebită atențiune se recomandă și prospectul seriilor de stofe de mai jos, cari servesc prin fiecare articol din ele pentru a spori numărul statornic al cumpărătorilor din întreagă țară și cu aceia, cari pentru prima dată în urma acestui anunț a onora firma cu comanda lor.

O serie de stofe pentru costume, din cea mai fină lână, în culori melé, discrete, ștearsă, un metru cu 3 cor. mai ieftin decât în toamnă, lățime 140 cm. prețul de prezent	4'— cor.
UN COSTUM INTREG (4 m.)	16.— ”
50 procente reducere în preț la cumpărarea de 4 serii de stofe diferite de prima calitate, necondiționat moderne, lățime 140 cm. (metrul de prezent	7.20 ”
UN COSTUM întreg (4 m.)	28.80 ”
O serie de stofe de lână double-face, lățime 140 cm. resturi rămase din sezonul de primăvară în loc de 850 cor. acum per meter numai	4.50 ”
Un costum întreg (4 m.)	18.— ”
O serie lățime 115 cm. serge de lână calitatea primă cu 5 cor. 80 fileri lățime 20 cm. cu linii de mătăsă brodate și înțolarea fundamentală. Prețul numai	3.80 ”
Un costum întreg (4 m.)	15.20 ”
O serie de stofe în vânăt închis (blene marim) pentru costume. În urma trăinicieii și a lănei curate se recomandă mai cu seamă pentru costume »tailor mode«. Prețul scăzut cu 50%—60% Per meter de prezent.	4'— ”
O serie de stofe Epinglè unicolore, foarte practic. După crăciun iarăși cu 1 cor. mai scumpe Lățime 110 cm. Per meter de prezent numai.	1.70 ”
Serge pentru haine de strapaț, grosime mijlocie și potrivite pentru orice sezon, în 10 culori bine alese lățime 110 cm. Prețul normal 2 coroane 20 fil. Per meter de prezent numai	1.56 ”
Un costum întreg (5 metri).	7.80 ”

Afară de pânză de spălat metru cu 39 fil. se află în vânzare și percaii și levantine, garantat de Cosmanosi și de Goldberger de prima calitate fabricate în Budapesta, în locul prețului de 78 fileri cunoscut de astăvară numai	—46 fil.
(Cartoane cu prețuri și mai ieftine sau nu sunt fabricate Cosmanosi și Goldberger sau sunt greșit fabricate, în care caz fabricanții le vând în piețele de mărfuri ieftine ca marfă boffle).	
Delain de spălat, prima calitate. Firma garantează, excepționând mărfurile de calitate mai ieftină, că e o materie fără nici o greșală în fabricație. Cu bordure plăcute și frumoase sau fără aceste per meter numai	—46 ”
Flanel-Tenis, prima calitate, cunoscută de bună de înainte se poate iarăși căpăta! Firma garantează că calitatea aceasta poate fi spălată și nu se destramă. Complet 70 cm. lățime, per metru de prezent numai	—36 ”
Flanel hermellin pentru »Kimono«. Cu 10 cm. mai lat decât cel normal, complet 80 cm. lățime, gros, de tot moale. Față cu lățimile mai ieftine dar mai înguste și cari se adună la spălat e foarte avantajos. Per metru numai	—70 ”
O serie (din 8 culori) potrivit mai cu seamă pentru îmbrăcăminte de primăvară, lână noppé. Un articol deosebit de ieftin al pieței de crăciun lățime 110 cm. per metru acum numai	1.70 cor.
Un costum întreg (5 m.)	8.50 ”
Delaine garantat din lână curată, care la primăvară se va vinde iarăși cu 1 cor. 50 fil. lățime 80 cm. Prețul cu considerare la cantitățile mari remase numai	—96 fil.
Batist de mătăsă primissima, simple cu modeluri mici și clasice Foula-d, între ele multe mille fleur, în loc de prețul general cunoscut de astăvară de 1 cor. 25 fil. acum numai	—92 ”

Toate aceste stofe — și aceasta firmă o accentuează deosebit — nu sunt numai lucruri ocazionale de CRĂCIUN, cari anume spre acest scop pentru ieftinătate sunt cumpărate en-gros fără nici o selecțiune dela marii fabricanți, ci fiecare articol e o astfel de marfă, care se poate afla și în colecția cu probe de stofe cu prețul normal de sezon, edată în fiecare sezon din partea firmei. — Din lipsă de spaț aci n'au putut fi înșirate toate celelalte stofe, și firma trimite la cerere prin o corespondență, din aceste și din cele enunțate mai sus, eu plăcere o colecție completă cumpără în 3 cașete cu probe de stofe. (E 584—2)

**SIGISMUND LAUTER**

mănușer și bandagist.

**VĂRȘET**—Verseez Promenada Andrassy  
(Edificiul „Casel de păstrare“.)

Oferă **bandage** proprii recomandate de cei mai buni medici, **corsete, bandage pentru pânțec, irigatoare, suspensorii, vată** (bumbac), **legătoare**, apoi cele mai excelente prezervative pentru femei și bărbați, mănuși și parfumuri, cu prețurile cele mai convenabile.

**Serviciu prompt!**

(La 373-10)

**Cea mai ieftină sursă de cumpărat!!**

Am onoare a aduce la cunoștință on. public din Arad și provincie, că în atelierul propriu țin cele mai moderne **ghete** pentru bărbați, — femei și copii. Principiul meu este: ghetele din magazinul să fie pregătite din materialul cel mai bun. Ghetele de fabrică nu țin deloc în depozit. Execuție după măsură, cu prețuri ieftine. La comenzile din provincie e suficient a se trimite desenul piciorului. Rog on. public să se convingă despre execuția elegantă, durabilitatea și ieftinătatea ghetelor executate în atelierul meu.

(Ga 424) Roagă binevoitorul sprijin:

**Gara Miklós** atelier de ghetă pentru domni și femei

ARAD, strada Hunyadi n-rul 3.

**GHEORGHE SZÖCS**

:: CROITOR CIVIL ȘI MILITAR ::

**BRAȘOV,**Strada Mihael Weiss nr. 10.  
[Casa proprie].

Deposit de cele mai nouă stoffe indigene și din străinătate —  
— Serviciu prompt —  
Prețuri solide!

**Dénes și Goldmann**

prăvălie de modă pentru bărbați

Timișoara—Cetate (Temesvár—Belváros) strada Hunyadi.



Oferă excelentele și elegantele sale mărfuri de modă pentru bărbați. Albituri după măsură.

Prețuri fixe. De 357 15 Telefon: 13—40

**PIKLIN****Nu mai există curent,**

dacă continuele crepături ce se arată la ferestre și uși le astupi cu Piklin.

**Nu mai există curent,**

dacă închiderea ermetică a ferestrelor și ușilor la balcoane o asigurăm prin fâșii de gumă și umplutură de păsă.

Facem economie la încălzire întrebându-ne ambele metode.

**PIKLIN**

la zidiri noi și la transformări este mai potrivit și mai ieftin de poate întrebuița înainte de vopsire și tapetare. Oferte și explicații gratis dă:

**EMIL PICK**  
BUDAPESTA, VI, str. Podmaniczky, 63 Telefon 120—55.**Fiind cumpărarea pianelor afacere de încredere,**

cea mai bună garantare dă în astfel de cazuri, renumele unei firme de o vechime de 40 de ani. Astfel zace în interesul ori-cărui cumpărător, ca înainte de cumpărare să privească depozitul firmei

**TRISKA J. Cluj—Kolozsvár,**  
Strada Bartha Miklós 14.

cu pianele cele mai renumite fabrici streine, cari se vând cu prețul fabricii, chiar și pe lângă plățire în rate.

Singura agentură din Ardeal a pianelor »Wirth«.

Are în depozit plane: Schiedmayer, Bösendorfer Ehrbar, Winkelmann, Förster, Stingl, Stelzhammer, Richter, Gössl.  
Piane vechi se prețuiesc și se schimbă cu alte nouă, pe lângă plățirea diferenței.  
Efectuează reparaturile cele mai gingașe și acordează cu acuratețe.

[Ti 22]

**10 ani garanță**

și acordare gratuită de un an.

Scrisorile de recunoștință stau la dispoziția cumpărătorilor. — Telefon 419.

**Jertagrafia**

cele mai noi și mai rezezi copii fotografice și în timpul cel mai scurt pe un fond curat, cu linii negre, cu o punctualitate sigură, potrivite pentru planuri de prezentat autorităților execută ca o specialitate deosebită fabrica de hârtii artistice a lui

**Fellner Leó,** BUDAPEST, V. Váci ut 4. Telefon 28—48. Adresa pentru telegrame: „Positiv”  
Budapest. — Apartament special pentru comenzi din provincie.

(E 594—20)

**NEUMANN M.**croitor pentru haine de bărbați  
furnizor al curții reg. și imp.Magazin de haine pentru bărbați,  
:: pentru copii și pentru femei ::**ARAD**

No 302 Mărfuri excelente.

Despărțământ special pentru comenzi după măsură.

TIPARUL TIPOGRAFIEI „CONCORDIA” ARAD.